

मस्यौदा

अनौपचारिक शिक्षाको राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप Non-formal Education National Qualification Framework

तह १- ८

नेपाल सरकार

शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

हाम्रो भनाई

सिकाइ मानव जीवनको अभिन्न अङ्ग हो । औपचारिक शिक्षा प्रणालीबाट मात्र मानव जीवनका लागि आवश्यक ज्ञान र सिप प्रयाप्त हुँदैन । सिकाइको अवसरलाई व्यक्तिको जीवनभरका लागि व्यवस्थित गर्न आवश्यक छ । यसको लागि अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त शिक्षाको आवश्यकता पर्दछ । नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकका लागि आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क हुने गरी मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ, भने स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा सहित अनौपचारिक शिक्षा, खुला तथा वैकल्पिक र निरन्तर सिकाइ, अभिभावक शिक्षा, सामुदायिक सिकाइ नीति आदि व्यवस्थापन स्थानीय तहमार्फत् हुने व्यवस्था गरेको छ । संवैधानिक रूपमा स्थापित भएको मौलिक हक कार्यान्वयनका लागि अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन २०७५ र नियमावली २०७७ लगायतको कानूनी व्यवस्था स्थापित भएको छ ।

विभिन्न अन्तराष्ट्रिय मञ्चमा व्यक्त प्रतिवद्धताहरू पुरा गर्न शिक्षा नीतिले अनौपचारिक शिक्षा तथा वैकल्पिक सिकाइमार्फत सिकेका ज्ञान तथा सिपलाई आयमूलक कार्यक्रमसँग आबद्ध गरी जीवनपर्यन्त सिकाइलाई सुनिश्चित गर्ने रणनीति अवलम्बन गरेको छ । त्यस्तै दिगो विकास लक्ष्यले सन २०३० सम्म सबैका लागि समावेशी तथा गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने तथा आजीवन सिकाइलाई प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य राखेको छ ।

विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले अनौपचारिक रूपबाट शिक्षा हासिल गरेका तर प्रमाणीकरण हुन नसकेका र औपचारिक विद्यालय शिक्षामा समावेश हुन इच्छुक व्यक्तिलाई उनीहरूको शैक्षिक अवस्थाको प्रमाणीकरणका आधारमा औपचारिक शिक्षामा प्रवेशको अवसर खुला गर्ने, सिकारूको पूर्व अनुभवलाई समेटेरी पाठ्यक्रमलाई लचिलो बनाउने प्रावधान राखेको छ । व्यक्तिको ज्ञान, सिप र क्षमतालाई पहिचान, वर्गीकरण र विकासका लागि आवश्यक उपकरण तथा प्रणालीको विकास गर्नुपर्ने हुन्छ । निश्चित ढाँचा वा पद्धतिमा सीमित नभई मानव जीवनका विभिन्न पक्षमा हुने स्वभोगाइ र अवसरबाट प्राप्त हुने सिकाइको सक्षमता मापन, समकक्षता परीक्षण एवम् सहजीकरण गर्नका लागि अनौपचारिक एवम् वैकल्पिक शिक्षाको प्रारूपको विकास गरिएको हो ।

यो प्रारूप नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदबाट मिति २०७७/११/१९ बाट स्वीकृत भएको राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप २०७७ को सैद्धान्तिक पक्ष, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन २०७५ को दफा १४ र १५ एवम् अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी नियमावली २०७७ को नियम १३ र १४ का प्रावधान, राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ मा रहेको विद्यालय शिक्षाको तहगत सिकाइ क्षमता स्तर र विशेष गरी १५ वर्ष माथिका औपचारिक शिक्षा प्राप्त गर्न वा पूरा गर्न नसकेका अनुभवी सिकारूलाई मध्यनजर राखेर विकास गरिएको छ । यस प्रारूपमा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन एवम् नियमावलीले परिभाषित गरे बमोजिमका तह १ देखि तह ४ सम्मका तहगत सक्षमता, सिकाइका क्षेत्र, सहजीकरण विधि प्रक्रिया, मूल्याङ्कन लगायत समकक्षताका विधि प्रक्रिया र पद्धतिका विषयहरू समावेश गरिएको छ ।

चूडामणि पौडेल
महानिर्देशक

l; ifo; lr

क्र.सं.	विषय	पृष्ठ नं.
१.	परिचय	१
२.	उद्देश्य	४
३.	प्रारूप तयारिको औचित्य	४
४.	सिकाइ क्षेत्र र तहगत सक्षमता	६
	४.१. सिकाइका क्षेत्रहरु	६
	४.२. सिकाइका क्षेत्र सक्षमता र सिकाइ उपलब्धिहरुको शाराशं तालिका	७
	४.३. सिकाइका क्षेत्र र सक्षमताहरु	९
५.	सिकाइ उपलब्धिको विस्तृतिकरण	१८
६.	सिकाइ विधि तथा प्रक्रिया	५६
७.	कार्यान्वयन प्रक्रिया तथा संयन्त्र	५९
८.	मूल्यांकन	५९

१. परिचय

सिकाइ मानव जीवनको अभिन्न अङ्ग हो । औपचारिक शिक्षा प्रणालीको संरचनाभन्दा बाहिर मानव जीवनका लागि आवश्यक ज्ञान र सिप प्रदान गर्ने जीवनपर्यन्त सिकाइ प्रणालीलाई अनौपचारिक शिक्षा भनिन्छ । सिकाइको अवसरलाई व्यक्तिको जीवनभरका लागि व्यवस्थित गर्न आवश्यक छ । जीवनपर्यन्त अर्थात् आजीवन सिकाइ तोकिएको निश्चित ढाँचा वा पद्धतिमा सीमित हुँदैन । नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकका लागि आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क हुने गरी मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ भने स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा सहित अनौपचारिक शिक्षा, खुला तथा वैकल्पिक र निरन्तर सिकाइ, अभिभावक शिक्षा, सामुदायिक सिकाइ नीति आदि व्यवस्थापन स्थानीय तहमार्फत् हुने व्यवस्था गरेको छ । संवैधानिक रूपमा स्थापित भएको मौलिक हक कार्यान्वयनका लागि अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन २०७५ र नियमावली २०७७ लगायतको कानूनी व्यवस्था स्थापित भएको छ । राज्यको पुनसंरचनापश्चात् शिक्षा प्रदान गर्ने कार्य संविधानको अनुसूची ८ बमोजिम स्थानीय तहलाई जिम्मेवार बनाएको छ भने अनुसूची ९ ले सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट सम्पादन हुने साझा अधिकार सूचीमा समावेश भएको छ ।

चालु पन्ध्रौँ पञ्च वर्षीय योजना २०७६/०७७-२०८०/०८१ ले अनौपचारिक शिक्षा तथा वैकल्पिक सिकाइमार्फत सिकेका ज्ञान तथा सिपलाई आयमूलक कार्यक्रमसँग आबद्ध गरी जीवनपर्यन्त सिकाइलाई सुनिश्चित गर्ने रणनीति अवलम्बन गरेको छ । त्यस्तै दिगो विकास लक्ष्यले सन २०३० सम्म सबैका लागि समावेशी तथा गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने तथा आजीवन सिकाइलाई प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य राखेको छ ।

वि.सं. १९९० देखि सुरु भएको औपचारिक विद्यालय शिक्षालाई व्यवस्थित रूपमा अगाडि बढाउन विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ कार्यान्वयनमा

रहेको छ । प्रारूपले औपचारिक रूपमा आर्जन गरेका ज्ञान, सिप र क्षमतालाई मात्र पहिचान, वर्गीकरण र विकासका उपकरण तथा प्रणालीको व्यवस्था गरिएको छ भने अनौपचारिक एवम् पेसा व्यवसायको अनुभवबाट आर्जित ज्ञान, सिप र क्षमतालाई सम्बोधन हुने प्रणाली विकास भएको पाइँदैन ।

मानव जीवनमा व्यक्तिले औपचारिक, अनौपचारिक तथा आफू संलग्न रहेको पेसा व्यवसाय वा कार्य अनुभवले विभिन्न किसिमका ज्ञान, सिप र क्षमता आर्जन गरिरहेको हुन्छ । सबै नागरिकका लागि औपचारिक शिक्षा प्रणालीको संरचनाभन्दा बाहिर मानव जीवनका लागि आवश्यक ज्ञान र सिप प्रदान गर्ने आजीवन सिकाइको व्यवस्थापन अनौपचारिक शिक्षा प्रणालीबाट गरिन्छ ।

साविकको अनौपचारिक शिक्षा केन्द्रको समन्वयमा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमार्फत साक्षरता शिक्षा, साक्षरोत्तर शिक्षा, महिला शिक्षा, आयआर्जन कार्यक्रमलगायतका विभिन्न कार्यक्रममार्फत निरक्षर एवम् नवसाक्षर प्रौढहरूलाई ज्ञान, सिप र क्षमता विकासको अवसर प्रदान गर्दै आइरहेकोमा हाल स्थानीय तहबाट कार्य सम्पादन हुने व्यवस्था भएको छ । यसरी आजीवन सिकाइको माध्यमबाट आर्जन भएको ज्ञान तथा सिपको पहिचान र प्रमाणीकरण गर्न जरूरी भएको छ ।

विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले अनौपचारिक रूपबाट शिक्षा हासिल गरेका तर प्रमाणीकरण हुन नसकेका र औपचारिक विद्यालय शिक्षामा समावेश हुन इच्छुक व्यक्तिलाई उनीहरूको शैक्षिक अवस्थाको प्रमाणीकरणका आधारमा औपचारिक शिक्षामा प्रवेशको अवसर खुला गर्ने, सिकारुको पूर्व अनुभवलाई समेटेी पाठ्यक्रमलाई लचिलो बनाउने प्रावधान राखेको छ ।

व्यक्तिको ज्ञान, सिप र क्षमतालाई पहिचान, वर्गीकरण र विकासका लागि आवश्यक उपकरण तथा प्रणालीको विकास गर्नुपर्ने हुन्छ । निश्चित ढाँचा वा पद्धतिमा सीमित नभई मानव जीवनका विभिन्न पक्षमा हुने स्वभोगाइ र अवसरबाट प्राप्त हुने सिकाइको सक्षमता मापन, समकक्षता परीक्षण एवम्

सहजीकरण गर्नका लागि अनौपचारिक एवम् वैकल्पिक शिक्षाको प्रारूपको विकास गरिएको हो ।

नेपाल सरकार शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप विकास गर्नका लागि समिति गठन गरी कार्य भइरहेको र सो प्रारूपको सैद्धान्तिक पक्षलाई मन्त्रिपरिषदबाट स्वीकृत समेत भइसकेको छ । उक्त प्रारूपले विद्यालय तहको समकक्षी अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षालाई ५ तह जसमध्ये आधारभूत तहलाई ३ तहमा विभाजन गरेको परिप्रेक्षमा यो प्रारूप उक्त राष्ट्रिय योग्यता प्रारूपको एउटा अङ्ग हुने छ ।

यो प्रारूप राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदबाट मिति २०७७।१।१९ बाट स्वीकृत भएको राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप २०७७ को सैद्धान्तिक पक्ष, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन २०७५ को दफा १४ र १५ एवम् अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी नियमावली २०७७ को नियम १३ र १४ का प्रावधान, राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ मा रहेको विद्यालय शिक्षाको तहगत सिकाइ क्षमता स्तर र विशेष गरी १५ वर्ष माथिका औपचारिक शिक्षा प्राप्त गर्न वा पूरा गर्न नसकेका अनुभवी सिकारुलाई मध्यनजर राखेर विकास गरिएको छ ।

यस प्रारूपका माध्यमबाट राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन एवम् नियमावलीले परिभाषित गरे बमोजिमका तह १ देखि तह ४ सम्मका तहगत सक्षमता, सिकाइका क्षेत्र, सहजीकरण विधि प्रक्रिया, मूल्याङ्कन लगायत समकक्षताका विधि प्रक्रिया र पद्धतिका विषयहरू समावेश गरिएको छ ।

२. उद्देश्य

यो प्रारूप विकास गर्नुका उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

- (क) अनौपचारिक तथा वैकल्पिक रूपमा हासिल गरेका ज्ञान, सिप तथा दक्षता परीक्षण गरी समकक्षता प्रदान गर्नु,
- (ख) विभिन्न कारणबाट औपचारिक शिक्षाको शैक्षिक अवसरबाट वञ्चित नागरिकलाई सहज शैक्षिक अवसर प्रदान गरी प्रमाणीकरणको अभावमा हुने शैक्षिक विभेदको अवस्थालाई अन्त्य गर्नु,
- (ग) अनौपचारिक एवम् वैकल्पिक शिक्षा ढाँचाबाट सिकाइमा सहभागी हुने अवसर प्रदान गर्नु,
- (घ) व्यक्ति एवम् समाजको आवश्यकता अनुसारको जनशक्ति तयार गर्न सहयोग गर्नु,
- (ङ) अनौपचारिक शिक्षाबाट औपचारिक शिक्षा वा प्राविधिक शिक्षा र औपचारिक शिक्षाबाट अनौपचारिक शिक्षामा प्रवेशको अवसर खुला गर्नु ।

३. प्रारूप तयारीको औचित्य

हालसम्म नेपालमा औपचारिक शिक्षाबाट प्राप्त ज्ञान, सिप र क्षमतालाई मात्र पहिचान र प्रमाणीकरणको व्यवस्था रहेको देखिन्छ । औपचारिक शिक्षाको संरचनाभन्दा बाहिर अनौपचारिक शिक्षा एवम् आफ्ना पेसा व्यवसायजन्य अनुभव तथा स्वआर्जित ज्ञानबाट नेपाली नागरिकले सिकेका ज्ञान, सिप र क्षमतालाई पहिचान तथा प्रमाणीकरणको व्यवस्था नभएको कारणले नेपाली नागरिकहरू स्वदेश तथा विदेशको श्रम बजारमा उचित सम्मान र अवसरबाट वञ्चित हुनुपरेको छ । मानव जीवनका कुनै पनि अवसरबाट आर्जित ज्ञान सिप र क्षमता निश्चित विधि पद्धतिका आधारमा सम्मानपूर्वक प्रमाणीकरण गर्न एवम् अनौपचारिक ढाँचाबाट सिकाइ प्रक्रियामा सहभागी बन्न चाहने सिकारुलाई उमेर, रुचि, सक्षमता

र अवस्थाअनुकूलको सिकाइ अवसर प्रदान गर्न यो अनौपचारिक एवम् वैकल्पिक शिक्षा प्रारूप तयार गरिएको छ । विद्यमान विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले नसमेटेका अनौपचारिक एवम् वैकल्पिक शिक्षाका राष्ट्रिय एवम् अन्तराष्ट्रिय स्तरमा स्थापित मूल्य मान्यताका आधारमा नीति, कानून एवम् अभ्यासले परिभाषित गरेका तह एकदेखि तह तीनसम्मका सिकारुको सिकाइ प्रमाणीकरण गरी समकक्षता प्रदान गर्नु एवम् सिकारुमा दक्षता अभिवृद्धि तथा प्रमाणिकरणमा सहयोग पुऱ्याउनु यो प्रारूप विकास गर्नुको प्रमुख औचित्य हो र यस प्रारूपका औचित्यहरूलाई बुँदागत रूपमा यसप्रकार प्रस्तुत गरिएको छः

- (क) राष्ट्रिय योग्यता प्रारूपले मार्गनिर्देश गरेअनुसार अनौपचारिक तथा वैकल्पिक विधिबाट हासिल भएका सिकाइ सक्षमता एउटै पद्धतिबाट योग्यता तथा दक्षता परीक्षण गरी प्रमाणीकरण गर्न ।
- (ख) स्वरोजगार उन्मुख व्यवसाय तथा श्रम बजारमा प्रवेशको अवसर अभिवृद्धि गर्न ।
- (ग) अनौपचारिक तथा वैकल्पिक विधिबाट आर्जित ज्ञान, सिप तथा दक्षताको प्रमाणीकरण प्रक्रिया पूरा गरिसकेका सिकारुलाई निर्वाद रूपमा औपचारिक वा व्यावसायिक शिक्षामा प्रवेश गर्न पाउने अवसरको सुनिश्चितता गर्न ।
- (घ) समसामयिक परिवेश, दैनिक जीविकासँग जोडिएका विषय र प्रौढ सिकाइ सिद्धान्तमा आधारित शिक्षण सिकाइको अवसर प्रदान गर्न ।
- (ङ) राष्ट्रिय आवश्यकता र अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चमा व्यक्त भएका प्रतिबद्धतालाई संवोधन गर्न ।
- (च) सिकारुको उमेर, रुचि र अवस्थाअनुकूल हुने गरी सिकाइ सहजीकरण, मूल्याङ्कन एवम् सामग्री विकासको आधार तयार गर्न ।

४. सिकाइ क्षेत्र र तहगत सक्षमता

अनौपचारिक शिक्षा तर्फको तह १-४ मा देहाय बमोजिमका सिकाइ क्षेत्रहरु समावेश गरिएको छ । उक्त सिकाइ क्षेत्र तथा सक्षमताहरुलाई व्यावहारिक अनुभव, समय वा सन्दर्भ अनुरूप परिमार्जन गर्दै जान सकिनेछ ।

४.१ सिकाइका क्षेत्रहरु

तह १	तह २	तह ३	तह ४
भाषा र संचार	भाषा र संचार	भाषा र संचार	भाषा र संचार
व्यवहारिक समस्या समाधान	व्यवहारिक समस्या समाधान	व्यवहारिक समस्या समाधान	व्यवहारिक समस्या समाधान
हाम्रो परिवेश र नागरिक चेतना	सामाजिक व्यवहार र मूल्य मान्यता	सामाजिक व्यवहार र मूल्य मान्यता	समाज र मानवीय सम्बन्ध
	जीवन जगत र प्रविधि	जीवन जगत र प्रविधि	विज्ञान, प्रविधि र अनुसन्धान
	स्वस्थ जीवन शैली र सृजनात्मक कला	स्वस्थ जीवन शैली र सृजनात्मक कला	

४.२ सिकाइका क्षेत्र सक्षमता र सिकाइ उपलब्धिहरुको साराशं तालिका

तह १			
सिकाइ क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धिहरु	मुख्य सिकाइ सामग्री
भाषा र संचार	२	८	४
व्यवहारिक समस्या समाधान	१	४	२
हाम्रो परिवेश र नागरिक चेतना	९	२७	५
जम्मा	१२	३९	११
तह २			
सिकाइ क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धिहरु	मुख्य सिकाइ सामग्री
भाषा र संचार	२	८	४
व्यवहारिक समस्या समाधान	१	६	३
सामाजिक व्यवहार र मूल्य मान्यता	७	१८	४
जीवन जगत र प्रविधि	३	११	५
स्वस्थ जीवन शैली र सृजनात्मक कला	३	४	२
जम्मा	१६	४७	१८

तह ३			
सिकाइ क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धिहरु	मुख्य सिकाइ सामग्री
भाषा र संचार	२	७	४
व्यवहारिक समस्या समाधान	१	६	४
सामाजिक व्यवहार र मूल्य मान्यता	८	२२	४
जीवन जगत र प्रविधि	३	१०	५
स्वस्थ जीवन शैली र सृजनात्मक कला	३	५	२
जम्मा	१९	५०	१९
तह ४			
सिकाइ क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धिहरु	मुख्य सिकाइ सामग्री
भाषा र संचार	९	११	
व्यवहारिक समस्या समाधान	६	१२	
समाज र मानविय सम्बन्ध	६	२४	
विज्ञान, प्रविधि र अनुसन्धान	७	१२	
जम्मा	२८	५९	

४.३ सिकाइका क्षेत्र र सक्षमताहरु

तह १

तह १	सिकाइका क्षेत्र	सक्षमताहरु
	भाषा र संचार	<ol style="list-style-type: none"> 1. विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका साधारण विषयवस्तुको बोध,सञ्चार तथा प्रतिक्रिया 2. मातृभाषा र अङ्ग्रेजी भाषाका वर्ण र साधारण शब्दको पहिचान,अर्थबोध र प्रयोग
	व्यवहारिक समस्या समाधान	<ol style="list-style-type: none"> 1. दैनिक जीवनका सरल समस्याहरुलाई आधारभुत गणितीय अवधारणाको प्रयोग गरी समाधान
	हाम्रो परिवेश र नागरिक चेतना	<ol style="list-style-type: none"> 1. आफ्नो परिवेश पहिचान गरी आफ्नो समुदायको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक, शासकीय र सांस्कृतिक अवस्थाको प्रस्तुति 2. ऐतिहासिक महत्त्वका स्थानीय सम्पदा एवम् संस्कृतिको संरक्षण र संवर्धनका साथै राष्ट्रिय विभूति र घटनाहरुले राष्ट्र निर्माणमा पुर्याएका योगदानको पहिचान र बोध 3. मानवअधिकार, सामाजिक सद्भाव सहिष्णुता र समावेशीताको अभ्यास 4. बिभिन्न पेसा व्यवसायको पहिचान, सम्मान, छनोट तथा प्रतिफलको सही उपयोग 5. सामाजिक न्याय पर्वद्धनका स्थानीय अनुभवहरुको विवेचना तथा प्रस्तुति 6. कला तथा सोन्दर्य प्रति अभिरुचि र सिर्जनात्मकताको विकास

		<p>7. स्वास्थ्यकर वानी र सुरक्षाप्रति सचेत भई बचाउ र उपचारका उपाय पहिचान</p> <p>8. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको परिचय र प्रयोग</p> <p>9. मानव र प्रकृतिबिचको सन्तुलित र असन्तुलित सम्बन्धले पार्ने प्रभावको व्याख्यात्मक प्रस्तुति</p> <p>10. व्यक्ति परिवार र समाजमा उत्पन्न हुने तनावका कारणहरुको पहिचान र ब्यबस्थापनका उपायहरुको अवलम्बन</p>
--	--	---

तह २

तह २	भाषा र संचार	<ol style="list-style-type: none"> 1. विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका विषयवस्तुको बोध तथा उपयुक्त तवरले सञ्चार 2. भाषिक प्रकार्य र भाषाका शब्दभण्डारको प्रयोग
	व्यवहारिक समस्या समाधान	<ol style="list-style-type: none"> 1. दैनिक जीवनका सरल समस्याहरूलाई आधारभुत गणितीय धारणा र सीपको प्रयोग गरी समाधान
	सामाजिक व्यवहार र मूल्य मान्यता	<ol style="list-style-type: none"> 1. परिवेश विश्लेषण गरी प्रादेशिक तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक, शासकीय र सांस्कृतिक अवस्थाको प्रस्तुति र उपयोग 2. ऐतिहासिक महत्त्वका प्रादेशिक सम्पदा एवम् संस्कृतिको संरक्षण र संवर्धनका साथै राष्ट्रिय विभूति र घटनाहरूले राष्ट्र निर्माणमा पुर्याएका योगदानको विवेचना 3. मानवअधिकार, सामाजिक सद्भाव र समावेशी सिद्धान्त विश्लेषण 4. समुदायका जातजातीले अवलम्बन गरेका पेसा व्यवसायको सम्मान र त्यसबाट उपलब्ध प्रतिफलको सही उपयोग 5. इच्छाएको पेसा वा व्यवसायको छनोट र सो सम्बन्धी प्रारम्भिक सिप विकास

		<p>6. सामाजिक न्याय प्रवर्द्धनका लागि प्रादेशिक तहमा भएका व्यक्तिगत र संस्थागत प्रयासका अनुभवहरूको विवेचना</p> <p>7. सामाजिक सद्भाव प्रवर्द्धनका लागि कार्ययोजना निर्माण</p> <p>8. समाजमा हुने द्वन्द्वका कारण पत्ता लगाइ यसको व्यवस्थापनका उपायहरू खोजी व्यावहारिक रूपमा समाधान</p>
	जीवन जगत र प्रबिधि	<p>1. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको महत्त्व र प्रयोग</p> <p>2. जीव तथा वनस्पति र वातावरण बिचको सम्बन्ध पहिचान</p> <p>3. सरल व्यावहारिक समस्याहरूलाई तथ्यपरक रूपले पहिचान र समाधान</p> <p>4. प्राकृतिक स्रोत साधनको विनास र अतिक्रमणले सिर्जित परिवेशको विश्लेषण</p>
	स्वस्थ जीवन शैली र सृजनात्मक कला	<p>1. स्वास्थ्य र सुरक्षाप्रति सचेत भई बचाउ र उपचारका उपाय अवलम्बन</p> <p>2. वरपरका वस्तु घटना र अनुभवलाई चित्रकला र हस्तकला निर्माण तथा प्रस्तुत गर्न ।</p> <p>2. स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरू प्रयोग गरी स्वतन्त्र रूपमा हाउभाउ सहित गायन र नृत्य गर्न</p>

तह ३

तह ३	भाषा र संचार	विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका साधारण विषयवस्तु बोध र तर्कपूर्ण सञ्चार भाषिक प्रकार्यको उपयोग तथा अन्तर्क्रिया
	व्यवहारिक समस्या समाधान	दैनिक जीवनका गणितीय समस्याहरूको तर्कपूर्ण रूपमा समाधान
	सामाजिक व्यवहार र मूल्य मान्यता	सार्क स्तरसम्मको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक, शासकीय र सांस्कृतिक अवस्थाको विशलेषण, स्रोत तथा सेवाको समानुपातिक प्रयोगका लागि पैरवी र उपयोग ऐतिहासिक महत्त्वका राष्ट्रिय सम्पदा एवम् संस्कृतिको संरक्षण र संवर्धनका साथै राष्ट्रिय विभूति र घटनाहरूले राष्ट्र निर्माणमा पुर्याएका योगदानको विवेचना मानवअधिकार, सामाजिक सद्भाव र समावेशी सिद्धान्तको विवेचना र अनुसरण कामको सम्मान गरी प्रतिफलको सही उपयोग, नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयको वकालत तथा पैरवी छनोट गरिएको पेसा वा व्यवसायका लागि योजनाबद्ध दक्षता अभिवृद्धि सामाजिक न्याय प्रवर्द्धनका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय तहमा भएका व्यक्तिगत र संस्थागत प्रयासका अनुभवहरूका आधारमा सोको प्रवर्द्धनमा सरिक

		<p>सामाजिक सद्भाव प्रवर्द्धनको कार्ययोजना कार्यान्वयन</p> <p>राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय तहमा अनुभव गरेका द्द्वन्दका कारणहरु र निराकरणका उपायहरुको बिबेचना</p>
	जीवन जगत र प्रबिधि	<p>सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको दैनिक जीवनमा उपयोग</p> <p>जीव तथा वनस्पति र वातावरण बिचको सम्बन्ध विश्लेषण</p> <p>सरल व्यावहारिक समस्याहरुलाई तथ्यपरक पहिचान र योजनाबद्ध रूपमा समाधान दिगो विकासका लागि प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण र संवर्धन</p>
	स्वस्थ जीवन शैली र सृजनात्मक कला	<p>स्वास्थ्य र सुरक्षाप्रति सचेत भई बचाउ र उपचारका उपाय प्रभावकारी रूपमा अवलम्बन</p> <p>वरपरका वस्तु घटना र अनुभवलाई चित्रकला र हस्तकला निर्माण तथा प्रस्तुत गर्न ।</p> <p>स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरु प्रयोग गरी स्वतन्त्र रूपमा हाउभाउ सहित गायन, नृत्य र अभिनय गर्न</p>

तह ४

<p>तह ४</p>	<p>भाषा र संचार (नेपाली)</p>	<p>१ विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका विषयवस्तुको बोध तथा आत्मविश्वासका साथ उपयुक्त र सान्दर्भिक भाषाको प्रयोग</p> <p>२ भाषिक कार्य सम्पादनमा अनुमानात्मक, तार्किक, अन्तरत्रिमात्मक, सिर्जनात्मक, विश्लेषणात्मक र समालोचनात्मक सिपको उपयोग</p> <p>३ सिकेका र अनुभव गरेका विषयवस्तुको व्यावहारिक लेखन</p> <p>४ सन्दर्भगत घटना, परिवेश र प्रयोजनको बोध तथा प्रस्तुति</p> <p>५ अन्तरसांस्कृतिक एवम् भाषिक मूल्यप्रतिको सचेतता र सम्मानजनक भाषिक व्यवहार</p> <p>६ भाषाको व्यावहारिक विशेषताको पहिचान र स्तरीय रूपको प्रयोग</p>
	<p>भाषा र संचार (अंग्रेजी)</p>	<p>1. Understand the information from variety of resources and respond them with confidence using appropriate and relevant language. (L, R)</p> <p>2. Communicate in English creatively and analytically for personal, formal and functional purposes appropriately (S, W)</p> <p>3. Express opinions, feelings and experiences on the topics of everyday life using appropriate vocabulary and accurate structures. (S, W)</p>

<p>व्यवहारिक समस्या समाधान</p>	<p>१. समूहका क्रिया र अङ्कगणितीय अबधारणाको प्रयोगबाट व्यवहारिक समस्याहरूको समाधान</p> <p>२. ठोसवस्तुका सतहको क्षेत्रफल र आयतनसम्बन्धी समस्याहरूको विष्लेषण र समाधान</p> <p>३. बीजगणितीय तरिकाबाट व्यावहारिक समस्याहरू समाधान</p> <p>४. ज्यामितीय तथ्य र साध्यहरूको परीक्षण, प्रमाणीकरण र समस्या समाधान</p> <p>५. तथ्याङ्क र सम्भाव्यता सम्बन्धी समस्या समाधान र प्रस्तुती</p> <p>६. उचाइ र दुरीका समस्याहरूको त्रिकोणमितीय अनुपातको प्रयोगबाट समाधान</p>
<p>समाज र मानवीय सम्बन्ध</p>	<p>१. समाजका विविध पक्षको पहिचान, सम्मान, संरक्षण र सम्बर्धन</p> <p>२. विकासका पूर्वाधार वातावरण र राष्ट्रिय सम्पदाहरूको सम्बर्धन र प्रवर्द्धन</p> <p>३. नागरिक अधिकारको बोध र कर्तब्यको पालना</p> <p>४. द्वन्द्व व्यवस्थापन, सामाजिक न्याय र समतामूलक समाज निर्माणमा योगदान</p> <p>५. मानवीय सम्बन्ध र अन्तरष्ट्रिय सहयोगका विविध पक्षहरूको पहिचान</p>

		<p>६ पारिवारिक योजना, स्वास्थ्य जनसंख्या र विपद् ब्यबस्थापनका उपायहरूको अबलम्बन</p>
	<p>विज्ञान तथा प्रविधि र अनुसन्धान</p>	<p>१ विज्ञानको आधारभूत धारणाको ज्ञान सिद्धान्त र नियमहरूको विश्लेषण र प्रयोग</p> <p>२ बैज्ञानिक सिप विकास, अन्वेषण र अनुसन्धान क्षमताको प्रदर्शन ।</p> <p>३ मानव जीवनमा विज्ञान र प्रविधिको प्रभाव र प्रयोग।</p> <p>४ ब्रमाहण्ड र सौर्यमण्डल सम्बन्धी आधारभूत जानकारी ।</p> <p>५. जीवहरूको क्रम विकास, वर्गीकरण र जैविक विविधताको संरक्षण अवधारणा बताउन ।</p> <p>६. पदार्थका आधारभूत गुण तथा उपयोगी रसायनहरूको पहिचान र समुचित प्रयोग ।</p> <p>७. आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग ।</p>

५. सिकाइ उपलब्धिको विस्तृतिकरण

भाषा र संचार

तह	क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि
१	भाषा र संचार	मातृभाषा र अङ्ग्रेजी भाषाका वर्ण र साधारण शब्दको पहिचान, अर्थबोध र प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> वर्ण, अङ्क र दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने साधारण शब्दहरू पढ्न र लेख्न साधारण शब्द पढी तिनको अर्थ बताउन र प्रयोग गर्न
		विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका साधारण विषयवस्तुको बोध, सञ्चार तथा प्रतिक्रिया	<ul style="list-style-type: none"> हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनि, शारीरिक अङ्गको चलाइ आदिको सङ्केतमा प्रतिक्रिया दिन आफ्ना विचार प्रस्ट एवम् स्वाभाविक गतिमा बताउन सरल वाक्य तथा छोटा अनुच्छेद शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढ्न र अर्थ बताउन आफ्ना विचार सरल वाक्यमा लेखी व्यक्त गर्न

			<ul style="list-style-type: none"> • अङ्ग्रेजी भाषाको प्रयोग गरी अभिवादन गर्न, सम्बोधन गर्न, परिचय दिन र प्रतिक्रिया जनाउन • मातृभाषाको प्रयोग गरी अभिवादन गर्न, सम्बोधन गर्न, परिचय दिन र प्रतिक्रिया दिन
२	भाषा र संचार	विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका विषयवस्तुको बोध तथा उपयुक्त तवरले सञ्चार	<ul style="list-style-type: none"> • मौखिक, साङ्केतिक एवम् लिखित निर्देशन तथा सूचनामा केन्द्रित भई आफ्ना प्रतिक्रियासहित कार्य गर्न • हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनि शारीरिक अङ्गको चलाइ आदिको सङ्केतमा टिप्पणी सहित प्रतिक्रिया दिन • आफ्ना विचार शुद्ध एवम् स्वभाविक गतिमा शिष्टाचार पूर्वक बताउन • सरल भाषामा लेखिएका सामग्री शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढी सार व्यक्त गर्न

			<ul style="list-style-type: none"> • आफ्ना विचार शुद्धसँग अनुच्छेदमा लेखी व्यक्त गर्न र दैनिक व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग हुने सामान्य निवेदन, जन्म मृत्यु दर्ता जस्ता आवेदन फाराम भर्ने
		२. भाषिक प्रकार्य र भाषाका शब्दभण्डारको प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> • दैनिक व्यावहारिक कार्यकलापसम्बन्धी सोधिएका सरल प्रश्नहरूको उत्तर दिन • विभिन्न भाषिक प्रकार्य प्रयोग गरी छोटो संवाद गर्न • दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने वाक्य पढ्ने, लेख्ने र अर्थ बताउने
३	भाषा र संचार	१. विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका साधारण विषयवस्तु बोध र तर्कपूर्ण सञ्चार	<ul style="list-style-type: none"> • मौखिक एवम् लिखित रूपमा अभिव्यक्त विचार बुझी सभ्य तवरले प्रश्नोत्तर तथा वादविवाद गर्न • हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनि, शारीरिक अङ्गको चाल आदि सङ्केत माथि उपयुक्त समीक्षात्मक

			<p>टिप्पणिसहित प्रतिक्रिया दिन</p> <ul style="list-style-type: none"> • आत्मविश्वासका साथ शिष्ट, सङ्गक्षिप्त र स्वाभाविक रूपमा विचार व्यक्त गर्न • सरल भाषामा लेखिएका सामग्री शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढ्ने र तर्कसङ्गत रूपमा प्रस्तुत गर्न
		<p>२. भाषिक प्रकार्यको उपयोग तथा अन्तर्क्रिया</p>	<ul style="list-style-type: none"> • मौखिक निर्देशन र उद्घोष गरेका सूचना बुझेर कार्य गर्न • दैनिक क्रियाकलापसम्बन्धी साधारण संवाद गर्न • आफ्ना अनुभव र विचारलाई लिखित रूपमा प्रस्तुत गर्न

तह ४ भाषा र संचार नेपाली

क्र.स.	सिप	सिकाइ उपलब्धि
१.	सुनाइ र बोलाइ	<p>१. वर्णको उच्चारणगत भिन्नता पहिचान गरी देखेका, सुनेका, पढेका र अनुभव गरेका विषयमा सबैले बुझ्ने गरी मौखिक वर्णन गर्न (१, ३)</p> <p>२. विधागत प्रकृतिका आधारमा पाठ सुनेर पाठमा प्रयुक्त शीर्षक, घटना, परिवेश, चरित्र, भावका बारेमा तर्कसहित छलफल, प्रश्नोत्तर र दोहोरो सञ्चार गर्न (२, ४)</p> <p>३. उद्घोषण, समाचार वाचन, वक्तृता, संवाद, छलफलमा सक्रियतापूर्वक सहभागी भई उपयुक्त हाउभाउसहित शिष्ट भाषाशैलीमा तार्किक र विश्लेषणात्मक प्रस्तुति दिन (६, २)</p> <p>४. श्रोताहरूको अवस्था, सामाजिक, सांस्कृतिक परिवेशअनुसार प्रस्तुतिको योजना तथा परिवेशअनुसार प्रभावकारी शैलीमा शिष्टतापूर्वक तार्किक र विश्लेषणात्मक अभिव्यक्ति दिन (५, ६)</p> <p>५. गति, लय र भाव ख्याल गरी शब्दहरूको शुद्ध र स्पष्ट उच्चारण गर्न तथा विषयवस्तुको सन्दर्भ ख्याल गरी मौखिक अभिव्यक्ति दिन (४, १)</p> <p>६. प्रसङ्ग, सन्दर्भअनुसार उखान, टुक्का र अनुकरणात्मक शब्द, पारिभाषिक प्राविधिक शब्दावलीको प्रयोग गर्न (४, ३)</p> <p>७. विभिन्न क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तिको प्रभावकारी रूपमा व्यक्तिवृत्त वर्णन गर्न (२, ४)</p> <p>८. सामाजिक र सांस्कृतिक सन्दर्भ, प्रसङ्ग, वक्ताको अवस्था तथा भाषाको प्रयोजनपरक भेदका आधारमा अर्थबोध गर्न सक्ने गरी प्रतिक्रिया दिन (५, १)</p>

		१. दैनिक जीवनका घटना तथा सामाजिक, सांस्कृतिक र प्राकृतिक परिवेशको प्रभावकारी रूपमा मौखिक वर्णन गर्न (४, १)
२.	पढाइ	<p>१. निर्धारित समयमा लिखित सामग्रीलाई सन्दर्भ र भावअनुसार गति, यति, लय र हाउभाउ मिलाई शुद्ध र स्पष्टसँग सस्वर वाचन गर्न (१, २)</p> <p>२. सिकाइ सामग्रीमा प्रयुक्त विशिष्ट अंश पहिचान गरी व्याख्या र विश्लेषण गर्न सक्ने गरी पढ्न (२, ४)</p> <p>३. सिकाइ सामग्रीको शीर्षक, संरचना, परिवेश, उद्देश्य, सूचना तथा विषयको अभिप्राय पहिल्याउँदै तिनका बारेमा समीक्षात्मक विचार दिन सक्ने गरी पढ्न (२, ५)</p> <p>४. सिकाइ सामग्री पढी विषयवस्तु र आशय बोध गरी व्याख्या, विश्लेषण र समीक्षा गर्न (४, २)</p> <p>५. सिकाइ सामग्रीमा प्रयुक्त बौद्धिक, भावनात्मक, तार्किक पक्षको पहिचान गरी शब्दभण्डार वृद्धि गर्न (६, २)</p> <p>६. साहित्यिक विधाका सिकाइ सामग्रीमा व्यक्त भएका सामाजिक तथा सांस्कृतिक सन्दर्भका बारेमा विश्लेषणात्मक प्रतिक्रिया दिन सक्ने गरी पढ्न (५, ४)</p> <p>७. अनुमान, सारांश, सन्देशको प्रयोजन व्यक्त गर्न सक्ने गरी पाठहरू पढ्न (१, ४)</p> <p>८. सिकाइ सामग्री मा प्रस्तुत मुख्य घटनालाई क्रम मिलाई अभिव्यक्त गर्न सक्ने गरी पढ्न (२, १)</p> <p>९. विश्लेषणात्मक तथा समालोचनात्मक सोचको निर्माण गर्ने गरी विभिन्न प्रकारका लिखित सामग्री पढ्न (६, २)</p>
३.	लेखाइ	<p>१. वर्णविन्यास, लेख्य चिह्न र वाक्य सङ्गति मिलाई स्पष्ट र शुद्धसँग लेख्न (६, ३)</p> <p>२. विभिन्न प्रकारका सूचना सङ्कलन गरी संश्लेषणात्मक लेखन गर्न (३, २)</p>

		<p>३. सिकाइ सामग्री मा आधारित भई श्रुतिलेखन र अनुलेखन गर्न तथा तार्किक र मौलिक प्रश्नोत्तर गर्न (२, १)</p> <p>४. साहित्यिक विधा र पाठहरूको व्याख्या, विश्लेषण, सार र समीक्षा गर्न (२, ६)</p> <p>५. देखेका, सुनेका, पढेका र अनुभव गरेका घटना र परिवेशका बारेमा सिलसिला मिलाएर तर्कसहित प्रभावकारी रूपमा वर्णन गर्न (३, १)</p> <p>६. सिकाइ सामग्री पढेर बुँदा टिपोट गरी सारांश लेख्न (३, ६)</p> <p>७. दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने निवेदन, चिठी, विज्ञापन, सूचना, समवेदना, शुभकामना, बधाई, समाचार तयार पार्न, फाराम भर्न (३, ५)</p> <p>८. व्यक्तिगत विवरण, अनुकरणात्मक जीवनी, संवाद, वक्तृता, टिप्पणी, मनोवाद लेख्न (३, ५)</p> <p>९. लिखित अभिव्यक्तिका क्रममा भाषिक संरचनाका आधारभूत पक्ष ख्याल गरी विभिन्न प्रयोजनपरक क्षेत्रका शब्द, अनुकरणत्मक शब्द तथा प्रचलित उखान टुक्काको प्रयोग गरी लेख्न (१, ३)</p> <p>१०. विभिन्न विधा तथा भाषिक सिकाइ सामग्रीमा आधारित भई लिखित रूपमा निर्देशित, स्वतन्त्र र सिर्जनात्मक लेखन गर्न (२, ४)</p> <p>११. विभिन्न विषयमा विवरणात्मक, वर्णनात्मक, तार्किक, विश्लेषणात्मक अभिव्यक्ति दिन (२, ३)</p>
--	--	---

तह ४ भाषा र संचार -अग्रेजी

S.N.	Learning outcomes	Skill	Competency
1.	Comprehend talks, speeches and announcements and respond.	Listening	1
2.	Listen to directions and instructions and follow them accordingly.	Listening	1
3.	Comprehend a variety of reading texts inferring the contextual meaning of unfamiliar words, phrases and idioms.	Reading	1
4.	Find the specific information, main ideas and the gist from a variety of texts.	Reading	1
5.	Express feelings, opinions, experiences and reactions, and respond to other's appropriately.	Speaking	2
6.	Communicate in formal and informal situations encountered in real life critically and analytically.	Speaking	2
7.	Use the language functions appropriately to serve particular purpose.	Speaking	2
8.	Prepare the samples of writings used in everyday life.	Writing	2
9.	Prepare the samples of writings used in professional life.	Writing	2
10.	Express the belief, opinion, agreement and disagreement on various issues and defend them with relevant explanations in discussion.	Speaking	3
11.	Write the descriptive, narrative, expository and argumentative texts.	Writing	3

व्यवहारिक समस्या समाधान

तह	क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि
१	व्यवहारिक समस्या समाधान	दैनिक जीवनका सरल समस्याहरूलाई आधारभूत गणितीय अवधारणाको प्रयोग गरी समाधान	<ul style="list-style-type: none"> • घरायसी व्यवहारमा आएका सरसामान, भौतिक संरचना वा स्थानहरू (फर्निचर, कापी, किताब, जग्गा, पर्खाल, भित्ता आदि) को सतहका आकार एवम् कुनाहरूको पहिचान गरी तुलना गर्न • सरसामान, वस्तु, नगद आदिको गन्ती गरी लेख्न (हजारसम्म) • गणितका आधारभूत क्रिया प्रयोग गरी दैनिक सरल व्यावहारिक समस्या हल गर्न • समय र नापतौलको अन्दाज गर्ने, नाप्ने र एकआपसमा रूपान्तरण गर्न
२	व्यवहारिक समस्या समाधान	दैनिक जीवनका सरल समस्याहरूलाई आधारभूत गणितीय धारणा र सीपको प्रयोग गरी समाधान	<ul style="list-style-type: none"> • व्यावहारिक जीवनमा प्रयोगमा ल्याइएका विभिन्न सरसामान, भौतिक संरचना वा स्थानहरूको सतहको आकार र कोण अनुमान र नापजाँच गर्न तथा आयत र वर्गको पहिचान गर्न

			<ul style="list-style-type: none"> • सरसामान, वस्तु, नगद आदिको गन्ति (करोडसम्म) गरी लेख्न • आधा, चौथाइ र तिहाइसम्मका भिन्नलाई चिन्न, पढन र लेख्न • गणितका आधारभूत क्रिया प्रयोग गरी दैनिक व्यावहारिक समस्या हल गर्न • समय र नापतौलका हरहिसाब गर्न (जोड, घटाउ, गुणन र भाग) • घरायसी बिल, बजेट बनाउन तथा ग्राफ, चार्ट, तालिका र नक्साबाट सूचना लिन दिन
३	व्यवहारिक समस्या समाधान	दैनिक जीवनका गणितिय समस्याहरूलाई तर्कपूर्ण रुपमा समाधान	<ul style="list-style-type: none"> • सरल रेखा, बक्र रेखा, लम्ब र समानान्तर रेखा र कोण (300, 450, 600, 900) कम्पास प्रयोग गरेर र सबै खाले 1800सम्मका कोणहरू चाँदको प्रयोग गरी खिचन र बहुभुजको वर्गीकरण गर्न • दैनिक जीवनमा प्रयोगमा आएका सङ्ख्याहरूको प्रकार (रुढ र संयुक्त सङ्ख्या), सङ्ख्याको

			<p>खण्डिकरण, ल.स. र म.स., भिन्न, दशमलब र प्रतिशतको पहिचान गरी त्यससँग सम्बन्धित समस्याहरूको हल गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • टेसलेसन, निर्देशाङ्क र स्थानान्तरणको परिचय दिन • आयताकार वस्तुको परिमिति, क्षेत्रफल र आयतन पत्ता लगाउन • तालिका, ग्राफ हेरी सूचना लिन, दिन, तुलना गर्न र व्यवहारमा प्रयोग गर्न • बिजीय पद र अभिव्यञ्जकको परिचय दिई सरलीकरण गर्न तथा एक चलयुक्त रेखिय समीकरणको हल गर्न ।
४	व्यवहारिक समस्या समाधान	समूहका क्रिया र अङ्कगणितीय अवधारणाको प्रयोगबाट व्यवहारिक समस्याहरूको समाधान	<ul style="list-style-type: none"> • समूहसम्बन्धी व्यवहारिक समस्या भेनचित्रको प्रयोग गरी समाधान गर्न (प्रतिकेदन, संयोजन र पुरक प्रयोग हुने) • किनमेल र व्यापारमा हुने नाफा, नोक्सान, छुट, कर, बोनस तथा कमिसन

			<p>सम्बन्धी ब्यबाहारिक समस्या समाधान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • साधारण र चक्रीय ब्याजको तुलना गर्न • मुद्रा विनिमयसम्बन्धी व्यावहारिक समस्या समाधान गर्न
		<p>ठोसवस्तुका सतहको क्षेत्रफल र आयतनसम्बन्धी समस्याहरूको विप्लेषण र समाधान ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • षडमुखा, वेलनाको क्षेत्रफल र आयतनको तुलना र लागत निर्धारण गर्न • जग्गाको क्षेत्रफल मापनका स्थानीय एकाइहरूको रूपान्तरण गर्न (विघा, कट्ठा, धुर, रोपनी, आना, पैसा र दाम)
		<p>बीजगणितीय ढाँचाबाट व्यावहारिक समस्याहरू समाधान</p>	<ul style="list-style-type: none"> • वर्ग स्वरूपको खण्डिकरण, म.स., ल.स., र दुई चलयुक्त युगपतरेखीय समीकरण सम्बन्धी व्यवहारिक समस्या समाधान गर्न
		<p>ज्यामितीय तथ्य र साध्यहरूको परीक्षण, प्रमाणीकरण र समस्या समाधान</p>	<ul style="list-style-type: none"> • त्रिभुज र चतुर्भुजका कोण, त्रिभुजका भुजा र कोणको सम्बन्धको परीक्षण, बराबर क्षेत्रफल हुने त्रिभुज, चतुर्भुज र समानान्तर

			<p>चतुर्भुजको सम्बन्धको परीक्षण र प्रयोग गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • वृत्तको केन्द्रीय कोण र परिधिको कोणको सम्बन्ध परीक्षण, प्रमाणीकरण र समस्या समाधान गर्न तथा स्पर्ष रेखा र जीवाको सम्बन्ध बताउन
		<p>तथ्याङ्क र सम्भाव्यता सम्बन्धी समस्या समाधान र प्रस्तुती</p>	<ul style="list-style-type: none"> • सङ्कलित तथ्याङ्कलाई खण्डित र अविच्छिन्न दुवै रूपमा व्यक्त गरी बारम्बारता तालिका बनाएर मध्यक, मध्यिका, रीत र चतुर्थाँशहरू पता लगाउन • परस्पर अनाश्रित घटनाहरूको सम्भाव्यता पता लगाउन र वृक्षचित्र मार्फत प्रस्तुत गर्न
		<p>उचाइ र दुरीका समस्याहरूको त्रिकोणमितीय अनुपातको प्रयोग गरी समाधान</p>	<ul style="list-style-type: none"> • उचाइ र दुरीका समस्याहरूको त्रिकोणमितीय अनुपातको प्रयोग गरी समस्या समाधान गर्न

हाम्रो परिवेश र नागरिक चेतना

तह	क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि
तह १	हाम्रो परिवेश र नागरिक चेतना	आफ्नो परिवेश पहिचान गरी आफ्नो समुदायको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक, शासकीय र सांस्कृतिक अवस्थाको प्रस्तुति	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्ना छरछिमेकीको सहभागितामा राजनीतिक, सामुदायिक-सामाजिक स्रोत र मौसमी नक्सा बनाउन • सामाजिक स्रोत नक्साको प्रयोग गरी प्राकृतिक स्रोत एवम् सेवाको समानुपातिक वितरणको अवस्था पहिचान गर्न • स्थानीय तहमा उपलब्ध स्रोतसाधन, हावा पानी तथा भूपरिवेशको लेखाजोखा गरी आर्थिक सम्भावनाहरू पहिचान गर्न • स्थानीय तहको शासकीय संरचना, कार्य प्रणाली, संविधानले प्रदान गरेको अधिकार र सेवा सुविधाको व्यवस्था अभिव्यक्त गर्न

		<p>ऐतिहासिक महत्वका स्थानीय सम्पदा एवम् संस्कृतिको संरक्षण र संवर्धनका साथै राष्ट्रिय विभूति र घटनाहरूले राष्ट्र निर्माणमा पुर्याएका योगदानको पहिचान र बोध</p>	<ul style="list-style-type: none"> • छरछिमेकको सहभागितामा निर्मित सामाजिक तथा स्रोत नक्सामा किटान भएका ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदा एवम् प्राकृतिक स्रोत-साधनको अवस्था र समस्या अभिव्यक्त गर्न • स्थानीय तहमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्व र घटनाहरू उल्लेख गर्न • हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूले राष्ट्र निर्माणमा पुर्याएको योगदानको उल्लेख गर्न
		<p>मानवअधिकार, सामाजिक सद्भाव सहिष्णुता र समावेशीताको अभ्यास</p>	<ul style="list-style-type: none"> • महिला, बालबालिका र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका आधारभूत मानव अधिकार उल्लेख गर्न • आफ्नो र छरछिमेकको पारिवारिक संरचना र सम्बन्धको समावेशी अवस्थाको पहिचान गर्न

			<ul style="list-style-type: none"> • समावेशी नीति र यसको कार्यान्वयनले पार्ने प्रभावको वर्णन गर्न • स्थानीय तहमा विगतमा अनुभव गरेका सामाजिक सद्भाव एवम् सहिष्णुता खल्बल्याउने घटनाको समीक्षा गर्न • विगतमा अनुभव गरेका सामाजिक सद्भाव एवम् सहिष्णुता खल्बल्याउने घटनाहरू दोहोरिन नदिन अपनाउन सक्ने सावधानीका उपायहरू प्रस्तुत गर्न
		<p>बिभिन्न पेसा व्यवसायको पहिचान , सम्मान छनोट तथा प्रतिफलको सही उपयोग</p>	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्ना परिवारका सदस्यहरूले गर्ने कामको विवरण तयार गरी त्यसले परिवारमा पुर्याएको योगदान बताउन • पारिवारिक आम्दानीका उपायहरू पहिचान गरी त्यसको सार्थक उपयोगको बारेमा बताउन • आफ्नो परिवार र छरछिमेकले अपनाएका

			<p>पेसा वा व्यवसायहरू पहिचान, वर्गीकरण र सबल दुर्बल पक्षहरूको विश्लेषण गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • उन्नत जीविकोपार्जनका सम्भाव्य व्यावसायिक वा पेसागत सिपको पहिचान गर्न • आफ्नो टोलछिमेक वा नजिकको बजारमा व्यक्तिगत वा व्यवसायिक प्रयोगमा रहेका विभिन्न आधुनिक विधि प्रविधिहरूको सूची तयार गरेर आफ्ना दैनिक व्यवहारमा तिनीहरूको उपयोगिता र सम्भव्यता लेखाजोखा गर्न
		<p>सामाजिक न्याय पर्वद्धनका स्थानीय अनुभवहरूको विवेचना तथा प्रस्तुति</p>	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय वा प्रदेश स्तर वा राष्ट्रिय तहका सामाजिक आन्दोलनका अभियन्ताहरू र सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा उनीहरूले गरेका कार्यहरू उल्लेख गर्न

		कला तथा सोन्दर्य प्रति अभिरुचि र सिर्जनात्मकताको विकास	<ul style="list-style-type: none"> • कला तथा सौन्दर्यप्रति अभिरुचि र सिर्जनात्मकताको विकास गर्न
		स्वसथकर वानी र सुरक्षाप्रति सचेत भई बचाउ र उपचारका उपाय पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यासका लाभहरू व्यक्त गर्न • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यासका लाभहरू व्यक्त गर्न • आफू, परिवार र समुदायमा देखिएका, भोगिएका विभिन्न रोगका लक्षण, कारण र बचाउका उपायहरू पहिचान गर्न • विपद् जोखिमका सम्भावना, त्यसको न्यूनीकरण र बचाउका उपायहरू पहिचान गर्न
		सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको परिचय र प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सामान्य परिचय दिन • टेलिफोन, मोबाइल र क्यालकुलेटर दैनिक व्यवहारमा प्रयोग गर्न

		मानव र प्रकृतिबिचको सन्तुलित र असन्तुलित सम्बन्धले पार्ने प्रभावको व्याख्यात्मक प्रस्तुति	<ul style="list-style-type: none"> मानव र प्रकृतिबिचको अन्तरसम्बन्धको उल्लेख गर्न प्राकृतिक स्रोतको परिचय तथा समयको अन्तरालमा स्थानीय प्राकृतिक स्रोतहरूमा भएको संरक्षण र विनाश उल्लेख गर्न
		व्यक्ति परिवार र समाजमा उत्पन्न हुने तनावका कारणहरूको पहिचान र ब्यबस्थापनका उपायहरूको अवलम्बन	<ul style="list-style-type: none"> परिवारमा देखे सुनेका वा अनुभव गरिएका तनावका कारण पहिचान गरी ब्यबस्थापनका उपायहरूको अवलम्बन गर्न
तह २	सामाजिक व्यवहार र मूल्य मान्यता	परिवेश विश्लेषण गरी प्रादेशिक तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक, शासकीय र सांस्कृतिक अवस्थाको प्रस्तुति र उपयोग	<ul style="list-style-type: none"> स्रोत नक्सामार्फत प्राकृतिक स्रोत साधनको समानुपातिक वितरण व्यवस्थापका उपाय उल्लेख गरेमा प्रादेशिक स्तरको भौगोलिक, आर्थिक सामाजिक अवस्था र उपलब्ध श्रोत साधन समेत उल्लेख गरेमा प्रादेशिक तहको शासकीय संरचना ,

			,कार्य प्रणालीकार्य प्रणाली र संबिधानले प्रदान गरेका अधिकार र सेवा उल्लेख गरेमा
		ऐतिहासिक महत्त्वका प्रादेशिक सम्पदा एवम् संस्कृतिको संरक्षण र संवर्धनका साथै राष्ट्रिय विभूति र घटनाहरूले राष्ट्र निर्माणमा पुर्याएका योगदानको विवेचना	<ul style="list-style-type: none"> छरछिमेको सहभागितामा निर्मित सामाजिक तथा स्रोत नक्सामा किटान भएका ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदा एवम् प्राकृतिक स्रोत साधनको अवस्था , समस्या रसमस्या समाधानका उपाय विवेचना गर्ने प्रादेशिक तहमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्व र घटनाहरूको विवेचना गर्ने हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूले राष्ट्र निर्माणमा पुर्याएको योगदानको विवेचना गर्ने
		मानवअधिकार, सामाजिक सद्भाव र	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समुदायमा भए गरेका मानव अधिकार

		समावेशी सिद्धान्त विश्लेषण	हनन र संरक्षणका घटना विवेचना गर्ने । • स्थानीय समुदायका विभिन्न जातजाती, धर्म, लिंग, अपांगता एवम संस्कृति भएका समुहको स्थानीय संरचनाहरूमा समावेशिताको विश्लेषण गर्ने
		समुदायका जातजातीले अवलम्बन गरेका पेसा व्यवसायको सम्मान र त्यसबाट उपलब्ध प्रतिफलको सही उपयोग	• ऐतिहासिक रूपले विभेदमा पारिएका निश्चित वर्गका व्यक्तिहरूको विभेद समाधानका लागि व्यक्तिगत तहबाट भएको प्रयासका उदाहरणहरू प्रस्तुत गर्ने
		इच्छाएको पेसा वा व्यवसायको छनोट र सो सम्बन्धी प्रारम्भिक सिप विकास	• छरछिमेकले गर्ने काम, पेशा तथा ब्यबसायको बिबरण तयार गर्ने र त्यसले समाजमा पारेको योगदानको विश्लेषण गर्ने • समाजमा आमदानीको उपयोग कसरी भएको छ विश्लेषण गर्ने र सार्थक उपयोगका

			<p>लागि गरिने प्रयासमा सरिक हुने</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफू र परिवारलाई उपयोगी पेसा वा व्यवसाय छनोट गरी औचित्य प्रस्तुति गर्ने • पहिचान गरी छानेको व्यवसायिक वा पेसागत सिपको दक्षता प्रदर्शन गर्ने • आफूले गर्न चाहेको पेसा वा व्यवसायमा उपयोग हुने निश्चित विधि र प्रविधिको पहिचान गरी त्यसको पुस्ट्याइँ गर्ने
		<p>सामाजिक न्याय प्रवर्द्धनका लागि प्रादेशिक तहमा भएका व्यक्तिगत र संस्थागत प्रयासका अनुभवहरूको विवेचना</p>	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक न्याय प्रवर्द्धनमा सक्रिय स्थानीय व्यक्ति वा संस्थाका प्रयासहरू उल्लेख गरेमा • प्रान्तीय तहका सामाजिक आन्दोलनका अभियन्ताहरू र उनीहरूको सामाजिक न्यायसम्बन्धी कार्यहरू उल्लेख गरेमा

		सामाजिक सदभाव प्रवर्द्धनका लागि कार्ययोजना निर्माण	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक सदभाव प्रवर्द्धन गर्ने उपायहरू प्रस्तुत गर्ने • सामाजिक सदभाव प्रवर्द्धनका उपायहरू लागु गर्ने कार्ययोजना निर्माणमा संलग्न हुने
		समाजमा हुने द्वन्द्वका कारण पत्ता लगाइ यसको व्यवस्थापनका उपायहरू खोजी व्यावहारिक रूपमा समाधान	<ul style="list-style-type: none"> • बिभिन्न कारणले समाजमा अनुभव गरिएका तनावपूर्ण घटनाहरूका सम्बन्धमा तर्क पूर्ण प्रस्तुति गर्न
तह ३	सामाजिक व्यवहार र मूल्य मान्यता	सार्क स्तरसम्मको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक, शासकीय र सांस्कृतिक अवस्थाको विश्लेषण, स्रोत तथा सेवाको समानुपातिक प्रयोगका लागि पैरवी र उपयोग	<ul style="list-style-type: none"> • उपयुक्त नक्साको प्रयोग गरी सङ्घीय र सार्क क्षेत्रको अवस्थिति पहिचान गरी भौगोलिक, सामाजिक, भाषिक, आर्थिक, शासकीय र सांस्कृतिक पक्षको परिचय दिने • स्रोतसाधनको समानुपातिक बाँडफाँड गर्नका लागि अपनाउनुपर्ने उपायहरू र समाजमा देखा परेका कुरीति एवम् विकृतिलाई

			<p>हटाउनका लागि वहस पैरवी गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • नेपाल र सार्कस्तरमा उपलब्ध स्रोतसाधन, हावापानी, भूपरिवेश समेतका आधारमा आर्थिक सम्भावनाहरू पहिचान गर्ने र आफ्नो स्थानीय र प्रादेशिक परिवेशसँग तुलना गर्ने • नेपालको शासकीय संरचना, कार्य प्रणाली, संविधानले प्रदान गरेका अधिकार र सेवा सुविधाको व्यवस्था सम्बन्धमा परिचित भई अभिव्यक्त गर्ने र सेवा सुविधा लिने
		<p>ऐतिहासिक महत्त्वका राष्ट्रिय सम्पदा एवम् संस्कृतिको संरक्षण र संवर्धनका साथै राष्ट्रिय विभूति र घटनाहरूले राष्ट्र निर्माणमा पुर्याएका योगदानको विवेचना</p>	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्ना समुदायका ऐतिहासिक, आधुनिक, प्राकृतिक स्रोत-साधन तथा सांस्कृतिक सम्पदा मर्मत सम्भार र संरक्षणसम्बन्धी कार्यकलापमा सक्रिय हुने • राष्ट्रिय स्तरमा उल्लेखनीय योगदान

			<p>पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्व र घटनाहरूको विवेचना गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूले राष्ट्रिय निर्माणमा पुर्याएको योगदानहरूको तुलनात्मक विवेचना गर्ने
		मानवअधिकार, सामाजिक सद्भाव र समावेशी सिद्धान्तको विवेचना र अनुसरण	<ul style="list-style-type: none"> • मानवअधिकार संरक्षण र संवर्धन गर्न राष्ट्रले गरेका प्रतिबद्धता अभिव्यक्त गर्ने र यससम्बन्धी राष्ट्रिय प्रावधानको सामान्य विवेचना गर्ने • विभिन्न जातजाति, लिङ्ग, धर्म, संस्कृति एवम् अपाङ्गता भएका समूहको प्रादेशिक तथा संघीय संरचनाहरूमा समावेशिताको विश्लेषण गर्ने
		कामको सम्मान गरी प्रतिफलको सही उपयोग, नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयको वकालत तथा पैरवी	<ul style="list-style-type: none"> • निश्चित सामाजिक वर्गप्रति ऐतिहासिक रूपमा भएको विभेदका समस्यालाई सम्बोधन गर्ने भएका नीतिगत

			व्यवस्था र कार्यान्वयन अवस्थाको विवेचना गर्ने
		छनोट गरिएको पेसा वा व्यवसायका लागि योजनाबद्ध दक्षता अभिवृद्धि	<ul style="list-style-type: none"> • काम पेशा वा ब्यबसायको सम्मान र प्रवर्धन गरी दिगो विकासका उपायहरू अवलम्बन गर्ने • आफू र परिवारले छनोट गरेको पेसा वा व्यवसायको लागि सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरी योजना बनाउने • विकसित व्यवसायिक वा पेसागत सिपको फाइदाजनक प्रयोग उल्लेख गरेर व्यक्तिगत वा पारिवारिक व्यवसायिक वा पेसागत योजना तयार गर्ने • आफुले छानेको पेसा वा व्यवसायको उपयुक्त आधुनिक विधि प्रविधिहरूको प्रयोगसम्बन्धी सिप प्रदर्शन गर्ने

		<p>सामाजिक न्याय प्रवर्द्धनका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय तहमा भएका व्यक्तिगत र संस्थागत प्रयासका अनुभवहरूका आधारमा सोको प्रवर्द्धनमा सरिक</p>	<ul style="list-style-type: none"> • राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय नीति र अभिसन्धीहरूको कार्यान्वयनको विवेचना गर्ने • जलवायु परिवर्तको असर न्युनीकरणका उपायहरू अबलम्बन गर्ने • सामाजिक न्यायका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रयासहरू उल्लेख गरी त्यसमा आफुले खेल्न सक्ने भूमिका निर्वाह गर्ने • राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय तहका सामाजिक आन्दोलनबाट प्राप्त सामाजिक न्यायसम्बन्धी उपलब्धिलाई प्रवर्द्धन गर्ने
		<p>सामाजिक सद्भाव प्रवर्द्धनको कार्ययोजना कार्यान्वयन</p>	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक सद्भाव प्रवर्द्धन कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा संलग्न हुने

			<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक सदभावका प्रयासमा संलग्न हुने र त्यसबाट प्राप्त अनुभवहरू प्रस्तुत गर्ने
		<p>समाजमा हुने द्वन्द्वका कारण पत्ता लगाइ यसको व्यवस्थापनका उपायहरू खोजी व्यवहारिक रूपमा समाधान</p>	<ul style="list-style-type: none"> • परिवार र समाजमा हुने द्वन्द्व व्यवस्थापनका उपायहरू • राष्ट्रिय
		<p>राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय तहमा अनुभव गरेका द्वन्द्वका कारणहरू र निराकरणका उपायहरूको बिबेचना</p>	<ul style="list-style-type: none"> • तनाव उत्पन्न हुनाका कारणहरूको पहिचान गरी तनाव ब्यबस्थापनका उपायहरूको अवलम्बन गर्न

तह ४ समाज र मानवीय सम्बन्ध

क्र . सं	सिकाई क्षेत्र	सक्षमता	सिकाई उपलब्धी
१	समाज र मानवीय सम्बन्ध	समाजका विविध पक्षको पहिचान, सम्मान, संरक्षण र सम्बर्धन	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजीकरणको व्यबहारिक उपलब्धी • समाजको समाजिक सांस्कृतिक विविधताको पहिचान गर्न • राष्ट्रिय गौरबहरुको पहिचान र सम्मान गर्न
२		विकासका पूर्वाधार वातावरण र राष्ट्रिय सम्पदाहरुको सम्बर्धन र प्रवर्धन	<ul style="list-style-type: none"> • विकासका अवाधराणा संग परिचित हुन र पुर्व सर्तहरुको पहिचान गर्न • दिगो विकासको अवाधराणा र स्थानीय स्तरमा भइरहेको प्रयासहरु बताउन • विकासमा स्थानीय, प्रादेशिक र संघीय सरकारको भूमिका • विकासमा स्थानीय तथा परम्परागत

			ज्ञान तथा सिपको महत्व
३		नागरिक अधिकारको बोध र कर्तव्यको पालना	<ul style="list-style-type: none"> • राष्ट्र र राष्ट्रियताको सम्मान गर्न र राष्ट्रिय सरोकारका बिषय प्रति सचेत रहन • मानव अधिकार संरक्षण र प्रवर्द्धनमा संघ सँस्थाको भूमिका • संबिधानले प्रदान गरेका मौलिक हक र नागरिक कर्तव्यको परिचय दिन • निर्वाचनमा नागरिकले खेल्नु पर्ने भूमिका • सुशासनमा नागरिकको भूमिका
४		द्वन्द्व व्यवस्थापन, सामाजिक न्याय र समतामूलक समाज निर्माणमा योगदान	<ul style="list-style-type: none"> • द्वन्द्व व्यवस्थापनमा नागरिक समाज तथा संघ सँस्थाको भूमिका • सामाजिक न्यायका लागि चाल्नु पर्ने कदमहरु • समतामूलक समाज निर्माणमा नागरिकको योगदान

५		मानवीय सम्बन्ध र अन्तराष्ट्रिय सहयोगका बिबिध पक्षहरुको पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> • नेपालको दातृ राष्ट्रहरु संगको सम्बन्ध • समसामयिक घटनाहरुले मानव जीवनमा पारेको प्रभावको खोजी • सूचना तथा संचार प्रविधिको महत्व तथा उपयोगिता • अन्तराष्ट्रिय सम्बन्धमा नेपालको भूमिका
६		पारीवारिक योजना, स्वास्थ्य जनसंख्या र विपद् व्यवस्थापनका उपायहरुको अवलम्बन	<ul style="list-style-type: none"> • पारिवारिक योजनाको अवधारणा र गुणस्तरीय जीवन बीचको अन्तर सम्बन्ध • पारिवारिक स्वास्थ्यको परिचय र महत्व • जनसंख्या ब्यबस्थापनका प्रभाकारी उपायहरु • विपद् ब्यबस्थापनका उपायहरु अवलम्बन गर्ने उपायहरु

जीवन जगत र प्रविधि / विज्ञान, प्रविधि र वातावरण

तह २	जीवन जगत र प्रविधि	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको महत्त्व र प्रयोग	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको उपयोगको महत्त्व बताउने मोबाइल तथा कम्प्युटरको उपयोग गरी विद्युतीय शैक्षिक सामग्रीहरू अध्ययन तथा प्रयोग गर्ने
		जीव तथा वनस्पति र वातावरण बिचको सम्बन्ध पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> • जनावर र वनस्पतिबिच असन्तुलनका कारणले आउन सक्ने समस्या पहिचान गर्ने । • मानविय क्रियाकलापले हुने वातावरणीय असरको विश्लेषण गर्ने • वातावरणीय असन्तुलनका कारणले मानवीय जीवनमा पर्ने प्रभाव पहिचान तथा विश्लेषण गर्ने
		प्राकृतिक स्रोत साधनको विनास र अतिक्रमणले सृजित परिवेशको विश्लेषण	<ul style="list-style-type: none"> • मानविय क्रियाकलापले हुने वातावरणीय असरको विश्लेषण गर्ने • प्राकृतिक स्रोतहरूको हासबाट सिर्जित वातावरणीय असर विश्लेषण गर्ने

		सरल व्यावहारिक समस्याहरूलाई तथ्यपरक रूपले पहिचान र समाधान	<ul style="list-style-type: none"> • उर्जा शक्तिका विभिन्न स्रोत र स्वरूपका आधारमा त्यसको सुदुपयोगका उपाय पहिचान गर्ने • सामान्य स्थानीय प्रविधि जस्तै कम्पोस्ट मल, गोबर ग्यास, सान लगाउने र शीत भण्डार आदिको सुधारात्मक प्रयोग पहिचान गर्ने • दैनिक जीवनमा प्रयोगमा आएका पदार्थ र वस्तुहरूको विशेष गुणहरू पहिचान गरी वर्गीकरण गर्ने • घरायसी प्रयोजनमा त्याइएका केही रासायनिक पदार्थको फाइदा र बेफाइदा पहिचान गर्ने
तह ३	जीवन जगत र प्रविधि	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको दैनिक जीवनमा उपयोग	<ul style="list-style-type: none"> • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका साधन र तिनको उपयोगिता सम्बन्धमा तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गर्ने • आधुनिक सञ्चार माध्यम (मोबाइल, स्मार्ट

			फोन वा ट्याबलेट र कम्प्युटर) लाई आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्ने
		जीव तथा वनस्पति र वातावरण बिचको सम्बन्ध विश्लेषण	<ul style="list-style-type: none"> • जनावर र वनस्पतिबिचको अन्तर्सम्बन्ध पहिचान गर्ने • मौसम र ऋतु परिवर्तनबाट वातावरणमा पर्ने असर पहिचान गर्ने
		दिगो विकासका लागि प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण र संवर्धन	<ul style="list-style-type: none"> • जलवायु परिवर्तनको असर र तिनको न्युनीकरणका उपायहरू अबलम्बन गर्ने • प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण र संवर्धनका उपाय अबलम्बन गर्ने
		सरल व्यावहारिक समस्याहरूलाई तथ्यपरक पहिचान र योजनाबद्ध रूपमा समाधान	<ul style="list-style-type: none"> • साधारण यन्त्रमा आधारित दैनिक जीवनमा उपयोग हुन सकेमा विभिन्न उपकरणको पहिचान गर्ने • ऊर्जा वा शक्तिका विभिन्न स्रोत र स्वरूपको पहिचान गर्ने

			<ul style="list-style-type: none"> • वरपरका पदार्थहरूको पहिचान गर्न । • दैनिक जीवनमा प्रयोगमा आएका पदार्थ र वस्तुहरूको विशेष गुणहरू पहिचान गर्न ।
तह ४	विज्ञान, प्रविधि र अनुसन्धान	ब्रम्हाण्ड तथा सौर्यमण्डल सम्बन्धी आधारभुत जानकारी	<ul style="list-style-type: none"> • ब्रम्हाण्ड तथा सौर्यमण्डल सम्बन्धी आधारभुत जानकारी
		वैज्ञानिक प्रक्रिया सिपको प्रयोग गरी अन्वेषण र अनुसन्धान तथा विज्ञान र प्रविधिप्रति सकारात्मक सोचको विकास	<ul style="list-style-type: none"> • वैज्ञानिक प्रक्रिया सिपको प्रयोग गरी अन्वेषण र अनुसन्धान तथा विज्ञान र प्रविधिप्रति सकारात्मक सोचको विकास
		विज्ञानको आधारभूत धारणा, सिद्धान्त र नियमहरूको विश्लेषण र प्रयोग ।	<ul style="list-style-type: none"> • विज्ञानको आधारभूत धारणा, सिद्धान्त र नियमहरूको विश्लेषण र प्रयोग ।
		मानव जीवनमा उर्जा र प्रविधिको प्रभाव र प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> • मानव जीवनमा उर्जा प्रयोग र महत्त्व

			<ul style="list-style-type: none"> • दैनिक जिवनमा प्रविधिको प्रयोग र प्रभावको विश्लेषण गर्न
		जीवहरूको क्रम विकास, वर्गीकरण र जैविक विविधताको संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> • सजिवहरूको वर्गीकरण अवधारणा र आवश्यकता बताउन • जीवहरूको क्रमविकासको अवधारणा र सिद्धान्त व्याख्या गर्न • शारीरिक संरचना र जीवनप्रक्रिया • मौरी र च्याउको जिवनचक्र सचित्र बयान गर्न • अम्ल वर्षा र हरितगृह प्रभावका कारण र असरहरू बयान गर्न
		पदार्थका आधारभुत गुण तथा उपयोगी रसायनहरूको पहिचान र समुचित प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> • पदार्थका आधारभुत गुण तथा उपयोगी रसायनहरूको पहिचान र समुचित प्रयोग
		आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> • आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग

स्वस्थ जीवनशैली र सृजनात्मक कला

<p>तह २</p>	<p>स्वस्थ जीवन शैली र सृजनात्मक कला</p>	<p>स्वास्थ्य र सुरक्षाप्रति सचेत भई बचाउ र उपचारका उपाय अवलम्बन</p>	<ul style="list-style-type: none"> • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यास गर्ने • विभिन्न रोगहरूको वर्गीकरण गर्ने, बचाउका उपाय र उपचारका सम्बन्धमा व्यक्त गर्ने • विपद् जोखिम न्युनीकरण तथा व्यक्तिगत, पारिवारिक एवम् सामाजिक सुरक्षाका उपायहरू पहिचान गरी अवलम्बन गर्ने
		<p>वरपरका वस्तु घटना र अनुभवलाई चित्रकला र हस्तकला निर्माण तथा प्रस्तुत गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • वरपरका वस्तु घटना र अनुभवलाई चित्रकला र हस्तकला निर्माण तथा प्रस्तुत गर्ने ।
		<p>स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरू प्रयोग गरी स्वतन्त्र रूपमा</p>	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरू प्रयोग गरी स्वतन्त्र रूपमा हाउभाउ सहित गायन र नृत्य गर्ने

		हाउभाउ सहित गायन र नृत्य गर्न	
तह ३	स्वस्थ जीवन शैली र सृजनात्मक कला	स्वास्थ्य र सुरक्षाप्रति सचेत भई बचाउ र उपचारका उपाय प्रभावकारी रूपमा अवलम्बन	<ul style="list-style-type: none"> • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यास गरी अरुलाई पनि अभिप्रेरित गर्ने • विभिन्न निकायहरूले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवा र सुविधाको पहिचान गरी आवश्यकताअनुसार उपयोग गर्ने • व्यक्तिगत, पारिवारिक एवम् सामाजिक सुरक्षाका उपायहरू पहिचान गरी योजनाबद्ध रूपमा विपद् जोखिम
		वरपरका वस्तु घटना र अनुभवलाई चित्रकला र हस्तकला निर्माण तथा प्रस्तुत गर्न ।	<ul style="list-style-type: none"> • वरपरका वस्तु घटना र अनुभवलाई चित्रकला र हस्तकला निर्माण तथा प्रस्तुत गर्न ।
		स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरू प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरू प्रयोग गरी स्वतन्त्र रूपमा

		गरी स्वतन्त्र रुपमा हाउभाउ सहित गायन, नृत्य र अभिनय गर्न	हाउभाउ सहित गायन र नृत्य गर्न
--	--	--	----------------------------------

६. सिकाइ विधि तथा प्रक्रिया

सबैका लागि शिक्षाको अवसर प्रदान गर्न औपचारिक शिक्षाका साथै अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षाको व्यवस्था महत्त्वपूर्ण हुन्छ । सिकारुहरूले उनीहरूको रुचि, इच्छा र आवश्यकताअनुसार अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षाका विभिन्न विधि तथा प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरी शिक्षा आर्जन गर्न सक्ने छन् । आवश्यकताअनुसार विभिन्न सिकाइ मोड्युलहरू विकास गरिने छ । सिकाइलाई निरन्तरता दिनका लागि देहायका विधि तथा प्रक्रिया अवलम्बन गर्न सकिन्छः

(क) प्रत्यक्ष कक्षा सञ्चालनः

अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षामा सिकारुले आफ्नो आवश्यकताअनुरूप सिकाइ गर्नका लागि प्रत्यक्ष कक्षामा सहभागी भई सिक्न सक्छन् । सहभागीहरूको आवश्यकतालाई ध्यानमा राखी सामुदायिक सिकाइ केन्द्र तथा अन्य सरकारी / गैरसरकारी सङ्घ संस्थाहरूले प्रत्यक्ष कक्षा सञ्चालन गर्न सक्छन् ।

(ख) दूर तथा खुला सिकाइः

सिकारुहरूले दूर तथा खुला सिकाइका माध्यमबाट पनि ज्ञान तथा सिप आर्जन गर्न सक्छन् । सरकारी तथा गैर सरकारी सङ्घसंस्थाहरूबाट सञ्चालन हुने दूर तथा खुला सिकाइ कार्यक्रमका अवसरहरूमा सिकारुहरूको सहज पहुँको व्यवस्था मिलाउन सकिन्छ । यसका लागि राष्ट्रिय स्तरको रेडियो, टेलिभिजन तथा स्थानीय एफएम रेडियोबाट कार्यक्रम विकास गरी प्रसारणको व्यवस्था मिलाउन सकिन्छ ।

(ग) इ लर्निङ:

सिकारुहरूले आफ्नो मोबाइल तथा डिजिटल उपकरण ल्यापटप, ट्याब आदिबाट सिकाइ गर्न सक्ने भएकाले सिकाइ सामग्रीहरू पाउन सक्ने स्रोतका विषयमा जानकारी पाउन सक्ने व्यवस्था हुनुपर्छ । इन्टरनेटको प्रयोगबाट सिकाइ सामग्री खोज्ने तौर तरिकाका विषयमा वा स्रोतहरूका विषयमा सजिलै जानकारी पाउन सक्ने व्यवस्था हुन आवश्यक छ । केन्द्र, प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूबाट साक्षरता निरन्तर शिक्षाका इ सिकाइ सामग्रीहरूको विकास गरी प्रयोगमा सहजता प्रदान गर्न सकिनेछ । जस्तै मोवाइल एप्स, इ लाइबेरी आदि ।

(घ) स्वअध्ययन:

सिकारुले स्थानीय तहमा तथा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमा स्थापना गरिएका पुस्तकालयहरूमा गई स्वाध्ययन गरी सिकाइ गर्छन् । त्यसैले अनौपचारिक शिक्षामा सिकारुका लागि आवश्यक स्वाध्ययन सामग्रीहरू सरकारी तथा गैरसरकारी सङ्घसंस्थाहरूबाट विकास गरी स्थानीय तहमा स्थापना गरिएका पुस्तकालयहरूमा उपलब्ध हुने व्यवस्था गर्न पनि आवश्यक छ ।

(ङ) अवलोकन:

अनौपचारिक शिक्षामा सिकारुले विभिन्न घटना, अवस्था, कार्य, परिदृश्य आदिको अवलोकनबाट पनि सिकाइ गर्छन् । अवलोकनबाट हुने सिकाइलाई व्यवस्थित बनाउने तौरतरिकाका विषयमा सिकारुले जानकारी हासिल गर्ने अवसर दिनुपर्छ । यसका लागि अवलोकन सिपसम्बन्धी अध्ययन सामग्रीहरूको उपलब्धता आवश्यक छ ।

(च) घटना अध्ययन तथा अनुभव आदनप्रदान:

अनौपचारिक शिक्षामा सिकारुले घटना अध्ययन तथा अनुभव आदन प्रदानबाट सिकेका हुन्छन् । आफ्नो परिवारका सदस्यहरू, छिमेकीहरू, विज्ञहरूसँगको छलफलबाट, बैठकहरूमा अनुभव आदनप्रदान कार्यबाट सिकारुले सिक्न सक्छन् ।

(छ) तालिमबाट सिकाइ:

अनौपचारिक शिक्षामा सिकारुले विभिन्न तालिममा सहभागी भई विभिन्न ज्ञान तथा सिपहरू हासिल गर्छन् । त्यस्ता ज्ञान तथा सिपहरू जीवनोपयोगी तथा व्यवहारोपयोगी हुन्छन् ।

(ज) सिर्जनात्मक अभ्यास:

अनौपचारिक शिक्षामा सिकारुहरू पेन्टिङ, कागजको काम, फूलवबरी बनाउने, काठमा बुट्टा हान्ने, चित्रकला, मूर्तिकला आदि विभिन्न सिर्जनशील कामहरूमा सहभागी भई महत्वपूर्ण सिपहरू हासिल गर्छन् ।

(झ) सामाजिक बहस तथा अन्तर्क्रिया:

अनौपचारिक शिक्षामा सिकारुहरू विभिन्न सामाजिक कार्यकलापहरूमा सहभागी हुन्छन् । यस क्रममा उनीहरू विभिन्न बहस तथा अन्तर्क्रियामा सहभागी हुन्छन् । यसबाट उनीहरूमा प्रशस्त सिकाइ हुन्छ ।

(ञ) दैनिक जीवनमा आधारित

सिकारुहरूको जीवन आफैँमा एक महत्वपूर्ण सिकाइ हुन्छ । जीवनमा घटेका घटना, गरेका अनुभवलाई आधार बनाएर गरिएका सिकाइका आधारमा थप सिकाइका क्षेत्र पहिचान हुन्छ । यसैका आधारमा भावी जीवनका लागि आवश्यक पर्ने सिकाइका क्षेत्र पहिचान गर्न तथा आवश्यक सहजीकरणको वातावरण सृजना गर्न सहज बन्दछ ।

(ट) घरमा आधारित सिकाइ

सिकाइका आधारभूत विषय घरबाट नै हुने भएकाले घरलाई औपचारिक शिक्षाको समेत पहिलो पाठशाला मानिएको छ । अपाङ्गता भएका सिकारुको अवस्थाअनुकूल संरचनाहरू नभएको ठाउँमा घरमा आधारित सिकाइ सहजीकरण गर्ने गरिन्छ । त्यसैगरी दैनिक घर व्यवहार चलाउने क्रममा हासिल हुने व्यवहाकुशल सिप दक्षता विज्ञताबाट समेत सिकाइ सक्षमता हासिल हुन्छ ।

(झ) विशिष्टीकृत अनुभव

व्यक्तिहरू एक अर्कामा फरक हुन्छन् । फरक फरक व्यक्तिको सिकाइ फरक फरक किसिमबाट भएको हुन्छ । दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिले ब्रेललिपि, बहिरा अपाङ्गताले साङ्केतिक भाषा, दुबै शारीरिक अपाङ्गता भएकाले अवस्था र उपलब्ध अवसरका आधारमा सिकिरहेका हुन्छन् । उनीहरूको विशिष्टीकृत अनुभवका आधारमा सिकाइ भएको हुन्छ । उनीहरूका लागि भिन्न भिन्न कार्यकलाप गराउनु आवश्यक हुन्छ ।

७. कार्यान्वयन प्रक्रिया तथा संयन्त्र:

राष्ट्रिय योग्यता प्रारूपले निर्धारण गरेको संयन्त्र र प्रक्रिया बमोजिम अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षालाई कार्यान्वयन गरिनेछ । राष्ट्रिय योग्यता प्रारूपबमोजिमको समकक्षता प्रदान गर्ने संयन्त्र एवम् विधि पद्धति स्वीकृत भई कार्यान्वयन नभएसम्मका लागि यसै प्रारूपमा तोकिएका सिकाइ सक्षमताका आधारमा साधारण शिक्षातर्फ विद्यालयले र प्राविधिक शिक्षातर्फ सिटिइभिटी तथा कानुनतः स्थापना भएका निकायबाट सिकारुहरूको आफ्नो दक्षता परीक्षण गरी प्रमाणीकरण गरिने छ । यसरी प्राप्त प्रमाणपत्रका आधारमा सिकारुहरूले सोही वा आफूले छनोट गरेको धारबाट सोभन्दा माथिल्लो तहको शिक्षा प्राप्त गर्न सक्ने छन् । तहगत सिकाइ सक्षमता विकास एवम् समकक्षताका विषयमा सहयोग एवम् सहजीकरण गर्न स्थानीय तहहरूमाफत् सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूलाई परिचालन गर्न सकिने छ ।

८. मूल्याङ्कन:

सामान्यतः सिकारुको मूल्याङ्कन वैयक्तिक अवस्था र लचिलो पद्धतिमा आधारित हुने छ । यसै प्रारूपको बुँदा न ५ मा उल्लेख भएबमोजिम सिकाइका विविध अवसरहरूको उपयोग गरेजस्तै मूल्याङ्कन पद्धतिमा समेत विविधता अपनाइने छ । सिकाइ सहजीकरणका लागि निर्दिष्ट गरेका सिकाइ ढाँचा कार्य अनुभवका आधारमा प्राप्त ज्ञान, सिप व्यवहार एवम् अचरणमा प्रदर्शित हुने

कलाकौशल नियमित एवम् व्यवहारलगायतका विषयहरू मूल्यांकनका जीवन्त आधार हुन् । यसबाहेक लिखित, मौखिक, अवलोकन, अडियो क्लिपिङ, भिडियो क्लिपिङ, सामुदायिक कार्यलगायतका अन्य सूचकलाई मूल्याङ्कनको आधार बनाइने छ ।

सिकारुको मूल्याङ्कन गर्दा सम्बन्धित क्षेत्रको विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ । सिकारुले एकैपटक वा पटक पटक गरी सिकाइ उपलब्धीको मूल्यांकन गराउन सक्नेछ । एकपटक मूल्यांकन गराइ सिकाइ प्रविणता प्राप्त गरेका सिकाइ सक्षमताहरूको पुनः मूल्यांकन गर्नुपर्ने छैन । सिकारुले सबै सक्षमताहरूमा प्रविणता प्राप्त गरेपछि सिकाइ अभिलेखका आधारमा प्रमाणपत्र दिइनेछ । सिकारुहरूको मूल्याङ्कनको आधार देहायबमोजिम हुने छः

तह १ भाषा र संचार

क्र.स.	सिकाइ क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि एवम् मूल्याङ्कनका आधार
१	भाषा र संचार	मातृभाषा र अङ्ग्रेजी भाषाका वर्ण र साधारण शब्दको पहिचान, अर्थबोध र प्रयोग	<p>अङ्ग्रेजी भाषाका साधारण शब्द पढी तिनको अर्थ बताउन</p> <ul style="list-style-type: none"> घरमा प्रयोग हुने अङ्ग्रेजी भाषाका कम्तीमा १० ओटा साधारण शब्द पढेमा घरायसी वातावरणमा प्रयोग हुने अङ्ग्रेजी भाषाका कम्तीमा १० ओटा साधारण शब्द पढी तिनको अर्थ बताएमा जुनसुकै परिवेशमा प्रयोग हुने अङ्ग्रेजी भाषाका कम्तीमा १० ओटा साधारण शब्द पढेमा <p>जुनसुकै परिवेशमा प्रयोग हुने अङ्ग्रेजी भाषाका कम्तीमा १० ओटा साधारण शब्द पढी तिनको अर्थ बताएमा</p>
२		मातृभाषा र अङ्ग्रेजी भाषाका वर्ण र साधारण शब्दको पहिचान, अर्थबोध र प्रयोग	<p>अङ्ग्रेजी भाषाका सबै अक्षर, अङ्क र दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने साधारण शब्दहरू पढ्न, लेख्न र अर्थ बताउन</p> <ul style="list-style-type: none"> अङ्ग्रेजी भाषाका सबै अक्षर र अङ्क पढेर लेखेमा अङ्ग्रेजी भाषाका दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने कम्तीमा १० ओटा साधारण शब्द लेखेर पढेमा अङ्ग्रेजी भाषाका दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने कम्तीमा १० ओटा साधारण शब्द पढेर अर्थ बताएमा

			अङ्ग्रेजी भाषाका दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने कम्तीमा १० ओटा साधारण शब्द पढेर अर्थ लेखेमा	
३	विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका साधारण विषयवस्तुको बोध,सञ्चार तथा प्रतिक्रिया	हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनि, शारीरिक अङ्गको चलाइ आदिको सङ्केतमा प्रतिक्रिया दिन	<ul style="list-style-type: none"> हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनिमा आफ्ना विचारको सङ्केत गरेमा हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनिसहित शारीरिक अङ्ग चलाएर आफ्ना विचारको सङ्केत गरेमा हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनिसहित सङ्केतमा प्रतिक्रिया दिएमा हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनिसहित शारीरिक अङ्गको चलाएर सङ्केतमा प्रतिक्रिया दिएमा 	१ २ ३ ४
४	विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका साधारण विषयवस्तुको बोध,सञ्चार तथा प्रतिक्रिया	आफ्ना विचार प्रस्ट एवम् स्वाभाविक गतिमा बताउन	<ul style="list-style-type: none"> आफ्ना विचार बताएमा आफ्ना विचार प्रस्ट सँग बताएमा आफ्ना विचार अप्रस्ट भए पनि स्वाभाविक गतिमा बताएमा आफ्ना विचार प्रस्ट एवम् स्वाभाविक गतिमा बताएमा 	१ २ ३ ४
५	विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका साधारण	सरल वाक्य तथा छोटो अनुच्छेद शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढ्न र अर्थ बताउन	<ul style="list-style-type: none"> सरल वाक्य शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढेमा 	१

		विषयवस्तुको बोध, सञ्चार तथा प्रतिक्रिया	<ul style="list-style-type: none"> सरल वाक्य शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढी अर्थ बताएमा छोटा अनुच्छेद शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढेमा छोटा अनुच्छेद शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढी अर्थ बताएमा 	२ ३ ४
६		विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका साधारण विषयवस्तुको बोध,सञ्चार तथा प्रतिक्रिया	आफना विचार सरल वाक्यमा लेखी व्यक्त गर्न <ul style="list-style-type: none"> व्याकरणको ख्याल नगरी आफना विचार सरल वाक्यमा लेखेमा व्याकरणको ख्याल गरी आफना विचार सरल वाक्यमा लेखेमा व्याकरणको ख्याल नगरी आफना विचार सरल वाक्यमा लेखेर व्यक्त गरेमा व्याकरणको ख्याल गरी आफना विचार सरल वाक्यमा लेखेर व्यक्त गरेमा 	१ २ ३ ४
७		विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका साधारण विषयवस्तुको बोध,सञ्चार तथा प्रतिक्रिया	अङ्ग्रेजी भाषाको प्रयोग गरी अभिवादन गर्न, सम्बोधन गर्न, परिचय दिन र प्रतिक्रिया जनाउन <ul style="list-style-type: none"> अङ्ग्रेजी भाषाको प्रयोग गरिएको अभिवादन, सम्बोधन बुझेमा अङ्ग्रेजी भाषाको प्रयोग गरिएको अभिवादन वा सम्बोधन बुझेर प्रतिक्रिया जनाएमा अङ्ग्रेजी भाषाको प्रयोग गरी आफ्नो परिचय दिएमा अङ्ग्रेजी भाषाको प्रयोग गरी अभिवादन, सम्बोधन र परिचय गरे गराएमा 	१ २ ३ ४

८		विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका साधारण विषयवस्तुको बोध,सञ्चार तथा प्रतिक्रिया	मातृभाषाको प्रयोग गरी अभिवादन गर्न, सम्बोधन गर्न, परिचय दिन र प्रतिक्रिया दिन <ul style="list-style-type: none"> • मातृभाषाको प्रयोग गरी अभिवादन गरेमा • मातृभाषाको प्रयोग गरी अभिवादन र सम्बोधन गरेमा • मातृभाषाको प्रयोग गरी अभिवादन र सम्बोधन गरी परिचय दिएमा • मातृभाषामा गरिएको अभिवादन र सम्बोधन बुझी प्रतिक्रिया दिएमा 	१ २ ३ ४
---	--	---	---	------------------

तह १ व्यवहारिक समस्या समाधान

क्र. स.	सिकाइ क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि एवम् मूल्याङ्कनका आधार
	ज्यामिति	१	<p>घरायसी व्यवहारमा आएका सरसामान, भौतिक संरचना वा स्थानहरू (फर्निचर, कापी, किताब, जग्गा, पर्खाल, भित्ता आदि) को सतहका आकार एवम् कुनाहरूको पहिचान गरी तुलना गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • केही मात्र आकार पहिचान गरेमा १ • चित्रबाट सबै आकार पहिचान गरेमा २ • वस्तुको सतह हेरी आकार पहिचान गरेमा ३ • त्रिआयामिक बस्तुका सतह र वस्तु पहिचान गरेमा ४
	संख्या	१	<p>सरसामान, वस्तु, नगद आदिको गन्ती गरी लेख्न (हजारसम्म)</p> <ul style="list-style-type: none"> • सरसामान र वस्तुको गन्ती गरेमा १ • सरसामान, वस्तु र नगदको गन्ती गरेमा २ • सरसामान र वस्तुको गन्ती गरी लेखेमा ३ • तोकिएका सरसामान, वस्तु, नगदको गन्ती गरी लेखेमा ४
	गणितका क्रिया	१	<p>गणितका आधारभूत क्रिया प्रयोग गरी दैनिक सरल व्यावहारिक समस्या हल गर्न (हजारसम्म)</p> <ul style="list-style-type: none"> • हातलागि नआउने जोड गर्न सकेमा १ • हात लागि नआउने जोड र सापटि लिनु नपर्ने घटाउ दुबै गर्न सकेमा २ • सामान्य व्यवहारिक सरल जोड , घटाउ र गुणन गर्न सकेमा ४

			<ul style="list-style-type: none"> गणितका आधारभूत क्रिया प्रयोग गरी दैनिक सरल व्यावहारिक समस्या हल गर्न सकेमा 	
	समय र नापतौल	१	<p>समय र नापतौलको अन्दाज गर्ने, नाप्ने र एकआपसमा रूपान्तरण गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> समय र नापतौलको अन्दाज गर्न सकेमा १ समय र नापतौलको अन्दाज गरी नापेर पुष्टी गर्न सकेमा २ समय र नापतौलका एकाइमध्ये ठूलो एकाइलाई सानो एकाइमा रूपान्तरण गर्न सकेमा ३ समय र नापतौलका एकाइहरूलाई एक आपसमा रूपान्तरण गर्न सकेमा ४ 	

तह १ हाम्रो परिवेश र नागरिक चेतना

क्र. स.	सिकाइ क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि एवम् मूल्याङ्कनका आधार	
		१	<p>आफ्ना छरछिमेकीको सहभागितामा राजनीतिक, सामुदायिक-सामाजिक स्रोत र मौसमी नक्सा बनाउन</p> <ul style="list-style-type: none"> आफ्नो गाउँपालिका वा नगरपालिकाको राजनीतिक नक्सा बनाएमा आफ्नो वडाको नक्सा बनाई सामुदायिक (विद्यालय, मन्दिर आदि) र सामाजिक (बस्ती आदि) स्रोत देखाएमा आफ्नो वडाको नक्सा बनाई ओसरलो, पारिलो, धेरै वर्षा हुने, कम वर्षाहुने आदि अवस्था देखाएमा आफ्नो वडाको नक्सा बनाई राजनीतिक, सामुदायिक-सामाजिक स्रोत र मौसमी अवस्था देखाएमा 	१ २ ३ ४
		१	<p>सामाजिक स्रोत नक्साको प्रयोग गरी प्राकृतिक स्रोत एवम् सेवाको समानुपातिक वितरणको अवस्था पहिचान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> वडाको नक्सा हेरी वडाका प्राकृतिक स्रोतको पहिचान गरेमा वडाको नक्सा हेरी वडामा प्राप्त सेवाको पहिचान गरेमा वडाको नक्सा हेरी वडाको प्राकृतिक स्रोत एवम् सेवाको समानुपातिक वितरण भए नभएको बताएमा 	१ २ ३

			<ul style="list-style-type: none"> वडाको नक्सा हेरी वडामा प्राकृतिक स्रोत एवम् सेवाको समानुपातिक वितरणका उपाय सुझाएमा 	४
		१	<p>स्थानीय तहमा उपलब्ध स्रोतसाधन, हावा पानी तथा भूपरिवेशको लेखाजोखा गरी आर्थिक सम्भावनाहरू पहिचान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> आफ्नो स्थानीय तहमा उपलब्ध स्रोतसाधनको सूची बनाएमा आफ्नो स्थानीय तहमा उपलब्ध स्रोतसाधन, हावापानी तथा भूपरिवेशको वर्णन गरेमा आफ्ना स्थानीय तहमा उपलब्ध स्रोतसाधन, हावापानी तथा भूपरिवेशको आधारमा आर्थिक सम्भावनाहरू पहिचान गरेमा आफ्ना स्थानीय तहमा उपलब्ध स्रोतसाधन, हावापानी तथा भूपरिवेशको आधारमा आर्थिक सम्भावनाहरू पहिचान गरी बढी आर्थिक फाइदा हुने क्षेत्र सुझाएमा 	१ २ ३ ४
		१	<p>स्थानीय तहको शासकीय संरचना, कार्य प्रणाली, संविधानले प्रदान गरेको अधिकार र सेवा सुविधाको व्यवस्था अभिव्यक्त गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहको शासकीय संरचना (गठन र पदाधिकारी) बताई प्रश्नोत्तर गरेमा स्थानीय तहले विकास निर्माण र न्याय सम्पादन गर्दा अपनाउने कार्य प्रणाली बताई प्रश्नोत्तर गरेमा स्थानीय तहलाई संविधानले प्रदान गरेका मुख्य पाँच अधिकार बताई तिनबाट प्राप्त सेवासुविधा बताएमा 	१ २ ३ ४

			<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहको शासकीय संरचना, कार्य षप्रणाली, संविधानले प्रदान गरेको अधिकार र सेवा सुविधाको व्यवस्था अभिव्यक्त गरेमा 	
		२	<p>छरछिमेकको सहभागितामा निर्मित सामाजिक तथा स्रोत नक्सामा किटान भएका ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदा एवम् प्राकृतिक स्रोत-साधनको अवस्था र समस्या अभिव्यक्त गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> वडाको सामाजिक तथा स्रोत नक्सामा आफ्नो वडाका ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदाको पहिचान गरेमा वडाको सामाजिक तथा स्रोत नक्सामा आफ्नो वडाको प्राकृतिक स्रोत-साधनको अवस्था पहिचान गरेमा वडाको सामाजिक तथा स्रोत नक्सामा किटान भएका ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदा एवम् प्राकृतिक स्रोत-साधनको अवस्था र तिनको समस्या अभिव्यक्त गरेमा वडाको सामाजिक तथा स्रोत नक्सामा किटान भएका ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदा एवम् प्राकृतिक स्रोत-साधनको अवस्था र तिनको समस्या अभिव्यक्त गरी समाधानका उपाय सुझाएमा 	१ २ ३ ४
		२	<p>स्थानीय तहमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्व र घटनाहरू उल्लेख गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> आफ्नो स्थानीय तहमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्वको नामको सूची बनाएमा 	१

			<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो स्थानीय तहमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्वको नामको सूची बनाई तिनको योगदान लेखेमा • आफ्नो स्थानीय तहका उल्लेखनीय घटना र तिनको प्रभाव उल्लेख गरेमा • स्थानीय तहमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्व र घटनाहरू उल्लेख गरी तिनको योगदान तथा प्रभाव उल्लेख गरेमा 	२ ३ ४
		२	<p>हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूले राष्ट्र निर्माणमा पुर्याएको योगदानको उल्लेख गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूको सूची बनाएमा • हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूको एक एक योगदान लेखेमा • हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूले राष्ट्र निर्माणमा पुर्याएको एक एक योगदानको उल्लेख गरेमा • हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूले राष्ट्र निर्माणमा पुर्याएको योगदानबाट लिन सकिने प्रेरणा उल्लेख गरेमा 	१ २ ३ ४
		३	<p>महिला, बालबालिका र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका आधारभूत मानव अधिकार उल्लेख गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • महिलाका आधारभूत मानव अधिकार उल्लेख गरेमा • महिला र बालबालिकाका आधारभूत मानव अधिकार उल्लेख गरेमा 	१ २

			<ul style="list-style-type: none"> महिला, बालबालिका र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका आधारभूत मानव अधिकार उल्लेख गरेमा ३ महिला, बालबालिका र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका आधारभूत मानव अधिकार उल्लेख गरी प्रश्नोत्तर तथा प्रतिक्रिया जनाएमा ४ 	
		३	<p>आफ्नो र छरछिमेकको पारिवारिक संरचना र सम्बन्धको समावेशी अवस्थाको पहिचान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> आफ्नो पारिवारिक संरचनाको रेखाचित्र बनाएमा १ आफ्नो र छिमेकको पारिवारिक संरचनाको रेखाचित्र बनाई तुलना गरेमा २ आफ्नो र छिमेकको पारिवारिक संरचना र सम्बन्धको समावेशी अवस्थाको पहिचान गरेमा ३ आफ्नो र छिमेकको पारिवारिक संरचना र सम्बन्धको समावेशी अवस्थाको पहिचान गरी सबल र सुधारापेक्षी पक्ष सङ्केत गरेमा ४ 	
		३	<p>समावेशी नीति र यसको कार्यान्वयनले पार्ने प्रभावको वर्णन गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> समावेशी नीतिको परिचय दिएमा १ समावेशी नीतिको कार्यान्वयनको आवश्यकता बताएमा २ समावेशी नीति र यसको कार्यान्वयनले समाजमा पार्ने प्रभावको वर्णन गरेमा ३ समावेशी नीति र यसको कार्यान्वयनले पार्ने प्रभावको वर्णन गरी समावेशी नीति ४ 	

			कार्यान्वयनका लागि गर्नुपर्ने पहल उल्लेख गरेमा	
		४	<p>आफ्ना परिवारका सदस्यहरूले गर्ने कामको विवरण तयार गरी त्यसले परिवारमा पुर्याएको योगदान बताउन</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफ्ना परिवारका सदस्यहरूले गर्ने कामको विवरण तयार गरेमा • आफ्ना परिवारका सदस्यहरूले गर्ने काममध्ये सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण काम पहिचान गरी कारण दिएमा • आफ्ना परिवारका सदस्यहरूले गर्ने कामको विवरण तयार गरी त्यसले परिवारमा पुर्याएको योगदान उल्लेख गरेमा • आफ्ना परिवारका सदस्यहरूले गर्ने कामको विवरण तयार गरी त्यसले परिवारमा पुर्याएको योगदान बताई आफ्नो कामबाट बढी प्रतिफल प्राप्त गर्ने योजना बनाएमा 	१ २ ३ ४
		४	<p>पारिवारिक आम्दानीका उपायहरू पहिचान गरी त्यसको सार्थक उपयोगको बारेमा बताउन</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो पारिवारिक आम्दानीका मुख्य पाँच उपायहरू पहिचान गरेमा • आफ्नो पारिवारिक आम्दानीका उपायहरू सरल तरिकाले प्रयोग गर्ने तरिका सुझाएमा • आफ्नो पारिवारिक आम्दानीका उपायहरू पहिचान गरी त्यसलाई बढी फाइदा हुने गरी उपयोग गर्ने उपाय बताएमा 	१ २ ३

			<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो पारिवारिक आम्दानीका उपायहरू पहिचान गरी त्यसलाई बढी फाइदा हुने गरी उपयोग गर्ने उपाय बताई कार्ययोजना बनाएमा 	४
		५	<p>आफ्नो परिवार र छरछिमेकले अपनाएका पेसा वा व्यवसायहरू पहिचान, वर्गीकरण र सबल दुर्बल पक्षहरूको विश्लेषण गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवारले अपनाएका पेसा वा व्यवसायहरू पहिचान र वर्गीकरण गरी सबलदुर्बल पक्ष उल्लेख गरेमा आफ्नो छिमेकीले अपनाएका पेसा वा व्यवसायहरू पहिचान र वर्गीकरण गरी सबलदुर्बल पक्ष उल्लेख गरेमा आफ्नो र छिमेकीले अपनाएका पेसा वा व्यवसायहरू पहिचान, वर्गीकरण र सबल दुर्बल पक्षहरूको विश्लेषण गरेमा आफ्नो र छिमेकीले अपनाएका पेसा वा व्यवसायहरू पहिचान, वर्गीकरण र सबल दुर्बल पक्षहरूको विश्लेषण गरी सबल पक्ष कार्यान्वयनको योजना बनाएमा 	१ २ ३ ४
		५	<p>उन्नत जीविकोपार्जनका सम्भाव्य व्यावसायिक वा पेसागत सिपको पहिचान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> उन्नत जीविकोपार्जनको परिचय दिएमा स्थानीय तहका कुनै पाँच व्यावसायिक वा पेसागत सिपको पहिचान गरेमा आफ्नो क्षेत्रमा उन्नत जीविकोपार्जनका सम्भाव्य व्यावसायिक वा पेसागत सिपको पहिचान गरेमा 	१ २ ३

			<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो क्षेत्रमा उन्नत जीविकोपार्जनका लागि सम्भाव्य व्यावसायिक वा पेसागत सिपको पहिचान गरी सिप विकासको योजना बनाएमा तथा स्थानिय तहमा उपलब्ध वित्तिय सेवा प्रदाय सस्थाहरुको जानकारी गरेमा 	४
		५	<p>आफ्नो टोलछिमेक वा नजिकको बजारमा व्यक्तिगत वा व्यवसायिक प्रयोगमा रहेका विभिन्न आधुनिक विधि प्रविधिहरुको सूची तयार गरेर आफ्ना दैनिक व्यवहारमा तिनीहरुको उपयोगिता र सम्भव्यता लेखाजोखा गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोलछिमेक वा नजिकको बजारमा व्यावसायिक प्रयोगमा रहेका कम्प्युटर, इन्टरनेट र सामाजिक सञ्जालहरुको सूची तयार गरेमा आफ्नो टोलछिमेक वा नजिकको बजारमा व्यावसायिक प्रयोगमा रहेका कम्प्युटर, इन्टरनेट र सामाजिक सञ्जालहरुबाट आफ्ना दैनिक व्यवहारमा भएका पाँच फाइदा उल्लेख गरेमा आफ्नो टोलछिमेक वा नजिकको बजारमा व्यावसायिक प्रयोगमा रहेका कम्प्युटर, इन्टरनेट र सामाजिक सञ्जालहरुबाट आफ्ना दैनिक व्यवहारमा फाइदा हुन सकेमा थप सम्भावना उल्लेख गरेमा आफ्नो टोलछिमेक वा नजिकको बजारमा व्यावसायिक प्रयोगमा रहेका कम्प्युटर, इन्टरनेट र सामाजिक सञ्जालहरुबाट प्रभावित भई व्यवसाय सञ्चालन गरेमा 	१ २ ३ ४

	६	<p>स्थानीय वा प्रदेश स्तर वा राष्ट्रिय तहका सामाजिक आन्दोलनका अभियन्ताहरू र सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा उनीहरूले गरेका कार्यहरू उल्लेख गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय तहमा सामाजिक आन्दोलन गर्ने पाँच अभियन्ताहरूको नाम बताई सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा उनीहरूले गरेका कार्यहरू उल्लेख गरेमा • आफ्नो स्थानीय तह र प्रदेश तहमा सामाजिक आन्दोलन गर्ने पाँच अभियन्ताहरूको नाम बताई सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा उनीहरूले गरेका कार्यहरू उल्लेख गरेमा • आफ्नो स्थानीय तह र राष्ट्रिय तहमा सामाजिक आन्दोलन गर्ने पाँच अभियन्ताहरू नाम बताई सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा उनीहरूले गरेका कार्यहरू उल्लेख गरेमा • स्थानीय वा प्रदेश स्तर वा राष्ट्रिय तहका सामाजिक आन्दोलनका अभियन्ताहरू र सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा उनीहरूले गरेका कार्यहरूबाट आफूले ग्रहण गरेको प्रेरणा उल्लेख गरेमा 	१ २ ३ ४
	७	<p>स्थानीय तहमा विगतमा अनुभव गरेका सामाजिक सद्भाव एवम् सहिष्णुता खल्बल्याउने घटनाको समीक्षा गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय तहमा विगतमा भएका सामाजिक सद्भाव खल्बल्याउने घटनाको सूची बनाएमा • स्थानीय तहमा विगतमा अनुभव गरेका सामाजिक सद्भाव एवम् सहिष्णुतासम्बन्धी व्यवहारको सूची बनाएमा 	१ २

			<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहमा विगतमा अनुभव गरेका सामाजिक सद्भाव एवम् सहिष्णुता खल्बल्याउने घटनाको समीक्षा गरेमा स्थानीय तहमा विगतमा अनुभव गरेका सामाजिक सद्भाव एवम् सहिष्णुता खल्बल्याउने घटनाको समीक्षा गरी सुधार गर्नुपर्ने पक्ष सङ्केत गरेमा 	३ ४
		७	<p>विगतमा अनुभव गरेका सामाजिक सद्भाव एवम् सहिष्णुता खल्बल्याउने घटनाहरू दोहोरिन नदिन अपनाउन सक्ने सावधानीका उपायहरू प्रस्तुत गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सद्भाव एवम् सहिष्णुता खल्बल्याउने सम्भावित घटनाहरू उल्लेख गरेमा सामाजिक सद्भाव एवम् सहिष्णुता खल्बल्याउने घटनाहरू दोहोरिन नदिने उपाय प्रस्तुत गरेमा सामाजिक सद्भाव एवम् सहिष्णुता खल्बल्याउने घटनाहरू दोहोरिन नदिने सचेत रहेमा सामाजिक सद्भाव एवम् सहिष्णुता खल्बल्याउने घटनाहरू दोहोरिन नदिन सचेत रही सचेत गराएमा 	१ २ ३ ४
		८	<p>कला तथा सौन्दर्यप्रति अभिरुचि र सिर्जनात्मकताको विकास गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय गीत तथा बाजाहरूको पहिचान, संरक्षण र सम्बर्द्धन गरेमा स्थानीय बाजाहरू बजाउने अभ्यास गरेमा 	१ २

			<ul style="list-style-type: none"> • वाद्यवादनका साधनहरूको प्रयोग गरि स्थानिय गीत गाएमा • आफूले सिकेको गीतलाई वाजाको ताल र भाव मिलाई नृत्य गरेमा 	३ ४
		९	<p>स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यासका लाभहरू व्यक्त गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन र शारीरिक व्यायामको परिचय दिएमा । • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन र शारीरिक व्यायामको परिचय सहित लाभ बताएमा । • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यासको परिचय दिई लाभ बताएमा । • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यासको परिचय सहित उदाहरण प्रस्तुत गरेमा । 	१ २ ३ ४
		९	<p>स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यासका लाभहरू व्यक्त गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन र शारीरिक व्यायामको परिचय दिएमा । • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन र शारीरिक व्यायामको परिचय सहित लाभ बताएमा । • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यासको परिचय दिई लाभ बताएमा । • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यासको परिचय सहित उदाहरण प्रस्तुत गरेमा । 	१ २ ३ ४

		९	<p>आफू, परिवार र समुदायमा देखिएका, भोगिएका विभिन्न रोगका लक्षण, कारण र बचाउका उपायहरू पहिचान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफू, परिवार र समुदायमा हुन वा देखिन सक्ने कुनै ३ रोगको नाम बताएमा • आफू, परिवार र समुदायमा भोगिएका, देखिएका र सम्भावित विभिन्न रोगका नाम र उल्लेख गरेमा • आफू, परिवार र समुदायमा भोगिएका, देखिएका र सम्भावित विभिन्न रोगका नाम, कारण, लक्षण र बचाउका उपायहरू उल्लेख गरेमा • आफू, परिवार र समुदायमा भोगिएका, देखिएका र सम्भावित विभिन्न रोगका नाम, कारण, लक्षण, बचाउ र निराकरणका उपायहरू उल्लेख गरेमा 	१ २ ३ ४
		९	<p>विपद् जोखिमका सम्भावना, त्यसको न्यूनीकरण र बचाउका उपायहरू पहिचान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • विपद् र जोखिमको परिचय दिई सम्भावित विपद् र जोखिमका नाम बताएमा • आफ्नो क्षेत्रका सम्भावित विपद् र तिनका जोखिमको सामान्य जानकारी उल्लेख गरेमा। • आफ्नो क्षेत्रका सम्भावित विपद् तथा जोखिम न्यूनीकरण र बचाउका उपायहरू उल्लेख गरेमा । 	१ २ ३

			<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो क्षेत्रका सम्भावित विपद् तथा जोखिम न्यूनीकरण र बचाउका उपायहरू पहिचान गरी त्यसमा सहभागिता जनाएमा 	४
८		१०	<p>सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सामान्य परिचय दिन</p> <ul style="list-style-type: none"> सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सामान्य परिचय दिएमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको एक/एक उदाहरण सहित सामान्य परिचय दिएमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सामान्य परिचय दिई त्यसको प्रयोग समेत बताएमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको परिचय र उदारण सहित दैनिक जीवनमा आफुले गर्ने गरेको प्रयोग बताएमा 	१ २ ३ ४
९		१०	<p>टेलिफोन, मोबाइल र क्यालकुलेटर दैनिक व्यवहारमा प्रयोग गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> दैनिक व्यवहारमा टेलिफोन वा मोबाइल प्रयोग गरी सञ्चार गरेमा दैनिक व्यवहारमा मोबाइल प्रयोग गरी सञ्चार गर्ने तथा क्यालकुलेटर प्रयोग गरी हिसाब गरेमा मोबाइलमा फोन नम्बर रेकर्ड गरी त्यो नम्बरको प्रयोग गरी सञ्चार गरेमा क्यालकुलेटर वा मोबाइल प्रयोग गरी दिइएका गणितीय समस्या समाधान गरेमा गरेमा 	१ २ ३ ४
४०		११	मानव र प्रकृतिबिचको अन्तरसम्बन्धको उल्लेख गर्न	

			<ul style="list-style-type: none"> मानवको परिचय दिई मानवलाई बाँच्न चाहिने मुख्य पाँच कुरा बताएमा जीव र प्रकृतिको परिचय दिएमा जीव र प्रकृतिबिचको अन्तरसम्बन्धको उल्लेख गरेमा जीवको अस्तित्व रक्षाका लागि प्रकृतिको भूमिका तथा प्रकृतिको संरक्षणमा मानवले खेल्नुपर्ने भूमिका वर्णन गरेमा 	१ २ ३ ४
४१		११	<p>प्राकृतिक स्रोतको परिचय तथा समयको अन्तरालमा स्थानीय प्राकृतिक स्रोतहरूमा भएको संरक्षण र विनाश उल्लेख गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक स्रोतको परिचय दिदै स्थानीय प्राकृतिक स्रोतहरूमा भएको संरक्षणको अवधारणा प्रस्तुत गरेमा स्थानीय प्राकृतिक स्रोतहरूको महत्व उल्लेख गर्दै स्थानिय प्राकृतिक स्रोतको विनाश हुने कारण प्रस्तुत गरेमा स्थानीय प्राकृतिक स्रोतहरूमा विगत दश वर्षमा भएको विनाशको कारण र अवस्था उल्लेख गरेमा स्थानीय प्राकृतिक स्रोतहरूमा विगत दश वर्षमा भएको विनाशको कारण र अवस्था उल्लेख गर्दै संरक्षणका व्यावहारिक उपाय प्रस्तुत गरेमा 	१ २ ३ ४
			परिवारमा देखे सुनेका वा अनुभव गरिएका तनावका कारण पहिचान गरी ब्यबस्थापनका उपायहरूको अवलम्बन गर्न	

			<ul style="list-style-type: none"> • परिवारमा देखे सुनेका वा अनुभव गरिएका तनावका उदाहरण दिएमा 	१
			<ul style="list-style-type: none"> • परिवारमा देखे सुनेका वा अनुभव गरिएका तनावका ब्यबस्थापनका उपायहरू बताएमा 	२
			<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो जीवनमा अनुभव गरिएका तनावका पहिचान गरी ब्यबस्थापनका उपायहरूको अवलम्बन गरेमा 	३
			<ul style="list-style-type: none"> • परिवार अथवा सामुदायमा देखे सुनेका वा अनुभव गरिएका तनाव ब्यबस्थापनमा सहयोग पु-याएमा 	४

तहः २ भाषा र संचार

क्र.स.	सिकाइ क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि एवम् मूल्याङ्कनका आधार
१	१. भाषा र संचार	विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका विषयवस्तुको बोध तथा उपयुक्त तवरले सञ्चार	<p>मौखिक, साङ्केतिक एवम् लिखित निर्देशन तथा सूचनामा केन्द्रित भई आफ्ना प्रतिक्रियासहित कार्य गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> मौखिक साङ्केतिक एवम् लिखित निर्देशन तथा सूचना बुझ्न सकेमा मौखिक साङ्केतिक एवम् लिखित निर्देशन तथा सूचना साथीलाई वा अन्य व्यक्तिलाई बताउन सकेमा मौखिक साङ्केतिक एवम् लिखित निर्देशन तथा सूचनाका बारेमा प्रतिक्रिया दिन सकेमा मौखिक साङ्केतिक एवम् लिखित निर्देशन तथा सूचनाबमोजिम कार्य गर्न सकेमा
२		विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका विषयवस्तुको बोध तथा उपयुक्त तवरले सञ्चार	<p>हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनि शारीरिक अङ्गको चलाइ आदिको सङ्केतमा टिप्पणी सहित प्रतिक्रिया दिन</p> <ul style="list-style-type: none"> हाउभाउ शब्दरहित इसारा वा ध्वनि अनुसार शारीरिक अङ्ग चलाउन सकेमा हाउभाउ शब्दरहित इसारा वा ध्वनि र सङ्केतका आधारमा प्राप्त सूचना अरुलाई बताउन सकेमा हाउभाउ शब्दरहित इसारा वा ध्वनि र सङ्केतमा आधारित भई टिप्पणी गर्न सकेमा हाउभाउ शब्दरहित इसारा वा ध्वनि र सङ्केतका आधारमा सूचना प्रवाह गर्न सकेमा

३		<p>विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका विषयवस्तुको बोध तथा उपयुक्त तवरले सञ्चार</p>	<p>आफना विचार शुद्ध एवम् स्वभाविक गतिमा शिष्टाचार पूर्वक बताउन</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफना विचार शुद्ध एवम् शिष्टरूपमा बताउन सकेमा १ • आफना विचार शुद्ध एवम् स्वाभाविक गतिमा आफना साथीलाई बताउन सकेमा २ • आफना विचार शुद्ध एवम् स्वभाविक गतिमा समूहमा बताउन सकेमा ३ • आफना विचार, अनुभव तथा समस्याका सम्बन्धमा सामूहिक अन्तक्रियामा सरिक हुन सकेमा ४ 	
४		<p>विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका विषयवस्तुको बोध तथा उपयुक्त तवरले सञ्चार</p>	<p>सरल भाषामा लेखिएका सामग्री शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढी सार व्यक्त गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • सरल भाषामा लेखिएका सामग्री शुद्धसँग पढ्न सकेमा १ • सरल भाषामा लेखिएका सामग्री शुद्ध र उपयुक्त गतिमा पढ्न सकेमा २ • सरल भाषामा लेखिएका सामग्री शुद्ध र उपयुक्त गतिमा पढी मुख्य सिकाइ बोध गर्न सकेमा ३ • सरल भाषामा लेखिएका सामग्री शुद्धसँग पढी मुख्य सिकाइ अरुलाई बताउन सकेमा ४ 	
५		<p>विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका विषयवस्तुको बोध तथा</p>	<p>आफना विचार शुद्धसँग अनुच्छेदमा लेखी व्यक्त गर्न र दैनिक व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग हुने सामान्य निवेदन, जन्म मृत्यु दर्ता जस्ता आवेदन फाराम भर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफना विचार शुद्धसँग अनुच्छेदमा लेख्न सकेमा १ 	

		उपयुक्त तवरले सञ्चार	<ul style="list-style-type: none"> • आफ्ना विचार शुद्धसँग अनुच्छेदमा लेखी व्यक्त गर्न सकेमा • दैनिक र व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग हुने साधारण कागजातका बारेमा जानकारी लिन र दिन सकेमा • दैनिक व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग हुने सामान्य कागजातहरू -निवेदन, बैंक भौचर, जन्म मृत्यु दर्ता आदि फारामहरू भर्न सकेमा 	२ ३ ४
६		भाषिक प्रकार्य र भाषाका शब्दभण्डारको प्रयोग	दैनिक व्यावहारिक कार्यकलापसम्बन्धी सोधिएका सरल प्रश्नहरूको उत्तर दिन <ul style="list-style-type: none"> • दैनिक व्यवहारमा लेखिएका सूचना तथा वाक्य पढ्न सकेमा • दैनिक व्यवहारमा लेखिएका सूचना तथा वाक्यको अर्थ बोध गर्न र बताउन सकेमा • दैनिक व्यवहारमा लेखिएका सूचना तथा वाक्यमा आधारित भई सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिन सकेमा • दैनिक व्यवहारसँग सम्बन्धित सरल प्रश्न सोधी जानकारी लिन सकेमा 	१ २ ३ ४
७		भाषिक प्रकार्य र भाषाका शब्दभण्डारको प्रयोग	विभिन्न भाषिक प्रकार्य प्रयोग गरी छोटो संवाद गर्न <ul style="list-style-type: none"> • साथीसँग संवाद गरेमा • साथीसँग निर्धारित विषयमा संवाद गरेमा • दैनिक जीवनमा आधारित सामान्य शब्द प्रयोग गरी साथी वा समूहमा संवाद गर्न सकेमा 	१ २ ३

			<ul style="list-style-type: none"> • अनुभव तथा दैनिक जीवनमा आधारित विषयवस्तुमा सन्दर्भ र परिवेश मिलाएर संवाद गरेमा 	४
८		भाषिक प्रकार्य र भाषाका शब्दभण्डारको प्रयोग	<p>दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने वाक्य पढ्ने, लेख्ने र अर्थ बताउने</p> <ul style="list-style-type: none"> • दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने वाक्य पढ्न सकेमा • दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने भाषाको प्रयोग गरी साधारण अनुच्छेद लेख्न सकेमा • दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने भाषामा लेखिएका अनुच्छेद पढी अर्थ बताउन सकेमा • सरल भाषाका अनुच्छेद शुद्ध रूपमा पठन गरी तिनको मुख्य सन्देश बोध गरी साथीलाई बताउन सकेमा 	१ २ ३ ४

तह २ व्यवहारिक समस्या समाधान

	१	<p>व्यावहारिक जीवनमा प्रयोगमा ल्याइएका विभिन्न सरसामान, भौतिक संरचना वा स्थानहरूको सतहको आकार र कोण अनुमान र नापजाँच गर्न तथा आयत र वर्गको पहिचान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • केही मात्र ठोस बस्तुको पहिचान गरेमा • ठोस बस्तुको पहिचान र सतहको आकार पहिचान गरेमा • ठोस बस्तुको पहिचान गरी त्यसका सतह, कुना र किनारा पहिचान गरेमा • ठोस बस्तुको पहिचान गरी सोका भागहरू तुलना अनुमान गरी पुष्टी समेत गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४
	१	<p>सरसामान, वस्तु, नगद आदिको गन्ती गरी लेख्न (करोडसम्म)</p> <ul style="list-style-type: none"> • सरसामान, वस्तु, नगद आदि दसहजार तलका सङ्ख्याको गन्ती गर्न सकेमा • सरसामान, वस्तु, नगद आदि दसहजार माथिका सङ्ख्याको गन्ती गर्न सकेमा • सरसामान, वस्तु, नगद आदि दसहजार माथिका सङ्ख्याको गन्ती गर्न, लेख्न र स्थानमान तालिकामा देखाउन सकेमा • करोडसम्मका सङ्ख्या गन्ती गरी अङ्क र अक्षरमा लेख्न तथा स्थानमान तालिकामा राख्न सकेमा 	१ २ ३ ४
	१	<p>आधा, चौथाइ र तिहाइसम्मका भिन्नलाई चिन्न, पढ्न र लेख्न</p>	

			<ul style="list-style-type: none"> • आधा, चौथाइ र तिहाइसम्मका भिन्नलाई चिन्न सकेमा • आधा, चौथाइ र तिहाइसम्मका भिन्नलाई चिन्न र पढ्न सकेमा • आधा, चौथाइ र तिहाइसम्मका भिन्नलाई चिन्न, पढ्न र लेख्न सकेमा • आधा, चौथाइ र तिहाइसम्मका भिन्नलाई चिन्न, पढ्न, लेख्न र व्यवहारमा प्रयोग गर्न सकेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
		१	<p>गणितका आधारभूत क्रिया प्रयोग गरी दैनिक व्यावहारिक समस्या हल गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • घरायसी रूपमा प्रयोग हुने सरसामान आदि पसल गई किन्न, सामान्य हरहिसाब (जोड, घटाउ) गर्न सकेमा • पाँच अङ्कसम्मले बनेका सङ्ख्याको जोड र घटाउ गर्न सकेमा • तोकिएका अङ्कहरूको जोड, घटाउ र तीन अङ्कसम्मको संख्यालाई तीन अङ्कसम्मको संख्याले गुणन गर्न सकेमा • दिइएका सङ्ख्याहरूको जोड, घटाउ, गुणन र भाग गरी व्यवहारिक समस्या हल गर्न सकेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
		१	<p>समय र नापतौलका हरहिसाब गर्न (जोड, घटाउ, गुणन र भाग)</p> <ul style="list-style-type: none"> • जोड क्रिया गरी समय र नापतौलका व्यवहारिक हरहिसाब समाधान गरेमा • आवश्यकता अनुसार जोड र घटाउ क्रिया गरी समय र नापतौलका व्यवहारिक हरहिसाब समाधान गरेमा 	<p>१</p> <p>२</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • आवश्यकता अनुसार जोड, घटाउ र गुणन क्रिया गरी समय र नापतौलका व्यवहारिक हरहिसाव समाधान गरेमा • आवश्यकता अनुसार जोड, घटाउ, गुणन र भाग क्रिया गरी समय र नापतौलका व्यवहारिक हरहिसाब समाधान गरेमा 	३ ४
		१	<p>घरायसी बिल, बजेट बनाउन तथा ग्राफ, चार्ट, तालिका र नक्साबाट सूचना लिन दिन</p> <ul style="list-style-type: none"> • घरायसी बिल, तालिकाबाट सूचना लिई बताउन सकेमा • अन्य स्रोतबाट सूचना सङ्कलन गर्न सकेमा • घरायसी बिल, बजेट बनाउन तथा चार्ट, ग्राफ, तालिका र नक्सा हेरेर प्राप्त सूचनालाई अन्य स्रोतबाट प्राप्त सूचनासँग दाँज्न सकेमा • घरायसी बिल, बजेट बनाउन तथा चार्ट, ग्राफ, तालिका र नक्सा हेरेर प्राप्त सूचनालाई अन्य स्रोतबाट प्राप्त सूचनासँग दाँजेर सही सूचना एकिन गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४

तह २ विज्ञान प्रविधि र वातावरण

क्र.स.	सिकाइ क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि एवम् मूल्याङ्कनका आधार
९		१	<p>सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको उपयोगको महत्त्व बताउने</p> <ul style="list-style-type: none"> • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सामान्य परिचय (अर्थ) बताउन सकेमा • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको परिचय र प्रकारको जानकारी दिएमा । • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको परिचय, प्रकार र महत्त्व बताएमा । • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको परिचय, प्रकार र महत्त्वको जानकारी दिदै सामान्य सञ्चारको लागि प्रयोग गर्न सकेमा ।
१०		१	<p>मोबाइल तथा कम्प्युटरको उपयोग गरी विद्युतीय शैक्षिक सामग्रीहरू अध्ययन तथा प्रयोग गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • मोबाइल फोनको उपयोग गरी साथीहरूको मेसेन्जर समूह, म्यासेज समूह, भाइवर चलाउन सकेमा । • मोबाइल वा कम्प्युटरको उपयोग गरी सामाजिक सञ्जाल मार्फत सिकाइ अनुभव आदानप्रदान गर्न सकेमा • मोबाइल फोन वा कम्प्युटरको प्रयोग गरी विद्युतीय शैक्षिक सामग्रीहरू खोजी तथा अध्ययन गर्न सकेमा

			<ul style="list-style-type: none"> मोबाइल फोन वा कम्प्युटरको प्रयोग गरी विद्युतीय शैक्षिक सामग्रीहरू खोजी तथा अध्ययन र प्रयोग गर्न सकेमा । 	
४१		२	<p>मानविय क्रियाकलापले हुने वातावरणीय असरको विश्लेषण गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> मानव क्रियाकलापको कारण वातावरण विनासको परिचय दिएमा । वातावरण विनासको परिचय दिदै यसबाट मानव तथा वनस्पतिमा पर्ने प्रभाव/असर उल्लेख गर्न सकेमा मानवीय क्रियाकलापबाट वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभावहरूको न्युनीकरणका उपायबताउन सकेमा मानवीय क्रियाकलापबाट वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभावहरू बताउदै यसको न्युनीकरण तथा सुधारको लागि आवश्यक मानविय क्रियाकलाप बताउन सकेमा । 	१ २ ३ ४
४२		२	<p>प्राकृतिक स्रोतहरूको हासबाट सिर्जित वातावरणीय असर विश्लेषण गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक स्रोतहरूको सूची बनाई तिनको सामान्य परिचय दिन सकेमा प्राकृतिक स्रोतहरूको सूची बनाई स्थानिय स्तरमा तिनको विनास के कसरी भएको छ उदाहरण सहित बताउन सकेमा स्थानिय स्तरमा भएको प्राकृतिक विनास उल्लेख गर्दै त्यसबाट भावी सन्ततीमा पर्ने असरहरू बताउन । 	१ २ ३

			<ul style="list-style-type: none"> • स्थानिय स्तरमा भएको प्राकृतिक विनासबाट त्यसबाट भावी सन्ततीमा पर्ने असरहरु उल्लेख गर्दै तिनका निराकरणका उपायहरु बताउन । 	४
--	--	--	--	---

तह २ सामाजिक व्यवहार र मूल्य मान्यता

		१	<p>स्रोत नक्सामार्फत प्राकृतिक स्रोत साधनको समानुपातिक वितरण व्यवस्थापका उपाय उल्लेख गरेमा</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफ्ना वरपरका प्राकृतिक स्रोतहरू पहिचान गरी तिनको सूची निर्माण गरेमा र समूहमा प्रस्तुत गर्न सकेमा • प्राकृतिक स्रोतको सामाजिक नक्शा तयार गर्न सकेमा • प्राकृतिक स्रोत सहितको सामाजिक नक्सा तयार गर्न अन्य व्यक्तिहरूलाई सहयोग गर्न सकेमा • प्राकृतिक स्रोतहरूको सामाजिक स्रोत नक्सामा समानुपातिक वितरण गर्न सकेमा र प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनका उपायहरू उल्लेख गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४
		१	<p>प्रादेशिक स्तरको भौगोलिक, आर्थिक र सामाजिक अवस्था र उपलब्ध स्रोत साधन समेतको आधारमा</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफ्ना वरपरका भौगोलिक, सामाजिक तथा आर्थिक स्रोतको नाम भनेमा • आफ्ना वरपरका भौगोलिक, सामाजिक तथा आर्थिक स्रोतहरूको सूची तयार गरी अरुलाई स्पस्टसँग बताउन सकेमा • आफ्ना वरपरका भौगोलिक, सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थाको सामान्य व्याख्या गर्न सकेमा • आफ्ना वरपरका प्राकृतिक स्रोतहरूबाट गर्न सकिने अर्थोपार्जनका तौर तरिकाहरूका बारेमा खोजी गरी सामान्य खाका प्रस्तुत गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४

	१	<p>प्रादेशिक तहको शासकीय संरचना कार्यप्रणाली, संबिधानले प्रदान गरेक अधिकार, र सेवा सुबिधाको ब्यबस्था संबन्धमा अभिव्यक्त गर्ने र सेवा सुबिधा लिने</p> <ul style="list-style-type: none"> • प्रादेशिक तहको शासकीय संरचनाका बारेमा परिचय दिन सक्ने • प्रादेशिक तहको कार्यहरूका बारेमा जानकारी भएको र सामान्य कार्यप्रक्रियाका बारेमा बताउन सकेमा • नेपालको सविधान २०७२ ले व्यवस्था गरेका प्रदेश सरकारका अधिकारहरू, काम कर्तव्य तथा जिम्मेवारीहरूको सक्षिप्त सूची तयार गरी अन्य व्यक्तिसमक्ष जानकारी दिन सकेमा • प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधा उपयोगमा सरिक हुने र अन्य व्यक्तिलाई सेवा उपयोगका लागि अभिप्रेरित गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४
	२	<p>छरछिमेकको सहभागितामा निर्मित सामाजिक तथा स्रोत नक्सामा किटान भएका ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदा एवम् प्राकृतिक स्रोत साधनको अवस्था समस्या र ,समस्या समाधानका उपाय विवेचना गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • छरछिमेकमा सामूहिक सहभागितामा भए गरेका वा निर्मित सम्पदाहरूको सूची तयार गर्न सकेमा • स्रोत नक्शा हेरी सामाजिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक तथा ऐतिहासिक सम्पदाहरू पहिचान गर्न सकेमा • स्रोत नक्शा हेरी नक्सामा भएका सामाजिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक तथा ऐतिहासिक 	१ २

			<p>सम्पदाहरूको अवस्थाका बारेमा सामान्य चित्रण गर्न सकेमा</p> <ul style="list-style-type: none"> सामाजिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक तथा ऐतिहासिक सम्पदाहरूसँग सम्बन्धित समस्याहरू पहिचान गर्न र तिनको समाधान गर्न सकिने उपायहरू बताउन सकेमा 	<p>३</p> <p>४</p>
		२	<p>प्रादेशिक तहमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्व र घटनाहरूको विवेचना गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> प्रदेश तहमा योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तिहरू पहिचान गर्न सकेमा प्रदेश तहमा योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तिहरूको योगदानको व्याख्या गर्न सकेमा प्रदेश तहमा योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तिहरूको योगदानको (सकारात्मक पक्ष, सामाजिक तथा आर्थिक योगदान, सांस्कृतिक योगदान तथा ऐतिहासिक योगदानहरूको) विवेचना गर्न सकेमा प्रदेश तहमा योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तिहरूको योगदानका बारेमा स्पष्ट धारणा अन्य व्यक्तिहरूलाई बताउन र समीक्षा गर्न सकेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
		२	<p>हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूले राष्ट्र निर्माणमा पुर्याएको योगदानको विवेचना गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय विभूतिहरू अंशुवर्मा, पृथ्वी नारायण, बलभद्र, अमरसिंह र पासांग ल्याहमु शेर्पाको सामान्य परिचय दिन सकेमा 	१

			<ul style="list-style-type: none"> हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूले राष्ट्र निर्माण तथा विकासमा पुऱ्याएका योगदानहरूको सूची निर्माण गर्न सकेमा राष्ट्रिय विभूतिहरू अंशुवर्मा, पृथ्वी नारायण, बलभद्र, अमरसिंह र पासांग ल्याहमु शेर्पाको योगदानहरूबारे विवेचना गर्न सकेमा राष्ट्रिय विभूतिहरूका बारेमा अन्य व्यक्ति तथा समुदायमा तर्कसहित व्याख्या तथा विवेचना गर्न सकेमा 	२ ३ ४
		३	<p>आफ्नो समुदायमा भए गरेका मानव अधिकार हनन र संरक्षणका घटना विवेचना गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> व्यक्ति तथा देश विकासका लागि मानव अधिकार किन महत्त्वपूर्ण छ भनेर व्याख्या गर्न सकेमा आफ्ना छरछिमेक तथा समुदायमा भएका मानवअधिकार हनन भएका घटनाहरू पहिचान गर्न सकेमा आफ्ना छरछिमेक तथा समुदायमा भएका मानवअधिकार संरक्षणका उपायहरू खोजी गरी प्रस्तुत गर्न सकेमा मानवअधिकारको सही सदुपयोग गर्न र सवैको अधिकारको संरक्षण गर्ने कार्यमा सरिक हुने र अरुलाई पनि सरिक हुन र सक्रिय गराउन अभिप्रेरित गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४
		३	<p>स्थानीय समुदायका बिभिन्न जातजाती, धर्म, संस्कृति, भेषभुषा आदिको जानकारी दिन सकेमा</p> <ul style="list-style-type: none"> आफ्नो स्थानीय समुदायको भाषा, लिङ्ग, जातजाति, धर्म, संस्कृति, वेशभूषा आदिको जानकारी दिन सकेमा 	१

			<ul style="list-style-type: none"> • आफ्नो स्थानीय समुदायको सामाजिक समावेशिताको बारेमा बताउन सकेमा • आफ्नो स्थानीय समुदायमा भएका वा हुने गरेका सामाजिक विसङ्गतिहरू, सामाजिक विभेद आदिको बारेमा सङ्क्षिप्त व्याख्या तथा विवेचना गर्न सकेमा • आफ्नो स्थानीय समुदायको सामाजिक समावेशिताको अवस्था चित्रण गर्न सकेमा 	२ ३ ४
		४	<p>ऐतिहासिक रूपले विभेदमा पारिएका निश्चित वर्गका व्यक्तिहरूको विभेद समाधानका लागि व्यक्तिगत तहबाट भएको प्रयासका उदाहरणहरू प्रस्तुत गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • ऐतिहासिक रूपमा विभेदमा पारिएका वर्गहरूको सूची तयार गर्न सकेमा • महिला, दलित, जनजाति, अपाङ्गता, मुस्लिम, खस, आर्य, लगायतका व्यक्तिहरूमा हुने गरेका विभेदहरू पहिचान गरी व्याख्या गर्न सकेमा • ऐतिहासिक रूपमा हुँदै आएका विभेदबाट सिर्जना भएका समस्याहरू पहिचान गरी विवेचना गर्न सकेमा • विभेदबाट सिर्जित समस्या समाधानका लागि ऐतिहासिक रूपमा विभिन्न व्यक्तिहरूबाट भएका सकारात्मक उदाहरणहरू प्रस्तुत गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४
		५	छरछिमेकीले गर्ने काम पेशा तथा ब्यबसायको बिबरण तयार गर्ने र त्यसले समाजमा पुर्याएको योगदानको	

			<ul style="list-style-type: none"> • छरछिमेकीले गर्ने काम पेशा तथा ब्यबसायको पहिचान गरी तिनको बिबरण तयार गर्ने • आफ्नो छरछिमेकीले गर्ने काम पेशा तथा ब्यबसायबाट समाजमा के कस्ता योगदान पुग्न सक्छन भनी बताउन सकेमा • आफ्नो छरछिमेकीमा हुने गरेका काम पेशा तथा ब्यबसायबीच भिन्नता देखाउन र अन्य व्यक्तिको पेशा संग तुलना गर्न सकेमा • आफ्नो छरछिमेकीमा हुने गरेका काम, पेशा तथा ब्यबसायबाट समाजमा परेको सकारात्मक प्रभाव विश्लेषण गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४
		५	<p>समाजमा आम्दानीको उपयोग कसरी भएको छ विश्लेषण गर्ने र सार्थक उपयोगका लागि गरिने प्रयासमा सरिक हुने</p> <ul style="list-style-type: none"> • समाजमा के कस्ता आम्दानीका स्रोतहरू छन् भनेर पहिचान गरी सूची निर्माण गर्न सकेमा • समाजमा हुने गरेका आम्दानीहरू के कसरी प्रयोग हुने गरेको छ भन्ने अवस्था खोजी समूहसमक्ष प्रस्तुत गर्न सकेमा • समाजमा हुने आम्दानीको सकारात्मक पक्षहरूको तर्कपूर्ण व्याख्या र विश्लेषण गर्न सकेमा • समाजमा भएका आम्दानीलाई सही सदुपयोगका लागि आफूले खेल्न सक्ने भूमिका 	१ २ ३ ४

			यकिन गरी प्रस्तुत गर्न सकेमा र आफैँ सरिक भएमा	
	५	<p>आफू र परिवारलाई उपयोगी पेसा वा व्यवसाय छनोट गरी औचित्य प्रस्तुति गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • पेसा तथा व्यवसाय छनोटका आधारहरू बताउन सकेमा • आफू र आफ्नो परिवारले अपनाएको पेशा र उक्त पेशा छनोट गर्नुका आधारहरू पहिचान गरी प्रस्तुत गर्न सकेमा • आफ्नो घर परिवार तथा छरछिमेकमा अपनाएका अन्य पेसाको सवल र दूर्बल पक्षहरू पहिचान गर्न सकेमा • आफ्नो घर परिवार तथा छरछिमेकमा अपनाएका व्यवसायको औचित्य सहित विश्लेषण सहित प्रस्तुत गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४	
	५	<p>पहिचान गरी छानेको व्यवसायिक वा पेसागत सिपको दक्षता प्रदर्शन गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफूले छनोट गरेको पेसा र त्यसका लागि आवश्यक सिप बताउन सकेमा • आफूले छनोट गरेको पेसाको औचित्य बताउन सकेमा • आफूले छनोट गरेको पेसाका सकारात्मक र नकारात्मक पक्षहरू तर्कपूर्ण विश्लेषण गर्न सकेमा • आफूसँग भएको वा प्राप्त गरेका पेसागत सिप प्रयोग गरी पेसामा सरिक हुन सकेमा tyf a} s ef}r/ , ATM interest rate, percentage को व्यवहारमा लागु गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४	
	५	<p>आफूले गर्न चाहेको पेसा वा व्यवसायमा उपयोग हुने निश्चित विधि र प्रविधिको पहिचान गरी त्यसको पुस्ट्याइँ गर्ने</p>		

			<ul style="list-style-type: none"> • आफूले गर्न चाहेको पेसा गर्दा आवश्यक सिपहरूको सूची तयार गरी बताउन सकेमा • आफूले गर्न चाहेको पेसाका लागि आवश्यक विधि तथा प्रक्रियाका बारेमा जानकारी दिन सकेमा • आफूले गर्न चाहेको पेसाका लागि आवश्यक विधि तथा प्रक्रिया र प्रविधिका बारेमा जानकारी दिन सकेमा • आफूले गर्न चाहेको पेसामा के कस्ता प्रविधि प्रयोग गरी पेसालाई व्यवस्थित गर्न सकिन्छ भनेर प्रस्तुत गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४
		६	<p>सामाजिक न्याय प्रवर्द्धनमा सक्रिय स्थानीय व्यक्ति वा संस्थाका प्रयासहरू उल्लेख गरेमा</p> <ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक न्यायको अर्थ बताउन सकेमा • स्थानीय स्तरमा सामाजिक न्याय प्रवर्द्धनमा संलग्न व्यक्ति तथा संस्थाहरूको सूची निर्माण गरेमा • स्थानीय स्तरमा सामाजिक न्याय प्रवर्द्धनमा संलग्न व्यक्ति तथा संस्थाहरूले गरेका कार्यहरूको सूची निर्माण गरेमा • स्थानीय स्तरमा सामाजिक न्याय प्रवर्द्धनमा संलग्न व्यक्ति तथा संस्थाहरूले गरेका कार्यहरूको समीक्षात्मक प्रस्तुति गरेमा 	१ २ ३ ४
		६	<p>प्रान्तीय तहका सामाजिक आन्दोलनका अभियन्ताहरू र उनीहरूको सामाजिक न्यायसम्बन्धी कार्यहरू उल्लेख गरेमा</p> <ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक आन्दोलनको अर्थ बताउन सकेमा • प्रान्तीय तहमा सामाजिक आन्दोलनमा संलग्न व्यक्तिहरूको सूची निर्माण गरेमा 	१ २

			<ul style="list-style-type: none"> • प्रान्तीय तहमा सामाजिक आन्दोलनका अभियन्ताहरूले न्याय प्रवर्द्धनका लागि गरेका कार्यहरूको सूची निर्माण गरेमा • प्रान्तीय तहमा सामाजिक आन्दोलनका अभियन्ताहरूले न्याय प्रवर्द्धनका लागि गरेका कार्यहरूको समीक्षात्मक प्रस्तुति गरेमा 	<p>३</p> <p>४</p>
		७	<p>सामाजिक सद्भाव प्रवर्द्धन गर्ने उपायहरू प्रस्तुत गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक सद्भावको अर्थ बताएमा • सामाजिक सद्भावको वर्तमान अवस्था वर्णन गरेमा • सामाजिक सद्भाव प्रवर्द्धनका उपायहरूको सूची निर्माण गरेमा • सामाजिक सद्भाव प्रवर्द्धनका उपायहरूको प्रस्तुति गरेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
		७	<p>सामाजिक सद्भाव प्रवर्द्धनका उपायहरू लागु गर्ने कार्ययोजना निर्माणमा संलग्न हुने</p> <ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक सद्भावमा देखिएका समस्याहरूको खोजी गरेमा • सामाजिक सद्भाव प्रवर्द्धनमा रहेका समस्याहरूको समाधानका उपायहरूको सूची निर्माण गरेमा • सामाजिक सद्भाव प्रवर्द्धनका उपायहरूलाई कार्यान्वयन गर्ने विधि उल्लेख गरेमा • सामाजिक सद्भाव प्रवर्द्धनका लागि कार्ययोजना निर्माण कार्यमा संलग्न भएमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
			<p>बिभिन्न कारणले समाजमा अनुभव गरिएका तनावपूर्ण घटनाहरूका सम्बन्धमा तर्क पूर्ण प्रस्तुति गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • समाजमा अनुभव गरिएका तनावपूर्ण घटनाहरूको उदाहरण दिएमा 	<p>१</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • समाजमा अनुभव गरिएका तनावपूर्ण घटनाहरूको कारण पहिचान गरेमा 	२
			<ul style="list-style-type: none"> • समाजमा अनुभव गरिएका तनावपूर्ण घटनाहरूको कारण पहिचान गरि ब्यबस्थापनका उपायहरूको अवलम्बन गरेमा 	३
			<ul style="list-style-type: none"> • समाजमा अनुभव गरिएका तनावपूर्ण घटनाहरूको सम्बन्धमा तर्कपूर्ण प्रस्तुति गरेमा 	४

तह २ स्वस्थ जीवनशैली र सृजनात्मक कला

२३		१	<p>स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यास गर्ने</p> <p>स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजनको महत्व बताउन सकेमा १</p> <p>स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजनको अभावमा हुने कुपोषण र यसका असर उल्लेख गरेमा २</p> <p>शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यास गर्न सकेमा ३</p> <p>दैनिक जीवनमा स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजनको उपयोग गर्ने र शारीरिक व्यायाम तथा योगाभ्यास गर्न सकेमा ४</p>	
२४		१	<p>विभिन्न रोगहरूको वर्गीकरण गर्ने, बचाउका उपाय र उपचारका सम्बन्धमा व्यक्त गर्ने</p> <p>मानिसमा लाग्ने रोगहरूको सूची तयार पार्न सकेमा १</p> <p>मानिसमा लाग्ने रोगहरूलाई सर्ने र नसर्नेका आधारमा वर्गीकरण गर्न सकेमा २</p> <p>सर्ने र नसर्ने रोगबाट बच्ने उपायहरू उल्लेख गर्न सकेमा ३</p> <p>रोगहरूको वर्गीकरण गर्ने, बचाउका उपाय र उपचारका सम्बन्धमा व्यक्त गर्न सकेमा ४</p>	
२५		१	<p>विपद् जोखिम न्युनीकरण तथा व्यक्तिगत, पारिवारिक एवम् सामाजिक सुरक्षाका उपायहरू पहिचान गरी अवलम्बन गर्ने</p> <p>विपद् जोखिम तथा न्युनीकरणका उपायहरू बताउन सकेमा १</p>	

			विपद् जोखिमको अवस्थामा व्यक्तिगत, पारिवारिक एवम् सामाजिक सुरक्षाका उपायहरू व्यक्त गर्न सकेमा	२
			विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यक्तिगत, पारिवारिक एवम् सामाजिक सुरक्षाका उपायहरू पहिचान गरी अवलम्बन गर्न सकेमा	३
			विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यक्तिगत, पारिवारिक एवम् सामाजिक सुरक्षाका उपायहरू पहिचान गरी साथीहरूलाई सिकाउन सकेमा	४
		२	वरपरका वस्तु घटना र अनुभवलाई चित्रकला र हस्तकला निर्माण तथा प्रस्तुत गर्न । विभिन्न ज्यामितिय आकारका वस्तुहरूको चित्र कोर्न सकेमा । अवलोकन गरेका वस्तुहरूको चित्र कोर्न र रङ भर्न कागज, माटो र सिन्काको प्रयोग गरी कुनै वस्तुको नमुना निर्माण गर्न सकेमा । स्थानिय सामग्रीहरूको प्रयोग गरी दैनिक उपयोगका वस्तुहरू निर्माण गर्न सकेमा ।	१ २ ३ ४
		३	स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरू प्रयोग गरी स्वतन्त्र रूपमा हाउभाउ सहित गायन र नृत्य गर्न स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरूको पहिचान गरी प्रयोग गर्न सकेमा । स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरूलाई लय मिलाई बजाउन सकेमा । स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरू बजाई गायन समेत गर्न सकेमा । स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरू बजाई गायन र नृत्य समेत गरेन सकेमा।	१ २ ३ ४

तहः ३ भाषा र संचार

क्र.स.	सिकाइ क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि एवम् मूल्याङ्कनका आधार
१	१. भाषा र संचार	१	<p>मौखिक एवम् लिखित रूपमा अभिव्यक्त विचार बुझी सभ्य तवरले प्रश्नोत्तर तथा वादविवाद गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • मौखिक एवम् लिखित रूपमा अभिव्यक्त विचार बुझेमा • मौखिक एवम् लिखित रूपमा अभिव्यक्त विचार बुझी साथीलाई बताएमा • मौखिक एवम् लिखित रूपमा अभिव्यक्त विचार बुझी त्यसका सम्बन्धमा प्रश्न गरेमा • मौखिक एवम् लिखित रूपमा अभिव्यक्त विचार बुझी सभ्य तवरले प्रश्नोत्तर तथा वादविवाद गरेमा
२		१	<p>हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनि, शारीरिक अङ्गको चाल आदि सङ्केत माथि उपयुक्त समीक्षात्मक टिप्पणिसहित प्रतिक्रिया दिन</p> <ul style="list-style-type: none"> • हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनि, शारीरिक अङ्गको चाल आदि सङ्केत बुझेमा • हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनि, शारीरिक अङ्गको चाल आदि सङ्केतअनुसार शरीरका अङ्ग चलाउन सकेमा • हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनि, शारीरिक अङ्गको चाल आदि सङ्केतमा आधारित भई टिप्पणी गर्न सकेमा • हाउभाउ, शब्दरहित इसारा वा ध्वनि, शारीरिक अङ्गको चाल आदि सङ्केत बुझे

			समीक्षात्मक टिप्पणीसहित आफ्ना विचार व्यक्त गर्न सकेमा	
३	१	आत्मविश्वासका साथ शिष्ट, सङ्गक्षिप्त र स्वाभाविक रूपमा विचार व्यक्त गर्न	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विचार शुद्ध र शिष्ट रूपमा बताउन सकेमा शिष्ट, सङ्गक्षिप्त र स्वाभाविक रूपमा आफ्ना विचार व्यक्त गर्न सकेमा आत्मविश्वासका साथ आफ्नो विचार शुद्ध, शिष्ट र सङ्गक्षिप्त तवरले लिखित र मौखिक रूपमा अभिव्यक्त गर्न सकेमा आफ्नो विचार शुद्ध, शिष्ट र सङ्गक्षिप्त रूपमा बताउन साथीलाई सहयोग गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४
४	१	सरल भाषामा लेखिएका सामग्री शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढ्ने र तर्कसङ्गत रूपमा प्रस्तुत गर्न	<ul style="list-style-type: none"> सरल भाषामा लेखिएका सामग्री शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढ्न सकेमा सरल भाषामा लेखिएका सामग्री शुद्धसँग गति यति मिलाएर पढ्न सकेमा सरल भाषामा लेखिएका सामग्री शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढ्ने र अर्थ बोध गर्न सकेमा सरल भाषामा लेखिएका सामग्री शुद्धसँग उपयुक्त गतिमा पढी त्यसको सार तर्क सङ्गत रूपमा व्यक्त गर्न सकेमा] 	१ २ ३ ४

५		१	<p>आफना विचार शुद्धसँग अनुच्छेदमा लेखी व्यक्त गर्ने र दैनिक व्यवहारिक जीवनमा प्रयोग हुने निवेदन, बैङ्क भौचर, जन्मदर्ता, मृत्युदर्ता, विवाह दर्ता र बसाइँसराइको दर्ता फाराम साधारण कागजपत्र लिखित रूपमा तयार गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफना विचार शुद्धसँग एक अनुच्छेदमा लेख्न सकेमा • आफना विचार शुद्धसँग सङ्गठित रूपमा अनुच्छेदमा लेख्न सकेमा • दैनिक व्यवहारिक जीवनमा प्रयोग हुने निवेदन, बैङ्क भौचर, जन्मदर्ता, मृत्युदर्ता, विवाह दर्ता र बसाइँ सराइको दर्ता फाराम जस्ता साधारण कागजपत्रका सम्बन्धमा जानकारी लिन दिन सकेमा • दैनिक व्यवहारिक जीवनमा प्रयोग हुने निवेदन, बैङ्क भौचर, जन्मदर्ता, मृत्युदर्ता, विवाह दर्ता र बसाइँ सराइको दर्ता फाराम साधारण कागजपत्र लिखित रूपमा तयार गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४
६		<p>भाषिक प्रकार्यको उपयोग तथा अन्तर्क्रिया</p>	<p>मौखिक निर्देशन र उद्घोष गरेका सूचना बुझेर कार्य गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त मौखिक निर्देशन बुझेमा • विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त मौखिक निर्देशन बुझेर कार्य गर्न सकेमा • मौखिक निर्देशन र उद्घोष गरेका सूचना बुझ्न सकेमा 	१ २ ३

			<ul style="list-style-type: none"> मौखिक निर्देशन र उद्घोष गरेका सूचना बुझेर सोअनुसार कार्य गर्न सकेमा 	४
७	भाषिक प्रकार्यको उपयोग तथा अन्तर्क्रिया	<p>दैनिक क्रियाकलापसम्बन्धी साधारण संवाद गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> तोकिएको व्यक्तिसँग संवाद गरेमा तोकिएको व्यक्तिसँग निर्धारित विषयमा संवाद गरेमा तोकिएको व्यक्तिसँग सामान्य शब्द प्रयोग गरी साथी वा समूहमा संवाद गर्न सकेमा अनुभव तथा तोकिएको व्यक्तिसँग आधारित विषायवस्तुमा सन्दर्भ र परिवेश मिलाएर संवाद गरेमा 	१ २ ३ ४	
८	२	<p>आफना अनुभव र विचारलाई लिखित रूपमा प्रस्तुत गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> छोटो अनुच्छेद पढेर अर्थ लेखेमा छोटो अनुच्छेद पढेर आफ्नो भाषामा लेख्न सकेमा कुनै व्यवहारिक विषयमा आफ्ना विचार लेख्न सकेमा कुनै शीर्षकमा आफ्ना विचार अनुच्छेदमा लेखेर व्यक्त गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४	

तह ३ विज्ञान प्रविधि र वातावरण

क्र.स.	सिकाइ क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि एवम् मूल्याङ्कनका आधार
९		सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको दैनिक जीवनमा उपयोग	<p>सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका साधन र तिनको उपयोगिता सम्बन्धमा तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका साधनको नाम र तिनको महत्व सङ्क्षेपमा बताउन सकेमा १ • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसँग सम्बन्धित कार्य गर्दा कुन कार्यको लागि कुन साधनको उपयोग गर्ने भनेर छुट्याउन सकेमा २ • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका साधनको प्रयोग गर्न सकेमा । ३ • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका साधनको प्रयोग गरी सूचना तथा जानकारीहरू सम्प्रेषण गर्न सकेमा । ४
१०		सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको दैनिक जीवनमा उपयोग	<p>आधुनिक सञ्चार माध्यम (मोबाइल, स्मार्ट फोन वा ट्याबलेट र कम्प्युटर) लाई आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • मोबाइल, स्मार्ट फोन वा ट्याबलेट र कम्प्युटर चिन्न तथा परिचय दिन सकेमा १ • मोबाइल, स्मार्ट फोन वा ट्याबलेट र कम्प्युटर प्रयोग गर्न सक्ने २ • मोबाइल, स्मार्ट फोन वा ट्याबलेट र कम्प्युटरलाई उपयोग गरी सिकाई सामग्री आदान प्रदान गर्न सकेमा । ३

		<ul style="list-style-type: none"> • मोबाइल, स्मार्ट फोन वा ट्याबलेट र कम्प्युटरलाई आवश्यकता अनुसार उपयोग गरी सिकाई सामग्री खोज तथा निर्माणमा अरुलाई सहयोग गर्न सकेमा । 	४
४३	दिगो विकासका लागि प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण र संवर्धन	<p>जलवायु परिवर्तनको असर र तिनको न्युनीकरणका उपायहरू अबलम्बन गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • मौसम र जलवायु परिवर्तनको परिचय दिएमा • मौसम र जलवायु परिवर्तनका परिचय दिदै यसका कारणहरू उल्लेख गरेमा • जलवायु परिवर्तनका परिचय दिदै यसका कारण र असरहरू उल्लेख गरेमा • जलवायु परिवर्तनका कारण र असरहरू उल्लेख गर्दै यसका न्युनीकरणका उपायहरू उल्लेख गरेमा 	१ २ ३ ४
४४	दिगो विकासका लागि प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण र संवर्धन	<p>प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण र संवर्धनका उपाय अबलम्बन गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • प्राकृतिक स्रोत साधनको परिचय र महत्त्व उल्लेख गरेमा • प्राकृतिक स्रोत साधनको परिचय, महत्त्व र उपयोग गर्ने तरिका उल्लेख गरेमा • स्थानीय प्राकृतिक स्रोत साधनको समुचित उपयोगका उपायहरू बताउन सकेमा • स्थानीय प्राकृतिक स्रोत साधनको समुचित उपयोग, संरक्षण र संवर्धनका उपायहरू बताउन तथा अबलम्बन गर्न सकेमा । 	१ २ ३ ४

तह ३ व्यवहारिक समस्या समाधान

२५	१	<p>सरल रेखा, बक्र रेखा, लम्ब र समानान्तर रेखा र कोण (30^0, 45^0, 60^0, 90^0) कम्पास प्रयोग गरेर र सबै खाले 180^0 सम्मका कोणहरू चाँदको प्रयोग गरी खिचन र बहुभुजको वर्गीकरण गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • साधन प्रयोग नगरी नै कोणको आकार बनाएमा • रुलर वा प्रोटेक्टरको प्रयोग गरी दिइएको कोण कापीमा बनाउन र कुनै बहुभुजको उदाहरण पहिचान गर्न सकेमा • कम्पासको प्रयोग गरी 30^0, 45^0, 60^0, 90^0 मध्ये कुनै एक कोण रचना गर्न, लम्ब रेखा र समानान्तर रेखा पहिचान गर्न तथा दिइएको अनियमित बहुभुजको आकार बनाउन सकेमा • कम्पासको प्रयोग गरी 30^0, 45^0, 60^0, 90^0 का सबै कोणहरू र नियमित बहुभुजको रचना गर्न सकेमा 	<p>१ २ ३ ४</p>
२६	१	<p>दैनिक जीवनमा प्रयोगमा आएका सङ्ख्याहरूको प्रकार (रुढ र संयुक्त सङ्ख्या), सङ्ख्याको खण्डिकरण, ल.स. र म.स., भिन्न, दशमलब र प्रतिशतको पहिचान गरी त्यससँग सम्बन्धित समस्याहरूको हल गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • रुढ र संयुक्त सङ्ख्या पहिचान गर्न सकेमा • खण्डीकरणबाट सङ्ख्या बनाउन तथा भिन्न र दशमलब सङ्ख्या पहिचान गर्न सकेमा • १०० भन्दा मुनीका सङ्ख्याको खण्डीकरण गरी ल.स. र म.स. निकाल्न, भिन्नलाई प्रतिशतमा र प्रतिशतलाई भिन्नमा रूपान्तरण गर्न सकेमा 	<p>१ २ ३</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • रुढ र संयुक्त सङ्ख्याको पहिचान गर्न तथा सङ्ख्याको खण्डीकरण, ल.स. र म.स., भिन्न, दशमलब र प्रतिशतको पहिचान गरी त्यससँग सम्बन्धित व्यवहारिक समस्याहरूको हल गर्न सकेमा 	४
		<p>टेसलेसन, निर्देशाङ्क र स्थानान्तरणको परिचय दिन</p> <ul style="list-style-type: none"> • टेसलेसन, निर्देशाङ्क र स्थानान्तरणमध्ये कुनै एको उदाहरण दिन सकेमा • टेसलेसन, निर्देशाङ्क र स्थानान्तरणमध्ये कुनै दुईको उदाहरण दिन सकेमा • टेसलेसन, निर्देशाङ्क र स्थानान्तरण हरेकको परिचय दिन सकेमा <p>टेसलेसन, निर्देशाङ्क र स्थानान्तरण हरेकको उदाहरण सहित परिचय दिन सकेमा</p>	१ २ ३ ४
		<p>आयताकार वस्तुको परिमिति, क्षेत्रफल र आयतन गणना गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • आयताकार वस्तुको परिमिति, क्षेत्रफल र आयतनको अवधारणा व्यक्त गर्न सकेमा • तुलना गर्न सकेमा • सूत्र प्रयोग गरेर पत्ता लगाउन सकेमा • परिमिति, क्षेत्रफल र आयतनका व्यवहारिक समस्याहरू समाधान गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४

		<p>तालिका, ग्राफ चित्र हेरी सूचना लिन, दिन, तुलना गर्न र व्यवहारमा प्रयोग गर्न तथा व्यक्तिगत श्रेणीको मध्यक र मध्यिका निकाल्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • तालिका पढी सूचना लिन दिन सकेमा १ • स्तम्भ चित्र, वृत्तचित्र र रेखाचित्रबाट सूचना लिन दिन सकेमा २ • स्तम्भ चित्र, वृत्तचित्र र रेखाचित्रबाट सूचना लिन, दिन तथा व्यक्तिगत श्रेणीको मध्यक र मध्यिका मध्ये कुनै एउटा पता लगाउन सकेमा ३ • स्तम्भ चित्र, वृत्तचित्र र रेखाचित्रबाट सूचना लिन तथा व्यक्तिगत श्रेणीको मध्यक र मध्यिका दुबै पता लगाउन सकेमा ४ 	
		<p>बिजीय पद र अभिव्यञ्जकको परिचय दिई सरलीकरण गर्न तथा एक चलयुक्त रेखिय समीकरणको हल गर्न ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • कोठा सङ्केतको प्रयोग गरी नदिएको सूचना पता लगाउन सकेमा १ • बिजीय पद र अभिव्यञ्जकको परिचय दिन सकेमा २ • बिजीय अभिव्यञ्जकको र एक चलयुक्त सरल रेखीय समीकरणको हल गर्न सकेमा ३ • एक चलयुक्त रेखीय समीकरणको हल गरी रूजू समेत गर्न सकेमा ४ 	

तह ३ सामाजिक व्यवहार र मूल्य मान्यता

		१	<p>उपयुक्त नक्साको प्रयोग गरी सङ्घीय र सार्क क्षेत्रको अवस्थिति पहिचान गरी भौगोलिक, सामाजिक, भाषिक, आर्थिक, शासकीय र सांस्कृतिक पक्षको परिचय दिने</p> <ul style="list-style-type: none"> • नक्सामा नेपाल, सार्क क्षेत्र र सात महादेशहरूको अवस्थिति पहिचान गरेमा १ • नक्साको प्रयोग गरी नेपाल, सार्क क्षेत्र र सात महादेशहरूको भौगोलिक, सामाजिक, भाषिक, आर्थिक, शासकीय र सांस्कृतिक पक्षको परिचय दिएमा २ • नक्साको प्रयोग गरी नेपाल, सार्क क्षेत्र र सात महादेशहरूको भौगोलिक, सामाजिक, भाषिक, आर्थिक, शासकीय र सांस्कृतिक तथ्यहरू देखाएमा ३ • नक्साको प्रयोग गरी नेपाल, सार्क क्षेत्र र सात महादेशहरूको अवस्थिति पहिचान गरी भौगोलिक, सामाजिक, भाषिक, आर्थिक, शासकीय र सांस्कृतिक पक्षको बारेमा अरुलाई बताएमा ४ 	
		१	<p>स्रोतसाधनको समानुपातिक बाँडफाँड गर्नका लागि अपनाउनुपर्ने उपायहरू र समाजमा देखा परेका कुरीति एवम् विकृतिलाई हटाउनका लागि वृहत् पैरवी गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्रोतसाधनको समानुपातिक बाँडफाँडका उपायहरूको सूची बनाएमा १ 	

			<ul style="list-style-type: none"> • स्रोतसाधनको समानुपातिक बाँडफाँडका उपायहरूको तथा समाजमा देखापरेका कुरीति एवम् विकृतिको सूची तयार गरेमा २ • स्रोतसाधनको समानुपातिक बाँडफाँड गर्नका लागि अपनाउनुपर्ने उपायहरू र समाजमा देखापरेका कुरीति एवम् विकृतिलाई हटाउने उपायहरूको सूची बनाएमा ३ • स्रोतसाधनको समानुपातिक बाँडफाँड गर्नका लागि अपनाउनुपर्ने उपायहरू र समाजमा देखापरेका कुरीती एवम् विकृतिलाई हटाउनका लागि वहस पैरवी गरेमा ४ 	
		१	<p>नेपाल र सार्कस्तरमा उपलब्ध स्रोतसाधन, हावापानी, भूपरिवेश समेतका आधारमा आर्थिक सम्भावनाहरू पहिचान गर्ने र आफ्नो स्थानीय र प्रादेशिक परिवेशसँग तुलना गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • नेपालमा उपलब्ध स्रोतसाधन, हावापानी, भूपरिवेश समेतका आधारमा आर्थिक सम्भावनाहरू पहिचान गरेमा १ • नेपाल र सार्कस्तरमा उपलब्ध स्रोतसाधन, हावापानी, भूपरिवेश समेतका आधारमा आर्थिक सम्भावनाहरू पहिचान गरेमा २ • नेपाल र सार्कस्तरमा उपलब्ध स्रोतसाधन, हावापानी, भूपरिवेश समेतका आधारमा आर्थिक सम्भावनाहरू पहिचान गरेमा र आफ्नो स्थानीय र प्रादेशिक परिवेशसँग तुलना गरेमा ३ • नेपाल र सार्कस्तरमा उपलब्ध स्रोतसाधन, हावापानी, भूपरिवेश समेतका आधारमा आर्थिक सम्भावनाहरू पहिचान गरेमा र आफ्नो स्थानीय ४ 	

			र प्रादेशिक परिवेशसँग तुलना गरी अरुलाई बताएमा	
		१	<p>नेपालको शासकीय संरचना, कार्य प्रणाली, संविधानले प्रदान गरेका अधिकार र सेवा सुविधाको व्यवस्था सम्बन्धमा परिचित भई अभिव्यक्त गर्ने र सेवा सुविधा लिने</p> <ul style="list-style-type: none"> • नेपालको शासकीय संरचना, कार्य प्रणाली, संविधानले प्रदान गरेका अधिकार र सेवा सुविधाको व्यवस्थाका बारेमा जानकारी लिएमा • नेपालको शासकीय संरचना, कार्य प्रणाली, संविधानले प्रदान गरेका अधिकार र सेवा सुविधाका बारेमा बताएमा • नेपालको शासकीय संरचना, कार्य प्रणाली, संविधानले प्रदान गरेका अधिकार र सेवा सुविधाको व्यवस्था सम्बन्धमा परिचित भई सेवा सुविधा लिएमा • नेपालको शासकीय संरचना, कार्य प्रणाली, संविधानले प्रदान गरेका अधिकार र सेवा सुविधाको व्यवस्था सम्बन्धमा परिचित भई सेवा सुविधा लिन अरुलाई सहयोग गरेमा 	१ २ ३ ४
		२	<p>आफ्ना समुदायका ऐतिहासिक, आधुनिक, प्राकृतिक स्रोत-साधन तथा सांस्कृतिक सम्पदा मर्मत सम्भार र संरक्षणसम्बन्धी कार्यकलापमा सक्रिय हुने</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफ्ना समुदायका ऐतिहासिक, आधुनिक, प्राकृतिक स्रोत-साधन तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूका बारेमा बताएमा • आफ्ना समुदायका ऐतिहासिक, आधुनिक, प्राकृतिक स्रोत-साधन तथा सांस्कृतिक 	१ २

			<p>सम्पदाहरूको मर्मत सम्भार र संरक्षणका लागि अपनाउन सकिने क्रियाकलापहरूको सूची बनाएमा</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफ्ना समुदायका ऐतिहासिक, आधुनिक, प्राकृतिक स्रोत-साधन तथा सांस्कृतिक सम्पदा मर्मत सम्भार र संरक्षणसम्बन्धी कार्यकलापमा सहभागी भएमा • आफ्ना समुदायका ऐतिहासिक, आधुनिक, प्राकृतिक स्रोत-साधन तथा सांस्कृतिक सम्पदा मर्मत सम्भार र संरक्षणसम्बन्धी कार्यकलापमा सहभागी हुन अरुलाई प्रेरित गरेमा 	<p>३</p> <p>४</p>
		२	<p>राष्ट्रिय स्तरमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्व र घटनाहरूको विवेचना गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • प्राचीन, मध्यकालीन र आधुनिक नेपालको वर्णन गरेमा र राष्ट्रिय स्तरमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्व र घटनाहरू भन्न सकेमा • प्राचीन, मध्यकालीन र आधुनिक नेपालको वर्णन गरेमा र राष्ट्रिय स्तरमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्व र घटनाहरूको सूची बनाएमा • प्राचीन, मध्यकालीन र आधुनिक नेपालको वर्णन गरेमा र राष्ट्रिय स्तरमा उल्लेखनीय योगदान पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्व र घटनाहरूको विवेचना गरेमा • प्राचीन, मध्यकालीन र आधुनिक नेपालको वर्णन गरेमा र राष्ट्रिय स्तरमा उल्लेखनीय योगदान 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>

			पुर्याएका ऐतिहासिक व्यक्तित्व र घटनाहरू र त्यसले पारेको प्रभाव विश्लेषण गरेमा	
		२	हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूले राष्ट्रिय निर्माणमा पुर्याएको योगदानहरूको तुलनात्मक विवेचना गर्ने <ul style="list-style-type: none"> हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूको सूची बनाएमा हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूको सूची बनाउने र उनीहरूले पुर्याएको योगदानको सूची बनाएमा हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूले पुर्याएको योगदानको सूची बनाएमा हाम्रा राष्ट्रिय विभूतिहरूले पुर्याएको योगदानको विवेचना गरेमा 	१ २ ३ ४
		३	मानवअधिकार संरक्षण र संवर्धन गर्न राष्ट्रले गरेका प्रतिबद्धता अभिव्यक्त गर्ने र यससम्बन्धी राष्ट्रिय प्रावधानको सामान्य विवेचना गर्ने <ul style="list-style-type: none"> मानवअधिकार संरक्षण र संवर्धन गर्न राष्ट्रले गरेका प्रतिबद्धताहरू बताएमा मानवअधिकार संरक्षण र संवर्धन गर्न राष्ट्रले गरेका प्रतिबद्धताहरूको विवेचना गरेमा मानवअधिकार संरक्षण र संवर्धन गर्न राष्ट्रले गरेका प्रतिबद्धताहरू अभिव्यक्त गर्ने र यससम्बन्धी राष्ट्रिय प्रावधानको सूची बनाएमा मानवअधिकार संरक्षण र संवर्धन गर्न राष्ट्रले गरेका प्रतिबद्धता अभिव्यक्त गर्ने र यससम्बन्धी राष्ट्रिय प्रावधानको सामान्य विवेचना गरेमा 	१ २ ३ ४
		३	विभिन्न जातजाति, लिङ्ग, धर्म, संस्कृति एवम् अपाङ्गता भएका समूहको प्रादेशिक तथा संघीय संरचनाहरूमा समावेशिताको विश्लेषण गर्न	

			<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न जातजाति, लिङ्ग, धर्म, संस्कृति एवम् अपाङ्गता भएका समूहको बारेमा बताएमा • विभिन्न जातजाति, लिङ्ग, धर्म, संस्कृति एवम् अपाङ्गता भएका समूहको प्रादेशिक तथा संघीय संरचनाहरूमा समावेशिताको अवस्था बताएमा • विभिन्न जातजाति, लिङ्ग, धर्म, संस्कृति एवम् अपाङ्गता भएका समूहको प्रादेशिक तथा संघीय संरचनाहरूमा समावेशिताको अवस्था विश्लेषण गरेमा • विभिन्न जातजाति, लिङ्ग, धर्म, संस्कृति एवम् अपाङ्गता भएका समूहको प्रादेशिक तथा संघीय संरचनाहरूमा समावेशिताको विश्लेषण गरि समावेशिताको व्यवहार प्रदर्शन गरेमा 	१ २ ३ ४
		४	<p>निश्चित सामाजिक वर्गप्रति ऐतिहासिक रूपमा भएको विभेदका समस्यालाई सम्बोधन गर्न भएका नीतिगत व्यवस्था र कार्यान्वयन अवस्थाको विवेचना गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • निश्चित सामाजिक वर्गप्रति ऐतिहासिक रूपमा भएको विभेदका समस्याहरू बताएमा • निश्चित सामाजिक वर्गप्रति ऐतिहासिक रूपमा भएको विभेदका समस्यालाई सम्बोधन गर्न भएका नीतिगत व्यवस्थाहरू भन्न सकेमा • निश्चित सामाजिक वर्गप्रति ऐतिहासिक रूपमा भएको विभेदका समस्यालाई सम्बोधन गर्न भएका नीतिगत व्यवस्था र कार्यान्वयन अवस्था उल्लेख गरेमा • निश्चित सामाजिक वर्गप्रति ऐतिहासिक रूपमा भएको विभेदका समस्यालाई सम्बोधन गर्न 	१ २ ३ ४

			भएका नीतिगत व्यवस्था र कार्यान्वयन अवस्थाको विवेचना गरेमा	
	५	<p>काम पेशा वा ब्यबसायहरूको सम्मान र प्रवर्धन गरी दिगो विकासका उपायहरू अवलम्बन गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • काम पेशा वा ब्यबसायको महत्व बुझेर अभिव्यक्त गर्न सकेमा १ • उपलब्ध स्रोत र साधन एवम् सिपका आधारमा उपयुक्त व्यवसाय छनोट गर्ने अठोट गर्न सकेमा २ • व्यवसाय सञ्चालनका आधारभूत तत्वहरूको पहिचान गरी प्रयोग गर्न सकेमा ३ • व्यवसाय सञ्चालन गर्न दिगो विकासका योजना निर्माण गरी त्यसको अवलम्बन गर्न सकेमा ४ 		
	६	<p>राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय नीति र अभिसन्धीहरूको कार्यान्वयनको विवेचना गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय नीतिको परिचय दिएमा १ • अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध र सहयोगको महत्व बताएमा २ • मित्रराष्ट्रहरू तथा संयुक्त राष्ट्र सङ्घसँगको नेपालको सम्बन्ध र सहयोगको विवेचना गरेमा ३ • विभिन्न अभिसन्धीहरू (सुगौली सन्धि , पारवहन सन्धि, मानव अधिकार संबन्धि अभिसन्धि बाल शोषण बिरुद्धको अभिसन्धि आदि) को परिचय र महत्व बताउन सकेमा ४ 		

		५	<p>आफू र परिवारले छनोट गरेको पेसा वा व्यवसायको लागि सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरी योजना बनाउने</p> <ul style="list-style-type: none"> • आर्थिक क्रियाकलाप (कृषि, जमिन, जल, पशुपालन, खनिज, जंगल) को परिचय महत्व र समस्या समाधानका उपायहरू बताउन सकेमा १ • प्रयटन उद्योग , ब्यापारिक क्रियाकलाप र सहकारिताको परिचय र ब्यबहारिक प्रयोग गर्ने तरिका बताउन सकेमा २ • बजारमा बस्तुको मुल्य निर्धारण, लागनी तथा बचत, पुँजी निर्माणको सामान्य परिचय र ब्यबहारिक परिचय गर्न सकेमा ३ • व्यवसायसँग सम्बन्धित निकायसँग समन्वय र सहकार्य (दर्ता, स्वीकृति, अनुमति, सिफारिस, प्रविधि, सीप, जनशक्ति, वित्तीय ब्यबस्थापन आदि) गरी नमुना व्यावसायिक योजना निर्माण गर्न सकेमा ४ 	
		५	<p>विकसित व्यवसायिक वा पेसागत सिपको फाइदाजनक प्रयोग उल्लेख गरेर व्यक्तिगत वा पारिवारिक व्यवसायिक वा पेसागत योजना तयार गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफूले छनोट गरेका व्यवसायकको सवलपक्षहरू उल्लेख गर्न सकेमा १ • छनोट गरिएको उक्त व्यवसायका कमजोरीहरू उल्लेख गर्न सकेमा २ 	

			<ul style="list-style-type: none"> • आफूले छनोट गरेको व्यवसायका अवसर (Opportunity) र चुनौती (Threat) उल्लेख गर्न सकेमा • यी सबै पक्षलाई ध्यान दिएर व्यवसायिक योजना बनाएमा 	<p>३</p> <p>४</p>
		५	<p>आफूले छानेको पेसा वा व्यवसायको उपयुक्त आधुनिक विधि प्रविधिहरूको प्रयोगसम्बन्धी सिप प्रदर्शन गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफूले छनोट गरेको व्यवसायका लागि आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थको सूची तयार गर्न सकेमा • आफूले छनोट गरेको व्यवसायका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्तिको सूची निर्माण र लागत गणना गर्न सकेमा • आफूले छनोट गरेको व्यवसायबाट उत्पादित वस्तु तथा सेवाको वजार व्यवस्थापनको तरिका प्रस्तुत गर्न सकेमा • आफूले छनोट गरेको व्यवसायका लागि उपयुक्त आधुनिक विधि प्रविधिहरूको सूची तयार पारी प्रस्तुत गर्न सकेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
		६	<p>जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरणका उपायहरू अबलम्बन गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • मौसम र जलवायु परिवर्तनको परिचय दिएमा • जलवायु परिवर्तनका कारणहरू र असरहरू उल्लेख गरेमा • जलवायु परिवर्तनमा अनुकूलन र न्यूनीकरण उपायहरू उल्लेख गरेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p>

			<ul style="list-style-type: none"> जलवायु परिवर्तनमा अनुकूलन र न्यूनीकरण उपायहरूलाई अवलम्बन गरेमा 	४
		६	<p>सामाजिक न्यायका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रयासहरू उल्लेख गरी त्यसमा आफुले खेल्न सक्ने भूमिका निर्वाह गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> सामाजिक न्यायको परिचय दिई यसका क्षेत्रहरू उल्लेख गर्न सकेमा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा योगदान पुर्याएका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरू पहिचान गर्न सकेमा सामाजिक न्यायको प्रयासमा आफुले निर्वाह गर्न सकेमा क्षेत्रहरू पहिचान गर्न सकेमा सामाजिक न्यायको प्रयासमा आफुले निर्वाह गर्न सकेमा क्षेत्रहरू पहिचान गरी व्यवहारमा अवलम्बन गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४
		६	<p>राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय तहका सामाजिक आन्दोलनबाट प्राप्त सामाजिक न्यायसम्बन्धी उपलब्धिलाई प्रवर्द्धन गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय स्तरमा भएका सामाजिक आन्दोलनहरू पहिचान गर्न सकेमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा भएका सामाजिक आन्दोलनहरू पहिचान गर्न सकेमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा भएका सामाजिक आन्दोलनबाट प्राप्त उपलब्धीहरूको सूची बनाउन सकेमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा भएका सामाजिक आन्दोलनबाट प्राप्त उपलब्धीहरूको प्रवर्द्धन गर्ने उपायहरूलाई अवलम्बन गरेमा 	१ २ ३ ४

		७	<p>सामाजिक सदभाव प्रबर्द्धन कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा संलग्न हुने</p> <ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक सदभाव प्रवर्द्धन गर्ने उपायहरूको पहिचान गर्न सकेमा १ • आफ्नो समाजमा सामाजिक सदभाव कायम भएका घटनाहरू उल्लेख गर्न सकेमा २ • समाजमा सामाजिक सदभाव कायम गर्ने कार्ययोजना बनाउन संलग्न हुन सकेमा ३ • समाजमा सामाजिक सदभाव कायम गर्ने कार्ययोजना कार्यान्वयनमा संलग्न हुन सकेमा ४ 	
		७	<p>सामाजिक सदभावका प्रयासमा संलग्न हुने र त्यसबाट प्राप्त अनुभवहरू प्रस्तुत गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • आफू रहेको समाजका विभिन्न धार्मिक तथा सामाजिक संस्कारहरू उल्लेख गर्न सकेमा १ • सामाजिक सदभावका उपायहरूको सूची बनाएमा २ • सामाजिक परम्परा र प्रचलनसँग सम्बन्धित अनुभवको आदनप्रदान गरेमा ३ • सामाजिक सदभाव बढाउने उपायहरू कार्यान्वयन गर्न संलग्न भई अनुभवहरू प्रस्तुत गरेमा ४ 	
		८	<p>परिवार र समाजमा हुने द्वन्द्व व्यवस्थापनका उपायहरू उल्लेख गरेमा</p> <ul style="list-style-type: none"> • द्वन्द्वको परिचय दिएमा १ • द्वन्द्वका कारणहरू र असरहरू उल्लेख गरेमा २ • द्वन्द्व व्यवस्थापनका उपायहरू उल्लेख गरेमा ३ 	

			<ul style="list-style-type: none"> द्वन्द्व व्यवस्थापनमा आफ्नो भूमिका निर्वाह गरेमा 	४
		८	<p>द्वन्द्वको राष्ट्रिय सार्क स्तरीय र अन्तर्राष्ट्रिय प्रभावका सम्बन्धमा बहस गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय स्तरमा भएका प्रमुख द्वन्द्वहरू पहिचान गरी द्वन्द्वबाट उत्पन्न प्रभावहरू उल्लेख गरेमा सार्क स्तरमा भएका प्रमुख द्वन्द्वहरू पहिचान गरी उल्लेख गरेमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा भएका प्रमुख द्वन्द्वहरू पहिचान गरी उल्लेख गरेमा द्वन्द्व व्यवस्थापनमा भएका प्रयासहरू उल्लेख गरेमा 	१ २ ३ ४
			<p>तनाव उत्पन्न हुनाका कारणहरूको पहिचान गरी तनाव ब्यबस्थापनका उपायहरूको अवलम्बन गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> तनावपूर्ण घटनाहरूको उदाहरण दिएमा तनावपूर्ण घटनाहरूका कारणहरू पहिचान गरेमा तनावपूर्ण घटनाहरूका प्रभावहरू पहिचान गरी तनाव ब्यबस्थापनका उपायहरू अवलम्बन गरेमा तनावपूर्ण घटनाका प्रभावहरू पहिचान गरि ब्यबस्थापनका उपायहरूको बहस पैरवी गरेमा 	१ २ ३ ४

तह ३ स्वस्थ जीवनशैली र सृजनात्मक कला

२५	१	<p>स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यास गरी अरुलाई पनि अभिप्रेरित गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यासको अवधारणा बताएमा १ • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यासको महत्त्व बताएमा २ • स्वच्छ एवम् सन्तुलित भोजन, शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यासलाई व्यवहारमा लागु गरेमा ३ • शारीरिक व्यायाम र योगाभ्यासका क्रियाकलापहरू अरुलाई सिकाएमा ४ 	
२६	१	<p>विभिन्न निकायहरूले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवा र सुविधाको पहिचान गरी आवश्यकताअनुसार उपयोग गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी आदिले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवा र सुविधाहरू बताएमा १ • अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी आदिले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवा र सुविधाहरू लिन सकेमा २ • अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी आदिले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवा र सुविधाहरूबारे अरुलाई जानकारी दिएमा ३ • अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी आदिले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवा र सुविधाहरू लिन प्रोत्साहन गरेमा ४ 	
२७	१	<p>व्यक्तिगत, पारिवारिक एवम् सामाजिक सुरक्षाका उपायहरू पहिचान गरी योजनाबद्ध रूपमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका उपाय अवलम्बन गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> • व्यक्तिगत, पारिवारिक एवम् सामाजिक सुरक्षाका उपायहरू पहिचान गर्न सकेमा १ 	

			<ul style="list-style-type: none"> • व्यक्तिगत, पारिवारिक एवम् सामाजिक सुरक्षाका उपायहरू पहिचान गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरणका उपाय बताएमा • व्यक्तिगत, पारिवारिक एवम् सामाजिक सुरक्षाका उपायहरू पहिचान गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरणका उपाय अवलम्बन गरेमा • व्यक्तिगत, पारिवारिक एवम् सामाजिक सुरक्षाका उपायहरू पहिचान गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरणका उपाय अवलम्बन गर्न अरुलाई पनि सिकाएमा 	२ ३ ४
	२	<p>वरपरका वस्तु घटना र अनुभवलाई चित्रकला र हस्तकला निर्माण तथा प्रस्तुत गर्न ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न ज्यामितिय आकारका वस्तुहरूको चित्र कोर्न सकेमा । • अवलोकन गरेका वस्तुहरूको चित्र कोर्न र रङ भर्न • कागज, माटो र सिन्काको प्रयोग गरी कुनै वस्तुको नमुना निर्माण गर्न सकेमा । • स्थानिय सामग्रीहरूको प्रयोग गरी दैनिक उपयोगका वस्तुहरू निर्माण गर्न सकेमा । 	१ २ ३ ४	
	३	<p>स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरू प्रयोग गरी स्वतन्त्र रुपमा हाउभाउ सहित गायन र नृत्य गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरूको पहिचान गरी प्रयोग गर्न सकेमा । • स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरूलाई लय मिलाई गाउन र बजाउन सकेमा । • स्थानीय वाद्यवादनका साधनहरू बजाई गायन र नृत्य समेत गरेन सकेमा। • स्थानिय वाद्यवादनको साधनको प्रयोग, गायन, नृत्य र अभिनय गर्न सकेमा । 	१ २ ३ ४	

तह ४ भाषा र संचार -नेपाली_

तह	सक्षमता	भाषिक सिप	सिकाइ उपलब्धि	स्तर
१	विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त भएका विषयवस्तुको बोध तथा आत्मविश्वासका साथ उपयुक्त र सान्दर्भिक भाषाको प्रयोग	सुनाइ र बोलाइ	<p>वर्णको उच्चारणगत भिन्नता पहिचान गरी देखेका, सुनेका, पढेका र अनुभव गरेका विषयमा सबैले बुझ्ने गरी मौखिक वर्णन गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • वर्णको उच्चारणगत भिन्नता पहिचान गरेमा • देखेका, सुनेका विषयमा सबैले बुझ्ने गरी मौखिक वर्णन गरेमा • देखेका, सुनेका, पढेका विषयमा सबैले बुझ्ने गरी मौखिक वर्णन गरेमा • देखेका, सुनेका, पढेका र लेखेका विषयमा सबैले बुझ्ने गरी मौखिक वर्णन गरेमा 	१ २ ३ ४
		पढाइ	निर्धारित समयमा लिखित सामग्रीलाई सन्दर्भ र भावअनुसार गति, यति, लय र हाउभाउ मिलाई	

			<p>शुद्ध र स्पष्टसँग सस्वर वाचन गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • लिखित सामग्रीलाई पढेमा १ • लिखित सामग्रीलाई गति, यति र हाउभाउ मिलाई पढेमा २ • लिखित सामग्रीलाई भावअनुसार गति, यति, लय र हाउभाउ मिलाई शुद्धसँग पढेमा ३ • लिखित सामग्रीलाई सन्दर्भ र भावअनुसार गति, यति, लय र हाउभाउ मिलाई शुद्ध र स्पष्टसँग सस्वरवाचन गरेमा ४ 	
			<p>अनुमान, सारांश, सन्देशको प्रयोजन व्यक्त गर्न सक्ने गरी पाठहरू पढ्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • पाठको विषयवस्तु अनुमान गर्न सक्ने गरी पढेमा १ • पाठको विषयवस्तु अनुमान गरी सार बताउन सक्ने गरी पढेमा २ 	

			<ul style="list-style-type: none"> • पाठ पढेर सारांश र सन्देश बताएमा • पाठ पढेर अनुमान, सारांश र सन्देशसम्बन्धी प्रश्नको उत्तर दिएमा 	<p>३</p> <p>४</p>
	लेखाइ	<p>लिखित अभिव्यक्तिका क्रममा भाषिक संरचनाका आधारभूत पक्ष ख्याल गरी विभिन्न प्रयोजनपरक क्षेत्रका शब्द, अनुकरणत्मक शब्द तथा प्रचलित उखान टुक्काको प्रयोग गरी लेख</p> <ul style="list-style-type: none"> • भाषिक संरचनाका आधारभूत पक्ष (कोटि र सङ्गति) ख्याल गरी लेखेमा • भाषिक संरचनाका आधारभूत पक्ष ख्याल गरी प्रयोजनपरक क्षेत्रका शब्द प्रयोग गरेमा • भाषिक संरचनाका आधारभूत पक्ष ख्याल गरी प्रयोजनपरक क्षेत्रका शब्द, अनुकरणात्मक शब्द 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p>	

			<p>तथा उखान टुक्काको प्रयोग गरी लेखेमा</p> <ul style="list-style-type: none"> • भाषिक संरचनाका आधारभूत पक्ष ख्याल गरी प्रयोजनपरक क्षेत्रका शब्द, अनुकरणात्मक शब्द तथा उखान टुक्काको प्रयोग गरी अनुच्छेद रचना गरेमा 	४
2	<p>भाषिक कार्य सम्पादनमा अनुमानात्मक, तार्किक, अन्तरक्रियात्मक, सिर्जनात्मक, विश्लेषणात्मक र समालोचनात्मक सिपको उपयोग</p>	सुनाइ र बोलाइ	<p>विधागत प्रकृतिका आधारमा पाठ सुनेर पाठमा प्रयुक्त शीर्षक, घटना, परिवेश, चरित्र, भावका बारेमा तर्कसहित छलफल, प्रश्नोत्तर र दोहोरो सञ्चार गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • विधागत प्रकृतिका आधारमा पाठ सुनेर पाठमा प्रयुक्त शीर्षक, घटना र चरित्रका बारेमा बताएमा • विधागत प्रकृतिका आधारमा पाठ सुनेर पाठमा प्रयुक्त शीर्षक, घटना, परिवेश, चरित्र, भावका बारेमा बताएमा 	१ २

			<ul style="list-style-type: none"> • विधागत प्रकृतिका आधारमा पाठ सुनेर पाठमा प्रयुक्त चरित्र, भावका बारेमा तर्कसहित छलफल, प्रश्नोत्तर र दोहोरो सञ्चार गरेमा 	३
			<ul style="list-style-type: none"> • विधागत प्रकृतिका आधारमा पाठ सुनेर पाठका बारेमा तर्कसहित छलफल, प्रश्नोत्तर र दोहोरो सञ्चार गरेमा 	४
			<p>विभिन्न क्षेत्रमा योगदान पुर्याउने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तिको प्रभावकारी रूपमा व्यक्तित्व वर्णन गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • व्यक्तित्वको वर्णन गरेमा • विभिन्न क्षेत्रमा योगदान पुर्याउने राष्ट्रिय व्यक्तिको प्रभावकारी रूपमा व्यक्तित्व वर्णन गरेमा • विभिन्न क्षेत्रमा योगदान पुर्याउने 	१
				२

			<p>राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तिको व्यक्तित्वत पढेर वर्णन गरेमा</p> <ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तिको व्यक्तित्वत पढेर प्रभावकारी रूपमा वर्णन गरेमा 	<p>३</p> <p>४</p>
		पढाइ	<p>सिकाइ सामग्रीमा प्रयुक्त विशिष्ट अंश पहिचान गरी व्याख्या र विश्लेषण गर्न सक्ने गरी पढ्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • सिकाइ सामग्रीमा प्रयुक्त विशिष्ट अंश पहिचान गरेमा • सिकाइ सामग्रीमा प्रयुक्त विशिष्ट अंश पहिचान गरी व्याख्या गरेमा • सिकाइ सामग्रीमा प्रयुक्त विशिष्ट अंश पहिचान गरी व्याख्या र विश्लेषण गरेमा • सिकाइ सामग्रीमा प्रयुक्त विशिष्ट अंश 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>

			<p>पहिचान गरी अङ्गभाग मिलाएर व्याख्या र विश्लेषण गरेमा</p>	
			<p>सिकाइ सामग्रीको शीर्षक, संरचना, परिवेश, उद्देश्य, सूचना तथा विषयको अभिप्राय पहिल्याउँदै तिनका बारेमा समीक्षात्मक विचार दिन सक्ने गरी पढ्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • सिकाइ सामग्रीको शीर्षक, संरचना पहिल्याउँदै पढेमा • सिकाइ सामग्री पढी शीर्षक, संरचना, परिवेश, उद्देश्य बताएमा • सिकाइ सामग्री पढी शीर्षक, संरचना, परिवेश, उद्देश्य, सूचना तथा विषयको अभिप्राय बताएमा • सिकाइ सामग्री पढी शीर्षक, संरचना, परिवेश, उद्देश्य, सूचना तथा विषयको अभिप्रायसहित 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>

			समीक्षात्मक विचार प्रस्तुत गरेमा	
	लेखाइ	सिकाइ सामग्री मा आधारित भई अनुलेखन र श्रुतिलेखन गर्न तथा तार्किक र मौलिक प्रश्नोत्तर गर्न	<ul style="list-style-type: none"> • सिकाइ सामग्रीमा आधारित भई अनुलेखन गरेमा • सिकाइ सामग्रीमा आधारित भई श्रुतिलेखन गरेमा • सिकाइ सामग्रीमा आधारित भई अनुलेखन र श्रुतिलेखन तथा प्रश्नोत्तर गरेमा • सिकाइ सामग्रीमा आधारित भई तार्किक र मौलिक प्रश्नोत्तर गरेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
		विभिन्न विधा तथा भाषिक सिकाइ सामग्रीमा आधारित भई लिखित रूपमा निर्देशित, स्वतन्त्र र सिर्जनात्मक लेखन गर्न		

			<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न विधामा आधारित भई निर्देशित लेखन गरेमा 	१
			<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न विधामा आधारित भई निर्देशित, स्वतन्त्र लेखन गरेमा 	२
			<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न विधा र भाषिक सामग्रीमा आधारित भई निर्देशित, स्वतन्त्र लेखन गरेमा 	३
			<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न विधा र भाषिक सामग्रीमा आधारित भई सिर्जनात्मक लेखन गरेमा 	४
			विभिन्न विषयमा विवरणात्मक, वर्णनात्मक, तार्किक, विश्लेषणात्मक अभिव्यक्ति दिन	
			<ul style="list-style-type: none"> • निर्धारित विषयमा विवरणात्मक अभिव्यक्ति दिएमा 	१
			<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न विषयमा विवरणात्मक र वर्णनात्मक अभिव्यक्ति दिएमा 	२

			<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न विषयमा विवरणात्मक, वर्णनात्मक, तार्किक अभिव्यक्ति दिएमा • विभिन्न विषयमा विश्लेषणात्मक अभिव्यक्ति दिएमा 	<p>३</p> <p>४</p>
3	सिकेका र अनुभव गरेका विषयवस्तुको व्यावहारिक लेखन	n]vfO	विभिन्न प्रकारका सूचना सङ्कलन गरी संश्लेषणात्मक लेखन गर्न <ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न प्रकारका सूचना सङ्कलन गरी सार लेखेमा • विभिन्न प्रकारका सूचना सङ्कलन गरी अनुच्छेद लेखेमा • विभिन्न प्रकारका सूचना सङ्कलन गरी अनुच्छेद, भाव, सार लेखेमा • सार, भावको संश्लेषण गरी लेखेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
			देखेका, सुनेका, पढेका र अनुभव गरेका घटना र परिवेशका बारेमा सिलसिला मिलाएर तर्कसहित प्रभावकारी रूपमा वर्णन गर्न	

			<ul style="list-style-type: none"> • देखेका र सुनेका विषय सिलसिला मिलाई बताएमा • देखेका, सुनेका, पढेका र अनुभव बारेमा बताएमा • देखेका, सुनेका, पढेका र अनुभव गरेका घटना र परिवेशका बारेमा सिलसिला मिलाएर तर्कसहित वर्णन गरेमा • घटना र परिवेशका बारेमा सिलसिला मिलाएर तर्कसहित प्रभावकारी रूपमा वर्णन गरेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
			<p>सिकाइ सामग्री पढेर बुँदा टिपोट गरी सारांश लेख्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • सिकाइ सामग्री पढेर बुँदाटिपोट गरेमा • टिपिएका बुँदा साफी गरी टिपोट गरेमा • टिपिएका बुँदा संयोजन गरी सारांश लेखेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न सामग्रीबाट बुँदाटिपोट गरी सारांश लेखेमा 	४
			<p>दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने निवेदन, चिठी, विज्ञापन, सूचना, समवेदना, शुभकामना, बधाई, समाचार तयार पार्न, फाराम भर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने निवेदन र चिठी लेखेमा 	१
			<ul style="list-style-type: none"> • दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने निवेदन, चिठी, विज्ञापन, सूचना, समवेदना तयार पारेमा 	२
			<ul style="list-style-type: none"> • दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने निवेदन, चिठी, विज्ञापन, सूचना, समवेदना, शुभकामना, बधाई, समाचार तयार र फाराम भरेमा 	३
			<ul style="list-style-type: none"> • दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने व्यावहारिक लेखनका नमुना तयार गरेमा 	४

			<p>व्यक्तिगत विवरण, अनुकरणात्मक जीवनी, संवाद, वक्तृता, टिप्पणी, मनोवाद लेख</p> <ul style="list-style-type: none"> • व्यक्तिगत विवरण तयार गरेमा • व्यक्तिगत विवरण तयार पारी जीवनी लेखेमा • संवाद, वक्तृता, टिप्पणी वा मनोवाद लेखेमा • अङ्गभाग वा ढङ्गढाँचा मिलाई संवाद, वक्तृता, टिप्पणी वा मनोवाद लेखेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
४	सन्दर्भगत घटना, परिवेश र प्रयोजनको बोध तथा प्रस्तुति	सुनाइ र बोलाइ	<p>गति, लय र भाव ख्याल गरी शब्दहरूको शुद्ध र स्पष्ट उच्चारण गर्न तथा विषयवस्तुको सन्दर्भ ख्याल गरी मौखिक अभिव्यक्ति दिन</p> <ul style="list-style-type: none"> • गति, लय र भाव ख्याल गरी शब्दहरूको उच्चारण गरेमा • गति, लय र भाव ख्याल गरी शब्दहरूको 	<p>१</p> <p>२</p>

			<p>शुद्ध र स्पष्ट उच्चारण गरेमा</p> <ul style="list-style-type: none"> • विषयवस्तुको सन्दर्भ ख्याल गरी मौखिक अभिव्यक्ति दिएमा • विषयवस्तुको सन्दर्भ ख्याल गरी शुद्ध र स्पष्ट उच्चारण गरी मौखिक अभिव्यक्ति दिएमा 	<p>३</p> <p>४</p>
			<p>प्रसङ्ग, सन्दर्भअनुसार अनुकरणात्मक शब्द, उखान, टुक्का र पारिभाषिक प्राविधिक शब्दावलीको प्रयोग गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • प्रसङ्ग, सन्दर्भअनुसार अनुकरणात्मक शब्द प्रयोग गरेमा • प्रसङ्ग, सन्दर्भअनुसार अनुकरणात्मक शब्द, उखान र टुक्का प्रयोग गरेमा • प्रसङ्ग, सन्दर्भअनुसार अनुकरणात्मक शब्द, उखान, टुक्का र पारिभाषिक प्राविधिक शब्दावलीको प्रयोग गरेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • अनुकरणात्मक शब्द, उखान, टुक्का र पारिभाषिक प्राविधिक शब्दावलीको प्रयोग गरी अभिव्यक्ति दिएमा 	४
		k9fO	<p>सिकाइ सामग्री पढी विषयवस्तु र आशय बोध गरी व्याख्या, विश्लेषण र समीक्षा गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • सिकाइ सामग्री पढी व्याख्या गरेमा • सिकाइ सामग्री पढी विषयवस्तु र आशय बोध गरी व्याख्या गरेमा • सिकाइ सामग्री पढी विषयवस्तु र आशय बोध गरी विश्लेषण गरेमा • सिकाइ सामग्री पढी विश्लेषण र समीक्षा गरेमा 	१ २ ३ ४
5	अन्तरसांस्कृतिक एवम् भाषिक मूल्यप्रतिको सचेतता र	सुनाइ र बोलाइ	<p>सामाजिक, सांस्कृतिक परिवेशअनुसार प्रभावकारी शैलीमा शिष्टतापूर्वक तार्किक र विश्लेषणात्मक अभिव्यक्ति दिन</p>	

	सम्मानजनक भाषिक व्यवहार		<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक, सांस्कृतिक परिवेश बोध गरी बताएमा 	१
			<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक, सांस्कृतिक परिवेश बोध गरी प्रभावकारी शैलीमा तार्किक अभिव्यक्ति दिएमा 	२
			<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक, सांस्कृतिक परिवेश बोध गरी प्रभावकारी शैलीमा तार्किक र विश्लेषणात्मक अभिव्यक्ति दिएमा 	३
			<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक, सांस्कृतिक परिवेश बोध गरी प्रभावकारी शैलीमा शिष्टतापूर्वक तार्किक र विश्लेषणात्मक अभिव्यक्ति दिएमा 	४
			<p>सामाजिक र सांस्कृतिक सन्दर्भ, प्रसङ्ग, वक्ताको अवस्था तथा भाषाको प्रयोजनपरक भेदका आधारमा अर्थबोध गर्न सक्ने गरी प्रतिक्रिया दिन</p>	

			<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक र सांस्कृतिक सन्दर्भ, प्रसङ्ग बुझी प्रतिक्रिया दिएमा • सामाजिक र सांस्कृतिक क्षेत्रमा भाषाको उदाहरण, स्वरूप प्रस्तुत गरेमा • सामाजिक र सांस्कृतिक सन्दर्भ तथा तिनको अर्थबोध गरी प्रतिक्रिया दिएमा • सामाजिक र सांस्कृतिक सन्दर्भ, अर्थ, प्रयोजन बुझेर प्रतिक्रिया दिएमा 	१ २ ३ ४
		पढाइ	<p>साहित्यिक विधामा व्यक्त भएका सामाजिक तथा सांस्कृतिक सन्दर्भका बारेमा विश्लेषणात्मक प्रतिक्रिया दिन सक्ने गरी पढ्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • साहित्यिक विधा पढेमा • साहित्यिक विधा पढी सामाजिक र सांस्कृतिक सन्दर्भ बताएमा 	१ २

			<ul style="list-style-type: none"> • साहित्यिक विधा पढी सामाजिक र सांस्कृतिक सन्दर्भ विश्लेषण गरेमा • साहित्यिक विधा पढी सामाजिक र सांस्कृतिक सन्दर्भ विश्लेषणसहित प्रतिक्रिया दिएमा 	<p>३</p> <p>४</p>
6	भाषाको व्यावहारिक विशेषताको पहिचान र स्तरीय रूपको प्रयोग	पढाइ	<p>उद्घोषण, समाचार वाचन, वक्तृता, संवाद, छलफलमा सक्रियतापूर्वक सहभागी भई उपयुक्त हाउभाउसहित शिष्ट भाषाशैलीमा तार्किक र विश्लेषणात्मक प्रस्तुति दिन</p> <ul style="list-style-type: none"> • उद्घोषण वा समाचार वाचन गरेमा • हाउभाउसहित वक्तृत र संवाद गरेमा • कुनै पनि विषयमा तार्किक र विश्लेषणात्मक अभिव्यक्ति दिएमा • शिष्ट भाषाशैलीमा तार्किक र 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>

			विश्लेषणात्मक अभिव्यक्ति दिएमा	
			लिखित सामग्री पढी शब्दभण्डार वृद्धि गर्न <ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न सामग्री पढी नवीन शब्द टिपोट गरेमा १ • विभिन्न सामग्री पढी पढेका शब्दको अर्थ बताएमा २ • पढेका शब्दको उच्चारण र अर्थबोधसहित विभिन्न सन्दर्भका वाक्यमा प्रयोग गरेमा ३ • स्रोत, बनोट र कार्यका आधारमा बनेका विभिन्न शब्दको प्रयोग गरेमा ४ 	
			विश्लेषणात्मक तथा समालोचनात्मक सोचको निर्माण गर्ने गरी विभिन्न प्रकारका लिखित सामग्री पढ्न <ul style="list-style-type: none"> • विवरणात्मक र वर्णनात्मक सामग्री पढेर विश्लेषण गरेमा १ 	

			<ul style="list-style-type: none"> • सामग्री पढेर तर्क र समीक्षासहित समालोचना गरेमा • विभिन्न सामग्री पढेर विश्लेषण र समालोचना गरेमा • विभिन्न सामग्री पढेर विश्लेषण र समालोचनासहित आफ्ना विचार व्यक्त गरेमा 	<p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
		लेखाइ	<p>वर्णविन्यास, लेख्य चिह्न र वाक्य सङ्गति मिलाई स्पष्ट र शुद्धसँग लेख</p> <ul style="list-style-type: none"> • वर्णविन्यास मिलाई लेखेमा • वर्णविन्यास र लेख्य चिह्न मिलाई लेखेमा • वर्णविन्यास, लेख्य चिह्न र सङ्गति मिलाई लेखेमा • वर्णविन्यास, लेख्य चिह्न र सङ्गति मिलाई शुद्ध र स्पष्टसँग लेखेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>

तह ४ भाषा र संचार -अग्रेजी_

S. N.	Learning areas	Competency	Skill	Learning outcome and rubrics	
1.	Comprehension and expression	Understand the information from variety of resources and respond them with confidence using appropriate and relevant language.	Listening	<p>1. Comprehend talks, speeches and announcements and respond.</p> <p>Listens to any one of talks, speeches or announcements and responds inappropriately.</p> <p>Listens to any one of talks, speeches or announcements and responds with confidence.</p> <p>Listens to any one of talks, speeches or announcements and responds with confidence using appropriate and relevant language</p> <p>Listens to any one of talks, speeches or announcements and responds critically.</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p>
				<p>2. Listen to directions and instructions and follow them accordingly.</p> <p>Listens to directions and instructions without showing response.</p> <p>Listens to directions and instructions and follows them partially.</p> <p>Listens to directions and instructions and follow them accordingly.</p> <p>Listens to directions and instructions and analyses them critically before following them.</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p>

			Reading	<p>1. Comprehend a variety of reading texts inferring the contextual meaning of unfamiliar words, phrases and idioms.</p> <p>Gives incorrect literal meanings of words, phrases and idioms.</p> <p>Gives the meanings of words, phrases and idioms that do not fit in the context.</p> <p>Infers the contextual meaning of unfamiliar words, phrases and idioms to comprehend the reading text.</p> <p>Infers the contextual meaning of unfamiliar words, phrases and idioms sharing some real-life experiences to comprehend the reading text.</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p>
				<p>2. Find the specific information, main ideas and the gist from a variety of texts.</p> <p>Locates the specific information only.</p> <p>Extracts the main ideas and supporting details.</p> <p>Locates the specific information, identifies the main ideas and shares the gist from a variety of texts.</p> <p>Shows the broader understanding of the text and appreciates it critically.</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p>
2.			Speaking	<p>1. Express feelings, opinions, experiences and</p>	

		Communicate in English creatively and analytically for personal, formal and functional purposes appropriately. (S, W)		reactions, and respond to other's appropriately. Expresses feelings, opinions, experiences and reactions with some hesitations.	1
				Expresses feelings, opinions, experiences and reactions fluently.	2
				Expresses feelings, opinions, experiences and reactions, and respond to other's appropriately.	3
				Expresses feelings, opinions, experiences and reactions creatively, and responds them.	4
			2. Communicate in formal and informal situations encountered in real life critically and analytically. Communicates in informal situations encountered in real life. Communicates in formal and informal situations encountered in real life. Communicates in formal and informal situations encountered in real life critically and analytically. Communicates with higher level of fluency and confidence in formal and informal situations encountered in real life critically and analytically.		1
					2
					3
					4
				3. Use the language functions appropriately to serve particular purpose.	

				<p>Uses exponents in inappropriate context.</p> <p>Uses limited exponents that cannot serve the intended purpose.</p> <p>Uses the language functions appropriately to serve particular purpose.</p> <p>Uses a range of exponents to fulfill the intended purposes in wider context.</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p>
			Writing	<p>1. Prepare the samples of writings used in everyday life.</p> <p>Attempts to prepare samples of writings like informal letters, emails, message of condolences, etc. in which no elements of format are present.</p> <p>Attempts to prepare samples of writings like informal letters, emails, message of condolences, etc. in which some elements of the format are present.</p> <p>Prepares the samples of writings like informal letters, emails, message of condolences, etc. with appropriate language, format and layout.</p> <p>Prepares the samples of writings like informal letters, emails, message of condolences, etc. with appropriate language format and layout using complex structures.</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p>

				<p>2. Prepare the samples of writings used in professional life.</p> <p>Attempts to prepare samples of writings like formal letters, emails, message of condolences, etc. in which no elements of format are present.</p> <p>Attempts to prepare samples of writings like formal letters, emails, message of condolences, etc. in which some elements of the format are present.</p> <p>Prepares the samples of writings like formal letters, emails, message of condolences, etc. with appropriate language, format and layout.</p> <p>Prepares the samples of writings like formal letters, emails, message of condolences, etc. with appropriate language, format and layout using complex structures.</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p>
3.		Express opinions, feelings and experiences on the topics of everyday life using appropriate vocabulary and accurate structures. (S, W)	Speaking	<p>Express the belief, opinion, agreement and disagreement on various issues and defend them with relevant explanations in discussion.</p> <p>Expresses beliefs, opinions and arguments which are irrelevant.</p> <p>Expresses beliefs, opinions and arguments in a relevant way.</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>

				Expresses beliefs, opinion, and arguments on various issues and defends them with relevant explanations. Expresses beliefs, opinions, and arguments on various issues logically and defends them with relevant explanations	4
			Writing	Write the descriptive, narrative, expository and argumentative texts. Writes the ideas which are off the topic. Writes very few relevant ideas without any elaboration. Writes powerful and convincing ideas with elaboration using a good range of vocabulary with appropriate coherence and cohesion Writes powerful and convincing ideas using a wide range of vocabulary with appropriate coherence and cohesion using complex structures.	1 2 3 4

तह ४

सिकाइ क्षेत्र: व्यवहारिक समस्या समाधान

सिकाइ क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका आधार	
व्यवहारिक समस्या समाधान	१. समूहका क्रया र अङ्कगणितीय अबधारणाको प्रयोगबाट व्यवहारिक समस्याहरूको समाधान	समूहसम्बन्धी व्यवहारिक समस्या भेनचित्रको प्रयोग गरी समाधान गर्न (प्रतिच्छेदन, संयोजन र पुरक प्रयोग हुने)	<ul style="list-style-type: none"> समस्यामा भएका जानकारीलाई पहिचान गर्न सकेमा 	१
			<ul style="list-style-type: none"> समस्यामा भएका जानकारीका आधारमा भेनचित्र बनाउन सकेमा 	२
			<ul style="list-style-type: none"> समस्यामा भएका जानकारीलाई पहिचान गरी भेनचित्रमा प्रस्तुत गरी समाधान गर्न सकेमा (पुरक समूह नआउने) 	३
			<ul style="list-style-type: none"> भेनचित्रबाट जुनसुकै समस्याको समाधान गर्न सकेमा 	४
		किनमेल र व्यापारमा हुने नाफा, नोक्सान, छुट, कर, बोनस तथा कमिसन सम्बन्धी ब्यबाहारिक	<ul style="list-style-type: none"> नाफा, नोक्सान, छुट, कर, बोनस तथा कमिसनको परिचय दिन सकेमा 	१

		समस्या समाधान गर्न	<ul style="list-style-type: none"> समस्या अध्ययन गरी दिइएका जानकारी र पता लगाउनु पर्ने के हो पहिचान गर्न सकेमा नाफा, नोक्सान, छुट, कर, बोनस तथा कमिसनमध्ये 	२
		साधारण र चक्रीय ब्याजको तुलना गर्न	<ul style="list-style-type: none"> गणना गर्नुपर्ने कुनै एक पता लगाउन सकेमा नाफा, नोक्सान, छुट, कर, बोनस तथा कमिसनसम्बन्धी मिश्रित समस्या समाधान गर्न सकेमा 	३
		मुद्रा विनिमयसम्बन्धी व्यावहारिक समस्या समाधान गर्न	<ul style="list-style-type: none"> साधारण व्याज र चक्रीय व्याजको परिचय दिन सकेमा साधारण व्याज पता लगाउन सकेमा चक्रीय व्याज पता लगाउन सकेमा 	४
				१
				२
				३

			<ul style="list-style-type: none"> • साधारण व्याज र चक्रिय व्याज पत्ता लगाई तुलना गर्न सकेमा ४ • समस्यामा दिइएको जानकारी पहिचान गर्न सकेमा १ • मुद्रा विनिमय गर्दा खरिद दर र विक्री दरको पहिचान गर्न सकेमा २ • नेपाली मुद्राभन्दा महङ्गो मुद्रामा रूपान्तरण गर्न सकेमा • जुनसुकै देशको मुद्रालाई एक आपसमा रूपान्तरण गर्न सकेमा ३ • ४ 	
	२. ठोसवस्तुका सतहको क्षेत्रफल र आयतनसम्बन्धी समस्याहरूको विप्लेषण र समाधान ।	षड्मुखा, बेलनाको क्षेत्रफल र आयतनको तुलना र लागत निर्धारण गर्न	<ul style="list-style-type: none"> • षड्मुखा र बेलनाको सतहको आकार पहिचान गर्न सकेमा १ • षड्मुखा र बेलनाको जाली पहिचान गर्न सकेमा 	

			<ul style="list-style-type: none"> • षड्मुखा र बेलनाको क्षेत्रफल र आयतन निकाल्न सकेमा • क्षेत्रफल वा आयतनका आधारमा लागत मूल्य निकाल्न सकेमा 	२ ३ ४
		जग्गाको क्षेत्रफल मापनका स्थानीय एकाइहरूको रूपान्तरण गर्न (विघा, कट्टा, धुर, रोपनी, आना, पैसा र दाम)	<ul style="list-style-type: none"> • विघा, कट्टा, धुर तथा रोपनी, आना, पैसा र दाम एकाइको परिचय दिन सकेमा • विघा, कट्टा, धुर तथा रोपनी, आना, पैसा र दाम एकाइको तुलना (सानो ठूलो) गर्न सकेमा • विघा, कट्टा, धुर वा रोपनी, आना, पैसा र दाम एकाइलाई नजिकको एकाइमा रूपान्तरण गर्न सकेमा 	१ २ ३

			<p>निकाल्न सकेमा, दिइएका समीकरण हल गरी चलहरूको मान निकाल्न सकेमा</p> <ul style="list-style-type: none"> वर्ग स्वरूपको खण्डिकरण, म.स., ल.स., र दुई चलयुक्त युगपतरेखीय समीकरण सम्बन्धी <p>व्यवहारिक समस्या समाधान गर्न सकेमा</p>	<p>३</p> <p>४</p>
	<p>४ ज्यामितीय तथ्य र साध्यहरूको परीक्षण, प्रमाणीकरण र समस्या समाधान</p>	<p>त्रिभुज र चतुर्भुजका कोण, त्रिभुजका भुजा र कोणको सम्बन्धको परीक्षण, बराबर क्षेत्रफल हुने त्रिभुज, चतुर्भुज र समानान्तर चतुर्भुजको सम्बन्धको परीक्षण र प्रयोग गर्न</p>	<ul style="list-style-type: none"> त्रिभुज र चतुर्भुजका भित्री कोणहरूको जोड क्रमशः 180° र 360° हुन्छ भनी बताउन सकेमा त्रिभुजका कोण र भुजाको सम्बन्ध बताउन सकेमा त्रिभुज र चतुर्भुजको क्षेत्रफल जुनसुकै तरिकाबाट 	<p>१</p> <p>२</p>

			पता लगाउन सकेमा	३
			<ul style="list-style-type: none"> बराबर क्षेत्रफल हुने त्रिभुज, चतुर्भुज र समानान्तर चतुर्भुजको सम्बन्धको परीक्षण र प्रयोग गर्न सकेमा 	४
		वृत्तको केन्द्रीय कोण र परिधिको कोणको सम्बन्ध परीक्षण, प्रमाणीकरण र समस्या समाधान गर्न तथा स्पर्शरेखा र जीवाको सम्बन्ध बताउन	<ul style="list-style-type: none"> वृत्तको केन्द्रीय कोण र परिधिको कोण, स्पर्शरेखा र जीवाको पहिचान गर्न सकेमा 	१
			<ul style="list-style-type: none"> वृत्तको केन्द्रीय कोण र परिधिको कोण, स्पर्शरेखा र जीवाको सम्बन्ध बताउन सकेमा 	२
			<ul style="list-style-type: none"> वृत्तको केन्द्रीय कोण र परिधिको कोण, स्पर्शरेखा र जीवाको सम्बन्ध परीक्षण गर्न सकेमा 	३
			<ul style="list-style-type: none"> वृत्तको केन्द्रीय कोण र परिधिको 	

			कोण, स्पर्शरेखा र जीवाको सम्बन्ध देखाउन तथा तार्किक रूपमा समस्याहरू समाधान गर्न सकेमा	४
	५ तथ्याङ्क र सम्भाव्यता सम्बन्धी समस्या समाधान र प्रस्तुती	सङ्कलित तथ्याङ्कलाई खण्डित र अविच्छिन्न दुवै रूपमा व्यक्त गरी बारम्बारता तालिका बनाई मध्यक, मध्यिका, रीत र चतुर्थांशहरू पता लगाउन	<ul style="list-style-type: none"> ● श्रेणी, मध्यक, मध्यिका, रीत र चतुर्थांशको परिचय दिन सकेमा ● मध्यक, मध्यिका, रीत र चतुर्थांश निकाल्नका लागि तालिका निर्माण गरेमा ● खण्डित श्रेणीको मध्यक, मध्यिका, रीत र चतुर्थांश निकाल्न सकेमा ● खण्डित र अविच्छिन्न दुबै श्रेणीको मध्यक, मध्यिका, रीत र चतुर्थांश निकाल्न सकेमा 	१ २ ३ ४
		परस्पर अनाश्रित घटनाहरूको		

		सम्भाव्यता पत्ता लगाउन र वृक्षचित्र मार्फत प्रस्तुत गर्न	<ul style="list-style-type: none"> ● घटना र नमुना क्षेत्र पहिचान गर्न सकेमा ● घटना र नमुना क्षेत्र पत्ता लगाउन, आश्रित र अनाश्रित घटना पहिचान गर्न सकेमा ● परस्पर अनाश्रित घटनाको सम्भाव्यता पत्ता लगाउन तथा जोड र गुणन सिद्धान्तको सामान्य प्रयोग गर्न सकेमा ● परस्पर अनाश्रित घटनाहरूको सम्भाव्यता पत्ता लगाउन र वृक्षचित्र मार्फत प्रस्तुत गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४
	६ उचाइ र दुरीका समस्याहरूको त्रिकोणमितीय	उचाइ र दुरीका समस्याहरूको त्रिकोणमितीय अनुपातको प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> ● उन्नतांश कोण र अवनती कोणको पहिचान गर्न सकेमा 	१

	अनुपातको प्रयोग गरी समाधान	गरी समस्या समाधान गर्न	<ul style="list-style-type: none"> ● स्तरीय कोणहरू ३०, ६०, ४५ डिग्रीका sine, cosine and tangent अनुपातहरूको मान चित्रबाट पता लगाउन सकेमा ● समस्या अनुसारको चित्रात्मक प्रस्तुती गर्न सकेमा ● आवश्यक त्रिकोणमितीय अनुपातको प्रयोग गरी समाधान गर्न सकेमा 	<p style="text-align: center;">२</p> <p style="text-align: center;">३</p> <p style="text-align: center;">४</p>
--	----------------------------	------------------------	---	--

तह ४ विज्ञान प्रविधि र अनुसन्धान

क्र. स	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि एवम् मूल्याङ्कनका आधार	
१	ब्रम्हाण्ड तथा सौर्यमण्डल सम्बन्धी आधारभुत जानकारी	<p>ब्रम्हाण्ड तथा सौर्यमण्डल सम्बन्धी आधारभुत जानकारी</p> <ul style="list-style-type: none"> • ब्रह्माण्ड, तारापुञ्ज र सौर्यमण्डलको परिचय दिन सकेमा • ब्रह्माण्डको उत्पत्ति सम्बन्धि (विग व्याङ्ग), सौर्यमण्डलको उत्पत्ति सम्बन्धि सिद्धान्तहरु बताउन सकेमा • सौर्यमण्डलका ग्रहहरुको स्थान,दूरी, आकार(Size) र प्रकृतिबारे जानकारी दिन सकेमा • प्राकृतिक उपग्रह र कृत्रिम उपग्रहको परिचय दिदै कृत्रिम उपग्रहको उपयोगिता बयान तथा खगोल विज्ञानको अध्ययन गर्ने राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघसंस्थाहरुको सामान्य परिचय दिन सकेमा 	१ २ ३ ४
	वैज्ञानिक प्रक्रिया सिपको प्रयोग गरी अन्वेषण र अनुसन्धान तथा विज्ञान र प्रविधिप्रति सकारात्मक सोचको विकास	<p>वैज्ञानिक प्रक्रिया सिपको प्रयोग गरी अन्वेषण र अनुसन्धान तथा विज्ञान र प्रविधिप्रति सकारात्मक सोचको विकास</p> <ul style="list-style-type: none"> • वैज्ञानिक अध्ययन अनुसन्धानलाई परिभाषित गर्न • वैज्ञानिक अध्ययनका क्षेत्रहरु पहिचान गर्न • वैज्ञानिक विधि प्रयोग गरी अध्ययन,अनुसन्धान र अन्वेषण गर्दा प्रयोग हुने क्रमबद्ब चरणहरु बताउन सकेमा • वैज्ञानिक विधि प्रयोग गरी समस्याहरुको अध्ययन गर्न र नतिजा निकाल्न 	१ २ ३ ४

२२	विज्ञानको आधारभूत धारणा, सिद्धान्त र नियमहरूको विश्लेषण र प्रयोग ।	विज्ञानको आधारभूत धारणा, सिद्धान्त र नियमहरूको विश्लेषण र प्रयोग । <ul style="list-style-type: none"> • विज्ञानको आधारभूत नियम र सिद्धान्तको(पास्कलको नियम/ न्युटनका चालसम्बन्धि नियमहरू/ गुरुत्वाकर्षणसम्बन्धि न्युटनको नियम) परिभाषा दिन सकेमा १ • विज्ञानको आधारभूत नियम र सिद्धान्तहरूको(पास्कलको नियम/ न्युटनका चालसम्बन्धि नियमहरू/ गुरुत्वाकर्षणसम्बन्धि न्युटनको नियम) व्याख्या र आधार प्रस्तुत गर्न सकेमा २ • दैनिक जीवनमा विज्ञानको आधारभूत सिद्धान्त(पास्कलको नियम/ न्युटनका चालसम्बन्धि नियमहरू/ गुरुत्वाकर्षणसम्बन्धि न्युटनको नियम)को प्रयोग गर्न सकेमा ३ • विज्ञानको आधारभूत सिद्धान्त(पास्कलको नियम/ न्युटनका चालसम्बन्धि नियमहरू/ गुरुत्वाकर्षणसम्बन्धि न्युटनको नियम)सँग आफ्ना वरपर घटेका घटनाहरूको पुष्टि गर्न सकेमा ४ 	
	मानव जीवनमा उर्जा र प्रविधिको प्रभाव र प्रयोग	मानव जीवनमा उर्जा प्रयोग र महत्त्व <ul style="list-style-type: none"> • उर्जाको परिचय सहित स्रोतहरूको पहिचान गर्न सकेमा १ • उर्जाका स्रोतको प्रकार र उपयोगिता बताउन सकेमा २ • नेपालमा वैकल्पिक उर्जाको विकास बारे व्याख्या गर्न ३ • नेपालमा विद्युत उर्जाको अवस्था, सम्भाव्यता, आवश्यकता र महत्त्व उल्लेख गर्न ४ 	

		<p>दैनिक जिवनमा प्रविधिको प्रयोग र प्रभावको विश्लेषण गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न उपकरणहरू(थर्मोमिटर, एक्सेरे, सिटिस्कान, अल्ट्रासोनीग्राफी, ट्रान्सफर्मर, इलेक्ट्रिक मोटर,डाइनामो/जेनेरेटर) पहिचान गर्न सकेमा • विभिन्न उपकरणहरू(थर्मोमिटर, एक्सेरे, सिटिस्कान, अल्ट्रासोनीग्राफी, ट्रान्सफर्मर, इलेक्ट्रिक मोटर,डाइनामो/जेनेरेटर) को काम र प्रभाव बताउन सकेमा • विभिन्न उपकरणहरू(थर्मोमिटर, एक्सेरे, सिटिस्कान, अल्ट्रासोनीग्राफी, ट्रान्सफर्मर, इलेक्ट्रिक मोटर,डाइनामो/जेनेरेटर) को प्रयोग र उपयोगिता बारेमा बताउन • विभिन्न उपकरणहरू(थर्मोमिटर, एक्सेरे, सिटिस्कान, अल्ट्रासोनीग्राफी, ट्रान्सफर्मर, इलेक्ट्रिक मोटर,डाइनामो/जेनेरेटर) प्रयोग विधि बताउन 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
	जीवहरूको क्रम विकास, वर्गीकरण र जैविक विविधताको संरक्षण	<p>सजिवहरूको वर्गीकरण अवधारणा र आवश्यकता बताउन</p> <ul style="list-style-type: none"> • सजिवहरूको वर्गीकरणको अवधारणा बताउन सकेमा • सजिवहरूको वर्गीकरणका आधारहरू बताउन सकेमा • लक्षणहरूको आधारमा सजिवहरूको वर्ग(समूह) पहिचान गर्न सकेमा • आफ्ना वरपरका सजिवहरूको वर्गीकरण गर्न सकेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
		<p>जीवहरूको क्रमविकासको अवधारणा र सिद्धान्त व्याख्या गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • क्रम विकासलाई परिभाषित गर्न सकेमा • क्रम विकासको अवधारणा र प्रमाणहरू प्रस्तुत गर्न सकेमा 	<p>१</p> <p>२</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • क्रम विकासका सिद्धान्तहरु(लेमार्क डार्विन ,ह्युगो डि भ्राइजको उत्परिवर्तन)को व्याख्या गर्न सकेमा ३ • क्रम विकासका सिद्धान्तहरुको तुलनात्मक व्याख्या गर्न सकेमा ४ 	
	<p>शारीरिक संरचना र जीवनप्रक्रिया</p> <ul style="list-style-type: none"> • जीवन प्रक्रियालाई परिभाषित गर्दै त्यसको उदाहरण दिन १ • रक्त सञ्चार प्रक्रियाको सामान्य वर्णन गर्न २ • रक्तसञ्चार प्रणालीमा आधारित रोगहरु रक्तचाप, मधुमेह, युरिक एसिड, हृदयघातको सामान्य परिचय र कारणहरु बताउन । ३ • रक्तसञ्चार प्रणालीमा आधारित रोगहरु रक्तचाप, मधुमेह, युरिक एसिड, हृदयघातको कारण, रोकथाम र उपचार बिधी उल्लेख गर्न । ४ 	
	<p>मौरी र च्याउको जिवनचक्र सचित्र बयान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • जिवनचक्रलाई परिभाषित गर्न १ • च्याउ र मौरीको महत्वको बयान गर्न जीवन चक्रका तहहरु बताउन २ • च्याउ र मौरीको जीवनचक्रको बयान गर्न ३ • च्याउ खेती र मौरी पालनको तरिका उल्लेख गर्दै फाइदा बेफाइदा बताउन ४ 	
	<p>अम्ल वर्षा र हरितगृह प्रभावका कारण र असरहरु बयान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • अम्ल वर्षा र हरितगृह प्रभावलाई परिभाषित गर्न सकेमा १ • अम्ल वर्षा र हरितगृह प्रभावका कारणहरु बताउन सकेमा २ 	

		<ul style="list-style-type: none"> • अम्ल वर्षा र हरितगृह प्रभावका कारण र प्रभाव बताउन सकेमा • अम्ल वर्षा र हरितगृह प्रभावका कारण, प्रभाव र न्यूनीकरणका उपायहरू बताउन सकेमा 	३ ४
	<p>पदार्थका आधारभुत गुण तथा उपयोगी रसायनहरूको पहिचान र समुचित प्रयोग</p>	<p>पदार्थका आधारभुत गुण तथा उपयोगी रसायनहरूको पहिचान र समुचित प्रयोग</p> <ul style="list-style-type: none"> • दैनिक जिवनमा आवश्यक पर्ने रसायनिक मल, डिटरजेन्ट, विषादी र धातु/अधातु को नाम भन्न सकेमा • दैनिक जिवनमा आवश्यक पर्ने रसायनिक मल, डिटरजेन्ट, विषादी र धातु/अधातु पहिचान गर्न तथा प्रयोग बताउन सकेमा • दैनिक जिवनमा आवश्यक पर्ने रसायनिक मल, डिटरजेन्ट, विषादी र धातु/अधातु प्रयोग गर्दा हुने फाइदा बताउन सकेमा • दैनिक जिवनमा आवश्यक पर्ने रसायनिक मल, डिटरजेन्ट, विषादी र धातु/अधातु समुचित प्रयोग गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४
	<p>आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग</p>	<p>आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग</p> <ul style="list-style-type: none"> • ईमेल, इन्टरनेटको परिचय दिन सकेमा • ईमेल, इन्टरनेटको उपयोगिता बताउन सकेमा • ईमेल, इन्टरनेटको प्रयोग गरी अध्ययन सामग्री खोजी गर्न सकेमा • ईमेल, इन्टरनेटको प्रयोग गर्दा हुने खतरा पहिचान गरी त्यसबाट सुरक्षाका उपायहरू अवलम्बन गर्न सकेमा 	१ २ ३ ४

तह ४ समाज र मानवीय सम्बन्ध

क्र. स.	सिकाइ क्षेत्र	सक्षमता	सिकाइ उपलब्धि एवम् मूल्याङ्कनका आधार
१	समाज र मानवीय सम्बन्ध	समाजका विविध पक्षको पहिचान, सम्मान, संरक्षण र सम्वर्धन	<p>सामाजीकरणको व्यवहारिक प्रदर्शन</p> <ul style="list-style-type: none"> सामाजिकरणको माध्यम पहिचान गर्न । सामाजिकरणका माध्यमको प्राथमिकरण गरेमा सामाजीकरणका माध्यमहरूको उपयोग गरि व्यवहारहरूको पर्दर्शन गरेमा सामाजिकरणको व्यवहारिक अभ्यासबाट प्राप्त अनुभवको पैरबी गरेमा
२		समाजका विविध पक्षको पहिचान, सम्मान, संरक्षण र सम्वर्धन	<p>सामाजको समाजिक सांस्कृतिक विविधताको पहिचान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सांस्कृतिक विविधताको उदाहरण दिएमा सामाजिक सांस्कृतिक विविधताका प्रकारहरू उल्लेख गरेमा सामाजिक विविधतामा एकता कायम गर्न व्यवहारिक पर्दर्शन गरेमा सामाजिक एकता अभिवृद्धि गर्न योगदान पु-याएमा

३		समाजका विविध पक्षको पहिचान, सम्मान, संरक्षण र सम्बर्धन	<p>राष्ट्रिय गौरवहरुको पहिचान र सम्मान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • राष्ट्रिय गौरवहरुको परिचय दिएमा • विश्वमा नेपाललाइ चिनाउने राष्ट्रिय गौरवहरुको उदाहरण दिएमा • राष्ट्रिय गौरवका कारण सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्रमा पुगेको योगदान उल्लेख गरेमा • राष्ट्रिय गौरव झल्किने व्यबहारहरु वा कार्यहरु पर्दशन गरेमा 	१ २ ३ ४
४		विकासका पूर्वाधार वातावरण र राष्ट्रिय सम्पदाहरुको सम्बर्धन र प्रवर्धन	<p>विकासका अवधारणा संग परिचित हुन र पुर्व सर्तहरुको पहिचान गर्न</p> <ul style="list-style-type: none"> • विकासका परिचय तथा उदाहरणहरु प्रस्तुत गरेमा • विकासका लागि आवश्यक पुर्व सर्तहरु प्रस्तुत गरेमा • नेपालमा विकास सम्बन्धी भइरहेका प्रयासहरु उल्लेख गरेमा • विकासका प्रयासहरुले समाज तथा देशमा ल्याएका परिवर्तन उल्लेख गरेमा 	१ २ ३ ४
५		विकासका पूर्वाधार वातावरण र राष्ट्रिय सम्पदाहरुको	<p>दिगो विकासको अवधारणा र स्थानीय स्तरमा भईरहेको प्रयासहरु बताउन</p> <ul style="list-style-type: none"> • दिगो विकासको परिचय दिएमा • दिगो विकासका लक्ष्यहरु पहिचान गरेमा • दिगो विकास पर्वर्धनका लागि स्थानीय स्तरमा भएका प्रयासहरु उल्लेख गरेमा 	१ २ ३

		सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन	<ul style="list-style-type: none"> दिगो विकासका लागि नेपाल सरकारले चालेका कदमहरु पहिचान गरेमा 	४
६		विकासका पूर्वाधार वातावरण र राष्ट्रिय सम्पदाहरुको सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन	<p>विकासमा स्थानीय, प्रादेशिक र संघीय सरकारको अवधारणा</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय, प्रादेशिक र संघीय सरकारको परिचय दिएमा स्थानीय, प्रादेशिक र संघीय सरकारले गर्ने विकासका कुनै एक एक उदाहरण दिएमा श्रोत साधन परिचालनमा संघीयताले पु-याएको योगदान उल्लेख गरेमा सङ्घीयताले आर्थिक तथा सामजिक विकासमा ल्याएका परिवर्तनहरु उल्लेख गरेमा 	१ २ ३ ४
७		विकासका पूर्वाधार वातावरण र राष्ट्रिय सम्पदाहरुको सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन	<p>विकासमा स्थानीय तथा परम्परागत ज्ञान तथा सिपको महत्व</p> <ul style="list-style-type: none"> परम्परागत ज्ञान तथा सीपको उदाहरण दिएमा परम्परागत ज्ञान तथा सीपको महत्व बताएमा स्थानीय परम्परागत ज्ञान र सीपको संरक्षणका उपायहरु उल्लेख गरेमा विकासमा स्थानीय तथा परम्परागत ज्ञान तथा सिपका लागि भईरहेका प्रयासहरु उल्लेख गरेमा 	१ २ ३ ४
८		नागरिक अधिकारको	राष्ट्र र राष्ट्रियताको सम्मान गर्न र राष्ट्रिय सरोकारका बिषय प्रति सचेत रहन	

		बोध र कर्तब्यको पालना	<ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रियताको परिचय दिएमा राष्ट्रिय सरोकारका बिषयहरूको उदाहरण दिएमा राष्ट्रियताको सम्मानमा व्यक्तिले खेल्ने भूमिकाबारे बताएमा राष्ट्र र राष्ट्रियताको सवालमा व्यक्तिले पु-याएको ब्यबहारिक योगदान उल्लेख गरेमा 	१ २ ३ ४
९		नागरिक अधिकारको बोध र कर्तब्यको पालना	<p>मानव अधिकार संरक्षण र प्रवर्द्धनमा संघ संस्थाको भूमिका</p> <ul style="list-style-type: none"> मानव अधिकारको परिचय दिएमा मानव अधिकार संरक्षणका उपायहरू बताएमा मानव अधिकार संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा कार्य गर्ने संघ संस्था बारे बताएमा मानव अधिकार संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा संघ संस्थाले गरेका कार्यहरू बारे जानकारी भएमा 	१ २ ३ ४
१०		नागरिक अधिकारको बोध र कर्तब्यको पालना	<p>संविधानले प्रदान गरेका मौलिक हक र नागरिक कर्तब्यको परिचय दिन</p> <ul style="list-style-type: none"> मौलिक हक तथा नागरिक कर्तब्यबारे परिचय दिएमा संविधानले तोकेका मौलिक हक तथा नागरिक कर्तब्य बारे जानकारी भएमा 	१ २

			<ul style="list-style-type: none"> • मौलिक हक संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा खेलेको भूमिका बारे बताएमा • नागरिक कर्तब्य पालना गर्न अपनाएको ब्यबहारहरु प्रदर्शन गरेमा 	<p>३</p> <p>४</p>
११	नागरिक अधिकारको बोध र कर्तब्यको पालना	<p>निर्वाचनमा नागरिकले खेल्नु पर्ने भूमिका</p> <ul style="list-style-type: none"> • नेपालको निर्वाचन प्रणाली बारे परिचय दिएमा • निर्वाचनमा भाग लिने प्रक्रिया बारे जानकार भएमा • निर्वाचन प्रक्रियामा सहभागितामुलक उपस्थिति जनाएमा • स्वस्छ निर्वाचनका लागि ब्यबहारिक प्रदर्शन गरेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>	
१२	नागरिक अधिकारको बोध र कर्तब्यको पालना	<p>सुशासनमा नागरिकको भूमिका</p> <ul style="list-style-type: none"> • सुशासनको परिचय दिएमा • सुशासनका मुख्य सूचकहरु बारे जानकार भएमा • सुशासन कायम राख्न व्यक्तिले अपनाउनु पर्ने उपायहरु बताएमा • सुशासन अभिवृद्धिमा ब्यबहारिक प्रदर्शन गरेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>	
१३	द्वन्द्व व्यवस्थापन, सामाजिक न्याय र समतामूलक	<p>द्वन्द्व व्यवस्थापनमा नागरिक समाज तथा संघ सँस्थाको भूमिका</p> <ul style="list-style-type: none"> • नागरिक समाजको परिचय दिएमा • द्वन्द्वका कारणहरु पहिचान गरेमा • द्वन्द्वले समाज र राष्ट्रमा पारेका प्रभावहरुको बारेमा बताउन 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p>	

		समाज निर्माणमा योगदान	<ul style="list-style-type: none"> द्वन्द्व व्यवस्थापनमा स्थानीय तथा राष्ट्रिय रूपमा नागरिक समाज वा संघ संस्थाले अवलम्बन गरेका क्रियाकलापहरु जानकार भएमा 	४
१४		द्वन्द्व व्यवस्थापन, सामाजिक न्याय र समतामूलक समाज निर्माणमा योगदान	<p>सामाजिक न्यायका लागि चाल्नु पर्ने कदमहरु</p> <ul style="list-style-type: none"> सामाजिक न्यायको परिचय दिएमा सामाजिक न्यायका उदाहरणहरु प्रसुस्त गरेमा सामाजिक न्याय प्राप्तिका लागि व्यक्तिले गरेका प्रयासहरु उल्लेख गरेमा सामाजिक न्याय प्राप्तिका लागि राज्य स्तरबाट अबलम्बन गरिएका उपायहरु प्रस्तुत गरेमा 	१ २ ३ ४
१५		द्वन्द्व व्यवस्थापन, सामाजिक न्याय र समतामूलक समाज निर्माणमा योगदान	<p>समतामूलक समाज निर्माणमा नागरिकको योगदान</p> <ul style="list-style-type: none"> समानता र समताको परिचय दिएमा समता कायम राख्न अपनाउनु पर्ने उपायहरुको उदाहरण दिएमा समतामूलक समाज निर्माणको लागि राज्य स्तरबाट भईरहेका प्रयासहरु बताउन समतामूलक समाजमा व्यक्ति विशेषले पार्ने प्रभाव तथा खेल्ने भूमिकाहरु प्रदर्शन गरेमा 	१ २ ३ ४
१६		मानवीय सम्बन्ध र	<p>नेपालको दातृ राष्ट्रहरु संगको सम्बन्ध</p> <ul style="list-style-type: none"> दातृ राष्ट्रहरुबारे मा परिचय दिएमा 	१

	अन्तरष्ट्रिय सहयोगका बिबिध पक्षहरूको पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> नेपालका केहि मुख्य दातृ राष्ट्रहरू बारे बताएमा दातृ राष्ट्रहरूको नेपालमा गरेका सहयोगका क्षेत्रहरूको उदाहरण दिएमा दातृ राष्ट्रहरूको सहयोगले आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रमा पु-याएको सकारात्मक परिवर्तनहरू बारे उल्लेख गरेमा 	२ ३ ४
१७	मानवीय सम्बन्ध र अन्तरष्ट्रिय सहयोगका बिबिध पक्षहरूको पहिचान	<p>समसामयिक घटनाहरूले मानव जीवनमा पारेको प्रभावको खोजी</p> <ul style="list-style-type: none"> समसामयिक घटनाहरू बारे परिचय दिएमा समसामयिक घटनाहरूका उदाहरण दिएमा समसामयिक घटनाहरूले समाजमा पारेका प्रभावहरू बारे उल्लेख गर्न समसामयिक घटनाहरूको प्रभाव कम गर्न ब्यक्तिले खेलेको ब्यबहारिक पक्षहरू प्रदर्शन गरेमा 	१ २ ३ ४
१८	मानवीय सम्बन्ध र अन्तरष्ट्रिय सहयोगका बिबिध पक्षहरूको पहिचान	<p>सूचना तथा संचार प्रविधिको महत्व तथा उपयोगिता</p> <ul style="list-style-type: none"> सूचना तथा प्रविधि संग सम्बन्धित साधनहरूको उदाहरण प्रस्तुत गरेमा सामाजिक संजालको सकारात्मक र नकारात्मक पक्षहरू बारे बताएमा 	१ २

		<ul style="list-style-type: none"> सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग दैनिक रुपमा आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रमा गरेमा सूचना तथा प्रविधिको गलत प्रयोगबाट निम्त्याउने जोखिमहरु संग परिचित भई ब्यबहारमा प्रदर्शन गरेमा 	<p>३</p> <p>४</p>
१९	मानवीय सम्बन्ध र अन्तरष्ट्रिय सहयोगका बिबिध पक्षहरुको पहिचान	<p>अन्तराष्ट्रिय सम्बन्धमा नेपालको भूमिका</p> <ul style="list-style-type: none"> संयुक्त राष्ट्रसंघको परिचय दिएमा संयुक्त राष्ट्रसंघले गरेका प्रमुख क्रियाकलापहरुको उदाहरण दिएमा संयुक्त राष्ट्रसंघमा नेपालको प्रतिनिधित्वको अवस्था बारे जानकारी भएमा विश्व शान्ति प्रवर्द्धनमा नेपालले चालेका कदमहरु बारे उल्लेख गर्न 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p> <p>४</p>
२०	पारिवारिक योजना, स्वास्थ्य जनसंख्या र विपद् ब्यबस्थापन का उपायहरुको अबलम्बन	<p>पारिवारिक योजनाको अवधारणा र गुणस्तरीय जीवन बीचको अन्तर सम्बन्ध</p> <ul style="list-style-type: none"> पारिवारिक योजनाको बारेमा परिचय दिएमा गुणस्तरीय जीवनका मुख्य सूचकहरुको उदाहरण बताएमा गुणस्तरीय जीवन प्राप्तिका लागि परिवारले अपनाउनु पर्ने उपायहरु उल्लेख गरेमा 	<p>१</p> <p>२</p> <p>३</p>

			<ul style="list-style-type: none"> गुणस्तरीय जीवनको लागि व्यक्तिले ब्यबहारिक रुपमा भूमिका खेलेकोमा वा योजनाहरु बनाएकोमा 	४
२१	पारिवारिक योजना, स्वास्थ्य जनसंख्या र विपद् ब्यबस्थापन का उपायहरुको अबलम्बन	पारिवारिक स्वास्थ्यको परिचय र महत्व <ul style="list-style-type: none"> पारिवारिक स्वास्थ्यको परिचय दिएमा पारिवारिक स्वास्थ्य प्राप्तिका लागि आवश्यक सूचकहरुमा जानकार भएमा पारिवारिक स्वास्थ्य कायम राख्दा हुने फाइदाहरुसंग परिचित भएमा पारिवारिक स्वास्थ्य प्राप्तिका लागि व्यक्तिगत रुपमा अपनाइएका उपायहरु बताएमा 	१ २ ३ ४	
२२	पारिवारिक योजना, स्वास्थ्य जनसंख्या र विपद् ब्यबस्थापन का उपायहरुको अबलम्बन	जनसंख्या ब्यबस्थापनका प्रभाकारी उपायहरु <ul style="list-style-type: none"> जनसंख्या ब्यबस्थापनको परिचय दिएमा जनसंख्या ब्यबस्थापनमा प्रभाव पार्ने तत्वहरु संग जानकार भएमा जनसंख्या ब्यबस्थापनमा राज्यले चालेका कदमहरुको उदाहरण दिएमा जनसंख्या ब्यबस्थापनमा संस्थागत रुपमा गर्नुपर्ने कार्यहरु उल्लेख गरेमा 	१ २ ३ ४	

२३		पारिवारिक योजना, स्वास्थ्य जनसंख्या र विपद् ब्यबस्थापन का उपायहरुको अबलम्बन	विपद् ब्यबस्थापनका उपायहरु अवलम्बन गर्ने उपायहरु <ul style="list-style-type: none"> • विपद् ब्यबस्थापन बारे परिचय दिएमा • विपद्का कारणहरु र तीनको असरबारे जानकारी भएमा • विपद् ब्यबस्थापनका क्रियाकलापहरुमा सहभागीतात्मक योगदान पु-याएमा • विपद् ब्यबस्थापनमा व्यक्ति, समाज तथा सरकारले खेल्नु पर्ने भूमिका उल्लेख गरेमा 	१ २ ३ ४
----	--	--	--	------------------

द्रष्टव्यः माथिको तालिकामा १ ले आधारभूत, २ ले प्रायोगिक, ३ ले प्रवीण र ४ ले दक्ष जनाउँछ । सिकारुले समकक्षता प्राप्त गर्नका लागि कम्तिमा ३ अङ्क प्राप्त गर्नुपर्ने छ ।

